

Maaseudun tulevaisuudenkuvat

**Kuntalaisten ja päättäjien käsityksiä
maaseudun tulevaisuudesta**

Anita Salmi

*Aika virtaa nykyisyyteen
kahdesta suunnasta
menneisyydestä
ja tulevaisuudesta*

*toteutuneina aineellistumisina,
tehtyjen tekojen ja niiden
seurausten ja tulosten virtana*

*ja odotuksina, toiveina, aikomuksina
ja tavoitteina,
mielen ja ajatusten virtana*

*Ajanvuot kohtaavat toisensa
ikuisessa nykyisyydessä
sekoittuvat
ja muodostuvat todellisuudeksi*

*Nykyisyys nielee ajan vuot
kuin kosminen musta aukko
eikä aika pääse pakenemaan
todellistumistaan.*

*Hetken jo uskoin
tietäväni
kerran, pari
mutta sitten jälleen
huomasin:
vielä on syytä elää.*

Pentti Malaska

TEKIJÄN ALKUSANAT

Maaseutu tutkimusaiheena on minulle läheinen, ovathan siellä juureni ja esi-isieni juuret aina 1600-luvulle saakka. ~~Kiinnostus tutkimusaiheeseen virisi~~ kuitenkin lähinnä siitä tilanteesta, missä suomalainen ja keskipohjalainenkin maaseutu ovat niiden rajujen muutosten seurauksena, joita kansainvälistyminen, maailman tulo liki, on tuonut tullessaan. Tutkimukseni edetessä olen havainnut aiheen olevan yhä ajankohtaisempi enkä ole voinut läheskään kaikkea materiaalia ~~opinnäytteeseen~~ sulattaa. Kuitenkin uskon voivani luoda näkymän maaseudun asukkaiden ajatuksiin tulevaisuudesta ja niihin taustoihin, jotka tulevaisuutta reunustavat, mahdollisuuksina ja uhkina.

Aikuisopiskelijan sarka työn ohella ei ole aina helppoa, mutta oman innostuksen ohella perheen, ystävien sekä lähimpien työtovereiden tuki on kannattanut vaikeimpien aikojen yli.

Erytisesti haluan kiittää ohjaajaani, dosentti Raija Julkusta, jonka varmassa ja ymmärtävässä otteessa työ on edennyt ~~sujuvasti~~ pitkistä etäisyyksistä huolimatta.

Lämpimät kiitokset myös työtovereilleni Leena Nygårdille ja Lassi Jaakkolalle, jotka ystävällisesti ovat lukeneet ~~opinnäytteeni~~ ja sen kommentoineet. Samoin haluan kiittää maaseutututkija Juha Pääkköstä Kuopion yliopistosta. Yhteydenpito on tuonut paitsi uusia ajatuksia, myös tietystä määrin valoa aika yksinäiseen puurtamiseen.

Erytisellä lämmöllä ajattelen niitä veteliläisiä, kuntalaisia, päättäjiä ja elinkeinoelämän edustajia, jotka vastasivat kyselyyni ja mahdollistivat tämän tutkimuksen.

Kiitokset Keski-Pohjanmaan kulttuurirahaston Viljami Kalliokosken säätiölle ja Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy:lle ~~opintostipendeistä~~.

Pietarsaareissa, helmikuussa 1999

Anita Salmi

TIIVISTELMÄ

Maaseudun tulevaisuudenkuvat

Kuntalaisten ja päättäjien käsityksiä maaseudun tulevaisuudesta

Tekijä: Anita Salmi

Ohjaaja: Yhteiskuntapolitiikan dosentti Raija Julkunen

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu –tutkielma

Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Kevät 1999

96 sivua ja 4 liitettä, liitteinen 127 s.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten ydinmaaseudulla sijaitsevan kunnan kuntalaiset ja päättäjät suhtautuvat maaseudun ja kotikuntansa tulevaisuuteen vuoden ja kymmenen vuoden tähtämellä sekä millaisia omia tulevaisuudennäkymiä heillä on. Niin ikään heiltä tiedusteltiin, mitkä ovat maaseudun vahvuudet ja mitkä heikkoudet, samoin mahdollisuudet ja uhkat. Sen ohella tarkasteltiin yleisiä käsityksiä maaseudusta ja sen asemasta yhteiskunnassa asenneväittämin.

Tutkimus tehtiin keväällä 1998 postikyselynä Keski-Pohjanmaan maakunnassa, Vetelin kunnassa, joka on noin 4000 asukkaan kunta ja kuuluu Kaustisen seutukuntaan. Kuntalaiset kyselyyn saatiin väestörekisterinpitäjältä, satunnaisotantana 15-75-vuotiaista kuntalaisista. Päättäjät otantaan valittiin kunnanhallituksen ja -valtuuston edustajat, johtavat virkamiehet sekä elinkeinoelämän edustajia. Lopullinen tutkimusotos muodostui 120 kuntalaisesta ja 56 päättäjistä. Päättäjien ja elinkeinoelämän edustajien palautusprosentti oli 70 ja kuntalaisten 50,4. Kokonaisvastausprosentti oli 55. Vastaajista noin kaksi kolmannesta oli kuntalaisia ja yksi kolmannes päättäjiä ja elinkeinoelämän edustajia.

Kuntalaisten mielestä maaseudun tulevaisuus kymmenen vuoden kuluessa kulkee moniltakin osin negatiiviseen suuntaan, erityisesti huolta tunnetaan maatalouden edellytysten, muuttoliikkeen ja ikärakenteen vinoutumisen osalta. Myönteisinä arvioissa näkyvät luonnon ja ympäristön sekä metsätalouden edellytysten kehittyminen sekä kuntayhteistyö. Kuntaa koskevat arviot ovat suunnilleen samanlaiset, mutta muuta maaseutua kielteisempänä kehitys nähdään muuttoliikkeen ja ikärakenteen osalta. Päättäjien mielikuvat ovat useimpien muuttujien osalta myönteisimpiä kuin kuntalaisten, toisaalta heidän mukaansa julkisten palvelujen kehitys menee kielteisempään suuntaan kuin kuntalaisten mielestä. Samoin muuttoliike ja ikärakenne.

Tarkasteltaessa maaseudun vahvuuksia ja heikkouksia, olivat niitä kuntalaisten mielestä luonnonresurssit, elämä kylissä, yhteishenki, arvot ja perinteet sekä koulutus ja osaaminen. Myös yrittäjyys on rajoilla eli voidaan mieltää vahvuudeksi. Päättäjien osalta elämä kylissä ja yhteishenki jäävät ei hyvin eikä huonosti -tasolle. Sen sijaan heidän mukaansa luonnonresurssit, arvot ja perinteet ovat myös maaseudun vahvuuksia.

Heikkouksiksi kumpikin ryhmä listaa työllistymismahdollisuuksien puutteen ja nuorten mahdollisuuksien vähyyden. Myös usko maaseutuun on koetuksella, se sijoittuu melko huonon puolelle asteikossa. Sen ohella EU:n mahdollisuuksien hyödyntämistä pidetään jokseenkin huonoina ja palvelujen riittävyys jää negatiivisen puolelle molemmilla ryhmillä.

Yllättävää tuloksissa on se, että SWOT-analyysin pohjalta päättäjien arvio maaseudun strategisesta asemasta yhteiskunnassa on niin heikko. Kuntalaisten mielikuva on paljon myönteisempi. Poikkeuksellisenä on pidettävä, että eroja näkyy jo paikallistasolla, kun niitä voisi kuvitella ilmenevän lähinnä valtakunnallisten eliittien ja kansalaisten kesken.

Avainsanat: maaseutu, muutos, tulevaisuudenkuva, visio, strategia.

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
1. Johdanto	3
2. Maaseudun monet käsitteet	5
2.1 Maaseutu ulkopuolisen ja asukkaan näkökulmasta	9
3. Maaseudun rakennemuutos	10
4. Maaseudun nykytila	14
4.1 Maatalouden rakenne	17
5. Maaseutu jälkiteollisessa yhteiskunnassa	18
6. Maaseudun tulevaisuudenkuvat	26
6.1 Maaseutupolitiikka maaseudun tulevaisuuden välineenä	28
7. Tutkimustehtävä ja sen toteuttaminen	30
7.1 Tutkimusmenetelmän taustoja ja teoriaa	34
7.2 Keskeisimmät tutkimusongelmat	36
7.3 Tutkimuskohteen valintaperusteluja	39
7.4 Tutkimuksen tekeminen	43
7.5 Tutkimusotoksen edustavuus	45
8. Tulokset, kuntalaiset, päättäjät	54
8.1 Maaseudun asema vuoden ja kymmenen vuoden kuluttua, kuntalaisten ja päättäjien mielestä	54
8.2 Kunnan asema vuoden ja kymmenen vuoden kuluttua, kuntalaisten ja päättäjien mielestä	56
8.3 Maaseudun vahvuudet ja heikkoudet, kuntalaisten ja päättäjien mielestä	58
8.4 Maaseudun mahdollisuudet ja uhkat, kuntalaisten ja päättäjien mielestä	60
8.5 Maaseutua koskevat väittämät, kuntalaiset, päättäjät	62

8.6 Sukupuolten välinen vertailu	63
8.7 Ikäryhmien välinen vertailu	64
8.8 Veteliläisten ja muualta muuttaneiden välinen vertailu	65
8.9 Haastateltujen omaa tulevaisuutta koskevia arvioita, kuntalaiset, päättäjät	66
8.10 Kuntalaisten ja päättäjien vastaukset SWOT-asetelmina	70
9. Pohdinta ja johtopäätöksiä	78
9.1 Maaseudun arvot traditioissa	80
9.2 Maaseutua arvostetaan elämänpiirinä	85
9.3 Kuntalaisten ja päättäjien tulevaisuuden visiot maaseudusta	87
9.3.1 Kuntalaisten mahdollisuuksien visio	87
9.3.2 Päättäjien taantuva visio	88
9.3.3 Visioiden vertailua	90
9.4 Arvokeskustelu tarpeen kuntien ja kylien tulevaisuudesta	91
10. Lopuksi	93
LÄHTEET	95
LIITTEET	
- kyselylomake	97
- vastaukset prosenttiosuksina	104
- keskiarvokäyriä, kuntalaiset ja päättäjät sekä	113
- sukupuoli, ikäryhmät ja veteliläiset, muualta muuttaneet	119

1. Johdanto

Suomalainen yhteiskunta elää varsin voimakasta murrosta. Siihen vaikuttavat kansainvälistyminen, globaalisointi ja Euroopan integraatio sekä tietotekniikan nopea kehitys. Suomalaisen yhteiskunnan modernisointi tällä vuosisadalla on johtanut yleisesti urbanisaatioon, kaupungistumiseen, samalla kun suuret maaseutualueet ovat tyhjeneet ja edelleen tyhjenemässä.

Euroopan integraatio ja kansainvälistyminen ovat tämän hetken ehkä isoin haaste maaseudulle. Sen edellytykset selvittää kehityksessä tulevaisuudessakin ovat paljolti kiinni siitä, miten se voi pitää kiinni ihmisistään, miten turvata riittävän asutustiheyden, palvelurakenteet ja sitä kautta toiminnallisuutensa edellytykset.

Maaseudun mahdollisuudet selvittää tulevaisuuden haasteista ovat monimutkaistuneet. Siihen samoin kuin koko suomalaiseen yhteiskuntaankin vaikuttavat yhä useammin ulkopuoliset tekijät. Maaseutua koskevat päätökset tehdään myös yhä kauempana. Kehityskulkuun vaikuttaa sekin, että Suomi on pohjoisen ja syrjäisen sijaintinsa takia olosuhteiltaan poikkeuksellinen maa. Maaperä on karu ja osin myös runsaiden vesistöjen rikkoma, asutus suhteellisen harvaa ja esimerkiksi maatalouden selviämisen edellytykset ovat ilmasto-olosuhteiden takia rajoitetut. EU-oloissa varsinkin maaseudun toimintaympäristö on muuttunut olennaisesti. Maatalouden ja kilpailupolitiikan muutokset aiheuttavat sopeutumisongelmia. Toisaalta EU:ssa pyritään näitä ongelmia lievittämään alueellisella tukipolitiikalla.

Tällä hetkellä maaseudun kannalta erityisesti EU:n itälaajeneminen aiheuttaa huolta. Euroopan Unioniin ovat jäsenhakemuksen jättäneet Puola, Unkari, Slovenia, Tšekki ja Viro, kaikki verrattuna yhteisön nykyisiin jäsenmaihin köyhiä maita. On laskettu, että uusien jäsenmaiden liittyminen EU:hun maksaisi 110 miljardia Suomen markkaa. Tästä neljänneksen maksaisivat uudet jäsenmaat, neljännes otettaisiin aluerahastoista ja puolet maatalouden määrärahoista. Niin sanotussa Agenda 2000 -suunnitelmassa on selvitelty, mitä uusi tilanne merkitsisi. Sen myötä esimerkiksi tukialuejärjestelmä muuttuisi eli käytännössä niiden alueiden määrä vähenisi, jotka nykyisessä järjestelmässä ovat saaneet tukea. Samalla aluetuen piiristä putoaisi satoja tuhansia

ihmisiä. Maatalouden tilanne muuttuisi radikaalisti, koska EU-budjetista tällä hetkellä noin puolet on maataloustukea. Sen määrä laskisi puolella.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten maaseudun asukkaat kokevat kuntansa ja koko suomalaisen maaseudun tulevaisuuden. Pyrkimyksenä on kartoittaa, millaisia mahdollisuuksia ja uhkia asukkaat näkevät maaseudulla olevan sekä selvittää myös, mitkä heidän mielestään ovat maaseudun vahvuudet ja heikkoudet. Tutkimus tehdään keskipohjalaisessa Vetelin kunnassa, joka on ydinmaaseutua. Haastattelun kohteena ovat 15-75-vuotiaat satunnaismenetelmällä valitut kuntalaiset, niin ikään erillisotantana kunnan päättäjät eli poliittiset ja hallinnon päättäjät sekä elinkeinoelämän edustajat. Tutkimuksella halutaan selvittää myös, miten kuntalaisten ja päättäjien mielipiteet maaseudun tulevaisuudesta eroavat vai ilmeneekö niissä eroavaisuuksia. Samalla halutaan yleisesti kartoittaa seikkoja, joita asukkaat pitävät tärkeinä maaseudun elävänä pitämiseksi.

Vastaavanlaista kaikkia kuntalaisia koskevaa tutkimusta, jossa kartoitetaan heidän käsityksiään maaseudun tulevaisuudesta, ei tietääkseni ole tehty Suomessa lainkaan. Sen sijaan on kartoitettu eri tavoin muun muassa maanviljelijöiden tuntemuksia. Maaseutua on tutkittu myös esimerkiksi kylien kehitysprojekteissa. Pääsääntöisesti viime vuosikymmenten maaseutututkimus on keskittynyt syrjäiseen maaseutuun ja sen rakennemuutokseen.

Tutkimuksen tekemiseen innoitti sen ajankohtaisuus ja se, että juureni ovat maaseudulla, Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakuntien rajalla, syrjäisellä maaseudulla. Syrjäinen maaseutu on kokenut jo 1960-70-luvuilla voimakkaan rakennemuutoksen, asukkaat ovat muuttaneet kaupunkiin tai kuntakeskuksiin. Myös palvelurakenne on murennut, monet koulut, kaupat ja postit ovat lopettaneet toimintansa ja liikenneyhteyksiä on karsittu. Tällä hetkellä muutos alkaa tuntua myös ydinmaaseudulla eli alueilla, jotka ovat perinteisesti edelleen voimakasta maatalousaluetta sen ohella, että niissä on kohtalaisen hyvä palveluvarustus ja suhteellisen monipuolista pienyrittäjyyttä sekä teollisuutta. Niin ikään niiden asutustiheys on vielä kohtuullinen, niissä on vireitä ja eläviä kyliä. Voimakas rakennemuutos ja muuttoliike uhkaa nyt niidenkin tulevaisuutta.

2. Maaseudun monet käsitteet

Maaseutu käsitteenä on moniulotteinen ja kirjava, samoin kuin maaseutu itsekin. Suomessa maaseudun muotoutumiseen ja asuttamiseen ovat vaikuttaneet luonnonolosuhteet. Sitä määrittelevät myös historia, kulttuurin erilaisuudet ja politiikka, esimerkiksi isojako ja uusjako, samoin kuin asutuspolitiikka toisen maailmansodan jälkeen, jolloin siirtolaisia ja rintamamiehiä asutettiin. Maaseutukäsitteen moninaisuus tuo esille myös sen, millaisiin asioihin maaseudun kehitystyössä voidaan paneutua ja mihin kiinnittää huomiota.

Maaseudun määritelmien kirjavuus johtuu esimerkiksi Alarinnan mukaan perustutkimuksen vähyydestä, mutta myös ilmiön moniulotteisuudesta. Mekaaniset rajanvedot ovat tässä suhteessa vaarallisia. Harvaan asutut alueet edustavat mielissämme periferiaa. Toisaalta muunlainen asutus tietyillä seuduilla ympäristöolosuhteiden vuoksi olisi hankalaakin, esimerkkeinä muun muassa rannikko, saaristo ja arktiset alueet. Jos maaseutu on harvaan asuttua, sen ainoiksi mahdollisiksi elinkeinoiksi mielletään peruselinkeinot eli maa- ja metsätalous, samoin kalastus tai poronhoito. Näin jätetään kuitenkin huomioimatta paikallinen pienteollisuus ja palveluyrittäjyys, kuten myös vuorovaikutus taajamien kanssa. Maaseutu ei ole Alarinnan mukaan yksiselitteinen käsite ja se hahmottuu eri maissa myös eri tavoin. Toiminnallisia alueita olisi myös hyödynnettävä osana maaseudun määrittelytyötä. (Alarinta, 1997).

Katajamäen mukaan maaseutu ja maatalous olivat menneinä vuosikymmeninä perinteisesti yhtä. Luonnonoloilla oli keskeinen vaikutus maaseudun moninaisuuden muotoutumisessa. Luonnonolot loivat eri alueille erilaiset mahdollisuudet maatalouden harjoittamiseen. Ne vaikuttavat edelleen, nyt aluerakenne on kuitenkin muuttunut. Maaseutu voidaan määritellä asumismuotojen ja fyysisen ympäristön perusteella. Toisaalta se voidaan määritellä ammattien, kulttuurin, organisaatioiden tai elämänmuodon kautta. (Katajamäki & Kaikkonen 1991)

Eriilaistuva ja polarisoituva maaseutu on Uusitalon mielestä tutkimuksen ja yhteiskuntapolitiikan kohteena vaikea. Vaikeus liittyy siihen, miten tavoittaa alueiden

tosiasialliset erot ja tuoda esille erilaistuvankin maaseudun taustalla olevat yhteiset tekijät. Hänen mukaansa maaseudun erot johtuvat kolmesta osatekijästä, luonnonolojen erilaisuudesta, asutuskeskusten laajenevasta vaikutuksesta ja paikallisesti nopeastikin muuttuvista tekijöistä. Näistä luonnonolojen erilaisuus luo vyöhykemäisiä kehityseroja, asutuskeskusten vaikutus keskus - periferia -rakenteita ja paikalliset muutokset mosaiikkimaisuutta. Kansainvälisesti sovellettavaa yhtäläistä maaseudun määritelmää ei ole. (Uusitalo 1994, 20)

Malinen ja Keränen toteavat maaseudun määritelmän vaihtelevan tieteenaloittain, maittain, kulttuuri- ja ympäristösidonnaisesti. Niin ikään sen mukaan tarvitaanko määritelmää tilastoinnissa tai hallinnossa. Myös arkikielessä maaseudulla on monia merkityksiä, se yhdistetään monessa tapauksessa maatalouteen. EU:n maatalouspolitiikkaan liittyvien korvauskysymysten pohjalta tämä suuntaus on vain korostunut. Toisaalta yhteiskunnan urbanisoituminen ja elinkeinorakenteen muutos kuitenkin monimuotoistavat käsitystä maaseudusta (Suomen aluekehityksen raportti n:o 13)

Alueellinen kehitys johtaa Malisen ja Keräsen mukaan yhä monimuotoisempaan jakoon aiemman kaupunki - maaseutu - jaon sijaan, jossa on myös unohdettu yhteiskunnan kokonaisuus. Mikään alue ei toimi irrallisena. Pelkästään maaseutuun tai kaupunkiin kohdistuva tarkastelu voi johtaa maaseudun ja taajamien vuorovaikutuksen unohtamiseen.

Maaseutu on avoin käsite. Käsitteen sumeus ja alttius muutoksille liittyvät siihen yhteiskunnalliseen yhteyteen, jossa käsitettä käytetään. Aluekehityksen ja aluerakenteen monipuolistuminen on vaikeuttanut maaseudun yksiselitteistä määrittelyä. Maaseudun käsitteeksi esitetään yksinkertaista luonnehdintaa, joka on riippumaton alueellisista, ajallisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä. Kuvattaessa maaseudun erilaistumista ja arvosidonnaisia tekijöitä tulee sen sijaan käyttää tarkoitukseen soveltuvia aluetypologioita

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisussa, Toimiva maaseutu (vuodelta 1995), esitellään myös erilaisia maaseudun kriteereitä. Yleisimmin tehdään jako taajamiin ja haja-asutusalueisiin. Esimerkiksi OECD:n suositus perustuu seuraaviin lähtökohtiin:

1. Käsitteen on katettava koko maantieteellinen alue, ei vain maaseutuosaa. 2. Sen on erotettava kaksi hierarkkista tasoa ja luokittelussa on käytettävä yksinkertaista perustetta. OECD:n kansainvälisten määritelmien mukaan rajana on 150 asukasta neliökilometrillä. Sen perusteella Suomi on Norjan ohella yksi Euroopan maaseutumaisimmista maista. Suomalaisessa keskustelussa on sovellettu määritelmää, jonka mukaan maaseutuun kuuluvat haja-asutusalueet ja alle 500 asukkaan taajamat.

Malisen ja Keräsen mukaan haja-asutusalue on määritelmänä kuitenkin negatiivinen. Tilastollinen taajamaraja on toiminnallista maaseutua ajatellen liian suppea. Pienetkin taajamat ovat osa maaseudun rakennetta. Toisaalta haja-asutusaluekin on toiminnallisesti urbanisoitunutta ja keskuksista riippuvaista.

Toimiva maaseutu -raportti käyttää maaseudusta kahta eritasoista määritelmää, 500 asukkaan raja on edelleen toimiva, se soveltuu kuitenkin vain osaan maaseutupoliittisia toimia. Se on maaseudun suppeaa määrittelyä. Sen sijaan olisi käytettävä avarampaa maaseutukäsitettä, jonka runkona olisivat maaseutumaiset piirteet. Raportissa suositellaan maaseutuna käsiteltävän EU:n käytäntöön pohjautuen kaikkia alueita, joilla alle 30.000 asukasta. Laajaa maaseudun käsitettä voidaan käyttää ohjelmatasolla ja maaseutupoliittisissa linjauksissa, suppeaa kehityshankkeiden toteutuksessa.

Maaseudun kolmijaolla tähdätään puolestaan maaseudun erilaisuuden edellyttämien keinojen riittävään eriyttämiseen. EU jakaa maaseudun vauraaseen, taantuvaan ja syrjäiseen maaseutuun. Esimerkiksi maaseudun 5b-ohjelmaan lasketaan kuuluviksi alueet, joiden bruttokansantuote on pieni henkeä kohden, maatalouden tulotaso ja väestötiheys on alhainen. Pohjoismaiden EU-jäsenyysneuvotteluissa erittäin harvan asutuksen 6-ohjelmaan mukaisiksi alueiksi määriteltiin seudut, joiden asukastiheys on alle kahdeksan asukasta neliökilometrillä.

Sen ohella OECD:n luokituksessa maaseutu jaetaan kaupungin läheiseen, ydinmaaseutuun ja syrjäiseen maaseutuun. Tämän kolmijaottelun katsotaan soveltuvan ohjelmapolitiikkaan toteutettaessa ohjelmaan liittyviä toimenpiteitä. Sen sijaan jako ei sovellu hallinnolliseksi tai aluepoliittiseksi jaoksi. Kaupunkien läheisellä maaseudulla suuret keskukset luovat työmahdollisuuksia palkkatyötä tekeville ja laajat markkinat maaseutuyrityksille. Keskusten lähimaaseutu saa muuttovoittoa, mutta kasvu voi

aiheuttaa lieveilmiöitä. Ydinmaaseutu puolestaan on elinkeinotoiminnaltaan vahvaa alkutuotannon aluetta tai monipuolista maaseutua. Ydinmaaseudulla tuotannon työpaikkojen menetys on suuri. Syrjäinen maaseutu menettää väestöä. Pitkät matkat hankaloittavat jokapäiväistä työssäkäyntiä ja paikallismarkkinatkin ovat suppeat ja etäällä. Luonnonläheisyys ja siihen liittyvät elinkeinot voivat tarjota mahdollisuuksia.

Alueellisesti maaseutu voidaan myös määritellä kaksitasoisella jaolla yhdyskuntiin ja alueisiin. Yhdyskunnat ovat ne aluerakenteen perusyksiköt, joista voidaan todeta ovatko ne kaupunki- vai maaseutuyhdyskuntia. Suomalainen kunta ei esimerkiksi ole tällainen yksikkö. Siihen kuuluu kaupunkimainen yhdyskunta, taajama tai useampia – ja maaseudulla yhdyskunta eli kylä ja haja-asutusalueita.

OECD:n tarkastelussa alue voi olla enemmän tai vähemmän maaseutumaisista sen mukaan, mikä on perusyhdyskuntien asukasjakauma. Sen suosituksen mukaan maaseutumaisia alueita ovat alueet, joiden maaseutuyhdyskunnissa asuvien määrä ylittää 50 prosenttia. Huomattavasti maaseutumaisien alueiden asukkaista maaseutuyhdyskunnissa on 15-50 % ja kaupunkimaisilla alueilla alle 15 %. Näin määritellen Suomen asukkaista 47 % asuu maaseutumaisilla alueilla, 32 % suhteellisen maaseutumaisilla alueilla ja kaupungeissa 21 %. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli 1993 maaseutumaisia kuntia 322, kun kuntia yhteensä on 455. Maaseudulla on 1.342.000 asukasta. Näin kolme neljännestä suomalaisista asuu muualla kuin maaseudulla.

Kuisma ja Haavisto toteavat maaseudusta EU-ideologiassa: 1. Maaseutu on taloudellisten ja sosiaalisten toimintojen kudelman, joka muodostuu maataloudesta, pienistä ja keskisuurista yrityksistä, kaupasta ja palveluista. 2. Maaseutu on ekologinen puskuri ja ekologista tasapainoa ylläpitävä uusiutuva ympäristö. 3. Maaseutu on virkistymisen ja vapaa-ajan aluetta. Heidän mukaansa EU on ideologisesti maaseutumyönteisempi kuin Suomi, mikä johtuu katolisen kulttuuritaustan painoarvosta, kaupunki- ja maaseutu -ulottuvuutta pehmentävästä suuremmasta väentihydestä Keski- ja Etelä-Euroopassa ja maaseudun suhteellisesta jälkeenjääneisyydestä. Noin puolet EU:n väestöstä asuu maaseudulla. (Kuisma & Haavisto, 1996)

2.1 Maaseutu ulkopuolisen ja asukkaan näkökulmasta

Uusitalon mukaan julkinen sana panee yhtäläisyysmerkit maaseudun ja maatalouden välille. Hänen mukaansa maatalous on saanut maaseutuohjelmissa merkitystään suuremman painoarvon, jolloin maaseutuun liittyvä keskustelu aika usein vinoutuu lähes yksinomaan maatalouteen. Kuitenkin tämä elinkeino on vain osa maaseudun elämää, vaikka niiden kohtalonyhteydestä puhutaan. (Uusitalo, 1998, 69,70). Maaseutu mielletään perinteisesti maatalouden ohella metsätalousalueeksi. Nämä elinkeinot ovat pitkään muokanneet maaseutua. Niiden merkitys on kuitenkin pienentynyt.

Maaseudussa piirtyy myös yksilön kokema todellisuus. Toisaalta siihen sisältyvät fyysiset ja visuaaliset maisemat, toisaalta arvostuksen lähteet. Jokainen katselee maaseutua oman arvotodellisuutensa kehysten läpi, ei vain aistein havainnoiden. Maaseutuun liittyy monikerroksisuutta, ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta, kulttuuriperintöä.

Tulkintoja maaseudusta on yhtä monia kuin tulkitsijoita. Maaseudulla asuvalle se muodostaa elinympäristön, kuva siitä on toisenlainen kuin satunnaiselle kävijälle. Maaseutu on siellä asuvalle merkityksillä ladattu ja tuttu. Vierailijalle myytti jäsentää maaseudun ympäristöä. (Susiluoma & Luoto, 1994).

Maaseutu -ulottuvuuteen liittyy myös keskus-periferia -ajattelu. Johan Galtung on yksi keskus-periferia -koulukunnan klassisia ajattelijoita. Hän käsitteli teorioissaan lähinnä imperialismia maiden välillä. Keskustassa olevat maat toivat periferiasta raaka-aineita ja jalostivat ne saaden korkeamman hyödyn itselleen. Galtung toteaa periferian luonnollisesti saavan kohtuullisen hinnan raaka-aineista, mutta kerrannaisvaikutukset hyödyttävät keskusta. Samaa ajattelua voidaan hyödyntää paikallistutkimuksessa ja tarkasteltaessa, miten kehitys ilmenee paikallisesti ja alueilla. Suomalaisittain merkittävä näkökulma liittyy useisiin tutkimuksiin, jotka valaisevat modernin ajan keskuksen (Etelä-Suomen) ja periferian (Itä- ja Pohjois-Suomen) suhdetta. Esimerkiksi Katajamäki on käsitellyt tutkimuksissaan alueellista työnjakoa ja keskus-periferia -

suhdetta, joka kehittyi 1800-luvulla, ja joka leimaa Suomea näihin päiviin saakka. Siinä periferia on ollut raaka-aineen tuottaja ja teollisuustyövoiman rekrytointialue. (Andersson, 1994, 40,42).

Keskus-periferia -ajattelu on leimannut myös kaupungin ja maaseudun vastakkainasettelua, kun kaupunki on mielletty kehityksen moottoriksi ja maaseutu jälkeenjääneeksi alueeksi. Toisaalta esimerkiksi suomalainen elokuva takavuosisikymmeninä leimasi varsin yleisesti kaupungin paheen pesäksi ja maaseudun onnelaksi.

3. Maaseudun rakennemuutos

Suomea rakennettiin agraariselta pohjalta 1860-luvulta suunnilleen 100 vuotta eteenpäin. Vuosien 1867 ja 1868 nälänhätä havahdutti huomaamaan elintarvikeomavaraisuuden tärkeyden. Torpparivapautus 1918 ja Lex Kallio, joka mahdollisti maan hankkimisen asutustarkoituksiin, lisäsivät maa- ja varsinkin pientilojen määrää. Sodan jälkeinen siirtoväen ja rintamamiesten asuttaminen antoi agraarimaaseudulle lisääaikaa. (Uusitalo 1994, 11).

Siirtoväkeä ja rintamamiehiä asutettiin syrjäiselle maaseudulle, lähinnä Kainuuseen, Pohjois-Karjalaan, Keski-Suomeen ja Savoan. On kuitenkin esitetty, että syrjäseutujen asuttaminen oli virhe. Maa- ja metsätalouden koneellistuminen oli ennustettavissa jo 1940-luvun lopussa. Metsätalouden koneellistamisen malli siirrettiin puolestaan liian suoraan Yhdysvalloista ja Kanadasta, niiden tehometsätaloudesta, mikä malli ei sopinut Suomen metsätyömies-pienviljelijä -yhdistelmään ja johti syvän maaseudun metsätyökylissä kohtuuttoman rajuun maaseudun perusteiden pettämiseen. (Katajamäki & Kaikkonen, 1991, 37,38).

Yksi peruste asutustoimille olivat 1930-luvun laman ankarat vaikutukset. Oma pienviljelmä turvasi vaikeissakin oloissa asunnon ja pääosan minimikulutuksesta, ravinnosta. Pientila oli eräänlainen elämisen vakuutus. Toisaalta Suomi ei ollut toisen maailmansodan jälkeen vielä omavarainen elintarvikkeiden suhteen ja omavaraisuuden saavuttaminen edellytti lisätuotantoa. Myös metsäteollisuuden tarpeet sanelivat asutustoimintaa. Puunsaannin turvaamiseksi vaadittiin runsaasti paikallista metsätyövoimaa.

Työvoimapolitiittinen järjestelmä tuki myös niin sanottua Savotta-Suomea ja sen väestön pysymistä paikoillaan. Työllisyystöillä tehtiin Itä- ja Pohjois-Suomen teitä ja kunnallistekniikkaa. Tätä ns. lapiolinjaa alettiin arvostella 1950-luvun lopulla. Alettiin puhua dynaamisesta ja kasvuhakuisesta yhteiskunnasta. Maa- ja metsätalouden koneellistuminen ei edellyttänyt enää niin paljoa työväkeä. Sen sijaan teollisuus ja palvelut, laajenevien keskusten elinkeinot, tarvitsivat työvoimaa. Pelättiin lapiolinjan sitovan väkeä paikoilleen, jolloin kasvu häiriytyisi. Alettiin puhua aktiivisesta työvoimapolitiikasta, jonka tarkoituksena oli kasvun tukeminen. Työvoiman alueellista ja ammatillista liikkuvuutta edistettiin Maaseudulta muuttikin asukkaita Etelä-Suomen kaupunkeihin, mutta myös muualle teollisuuskeskuksiin. Varsin paljon heitä muutti myös siirtolaisina Ruotsiin. (Katajamäki & Kaikkonen, 1991)

Myös maatalouspolitiittinen ajattelu muuttui 1960-luvulla ylituotannon takia. Toisaalta pientilat eivät olleet enää elinkelpoisia. Maatalouden rakennepolitiikka kohteli paremmin isompia tiloja, jotka kokonsa ja tuotantonsa puolesta olivat elinkelpoisia. Uusi rakennepolitiikka edisti tilakoon kasvua, teknologian käyttöön ottoa, sen ohella nopeutettiin pientilojen luopumista tuotannosta. Alettiin maksaa viljelemättömyydestä, puhuttiin ns. ”pakettipelloista”. Systemi oli vapaaehtoinen, mutta kouraisi Katajamäen mukaan syvästi agraariunelmaa. Sen murtumisen tunteja vahvisti vielä vuonna 1970 maksettu lehmien teurastuspalkkio. Sodassa sotineiden ja peltohehtaarinsa raivanneiden pienviljelijöiden maailmankuva järkkäsi. Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa maaseudun unohdetun kansan puolesta puhunut Suomen Maaseudun Puolue saavutti murskavoiton. Se ei pidemmän päälle kyennyt lunastamaan lupauksiaan, mutta pystyi vaikuttamaan kuitenkin yleiseen ilmapiiriin. Alettiin pohtia, mitä mahdollisuuksia olisi synnyttää uusia toimintoja maaseudun väistyvien toimintojen tilalle.

SMP:n vaalivoiton jälkeen ryhdyttiin osoittamaan enemmän varoja jo 1966 aloitettuun aluepolitiikkaan. Sen avulla tasattiin 1970-luvulla teollisuuden alueellista työnjakoa ja saatiin maaseudulle työpaikkoja, joita ei ilman sitä olisi syntynyt. Työvoimavaltainen teollisuus suosi kehitysalueita, syrjäiselle maaseudulle ei kuitenkaan yrityksiä syntynyt. Väestökato jatkui. Aluepolitiittiset toimet suuntautuivat lähinnä kirkonkyliin ja suurimpiin taajamiin. Kattavia aluepolitiittisia suunnitelmia tehtiin, mutta niitä ei koskaan toteutettu. Aluepolitiikka sai muotoutua ilman selkeää strategiaa. Sen seurauksena

toteutui hallitsematon kasvukeskuspolitiikka, joka ei koskettanut syvää maaseutua lainkaan. Maaseudun kehittämisessä kadotettiin Katajamäen mukaan 20 tärkeää vuotta. Aikana, jona olisi järeästi pitänyt tukea maaseudun monitoimisuutta, ei siihen ollut resursseja. Aluepolitiikka oli hänen mukaansa kiinnostunut vain mahdollisimman monta teollista työpaikkaa tarjoavasta teollisuudesta ja maatalouspolitiikka maataloudesta. Maaseudun pitkäjänteisen kehittämisen kannalta tärkeimmät kehitysajatukset jäivät näiden linjojen väliin, ei kenenkään maalle.

Vaikka aluepolitiikan vaikutukset varsinaiselle maaseudulle olivat vähäiset, oli 1970-luku maaseudulle Katajamäen mukaan eräänlainen torjuntavoitto. Maaseudun tyhjenemisen vauhti hidastui. Sitä taustoitti öljykriisi ja sen seurauksena lama. Maaseutu oli Katajamäen mukaan kuin henkivakuutus, johon turvattiin heikkoina aikoina, kuten ennenkin. Virisi vilkas kylätoiminta, jota edisti muun muassa kylätutkimus 1976 -projekti. Kylätoiminnalla oli sosiaalinen tilaus ja se toi uutta intoa ja yhteistoimintaa maaseutukyliin. Muina vaikuttavina seikkoina olivat maatalouden uudistuminen, erikoistuminen, syntyi tuottaja-identiteetti. Samaan aikaan syntyi myös alueiden välinen työnjako - alueiden erikoistuminen. Toisaalta se oli hyvä asia, toisaalta järjestelmä oli haavoittuvampi. Tehokkuus, suuret yksiköt uhkaavat lopettaa tiloja ja korvaavia tuotantosuuntia on vaikea kehittää. (Katajamäki & Kaikkonen 1991). Samaan aikaan 1960-70-luvuilla rakennettu hyvinvointivaltio, kouluverkoston kasvattaminen, sosiaali- ja terveydenhuolto, kirjasto-, kulttuuri- ja muut julkiset palvelut, toivat maaseudullekin uusia työpaikkoja. Maaseudun elinkeinorakenne monipuolistui muutoinkin, joskin eniten riippuvainen se on ollut viime vuosikymmenelle saakka maa- ja metsätalouden sekä julkisen sektorin työpaikoista.

Nykyisen maaseudun kerrostumat muodostuivat maaseudulle Suomen teollisen kasvun ja hyvinvointivaltion laajenemisen aikana. Samaan aikaan, kun maa- ja metsätaloutta koneellistettiin, teollisuus ja hyvinvointipalvelut ulotettiin maaseudulle. Ne eivät korvanneet alkutuotannon työpaikkojen menetyksiä. Kuitenkin ne tarjosivat syrjäkylältä lähteille vaihtoehdon kaupunkiin muuttamiselle. Hyvinvointivaltion ensisijaisena päämääränä oli taloudellinen kasvu ja se paransi elinkeinotoiminnan edellytyksiä monella tavalla. Kuntien uusiin virkoihin muutti uusi sukupolvi koulutettuja eri alojen asiantuntijoita. (Oksa 1994, 113,114).

Suomalaisen yhteiskunnan teollistuminen oli Köpän mukaan paljolti metsäteollistumista. Se noudatti asutuksen ja luonnonvarojen hajautettua rakennetta, esimerkiksi sahat ja sellutehtaat syntyivät koskien varrelle ja maaseudulle syntyi teollisuusyhdyskuntia. Suurteollisuuden rinnalla pienteollisuus oli esimerkiksi puukaupassa merkittävä osapuoli. Teollisessa yhteiskunnassa pienet eivät kuitenkaan pitkään voineet kilpailla suurten, keskitettyjen yksikköjen kanssa. Tehokkuuden ja rationaalisuuden malli muotoutui myös yhteiskunta- ja talouspolitiikan ohjenuoraksi. Syntyi 1960-luvun massamaaltapako, kylät menettivät väkeä ja kaupungit kasvoivat. Suomi muuttui länsimaisen mallin mukaiseksi moderniksi teollisuusmaaksi ja alkoi urbanisoitua. (Suhonen toim. 1989, 192,193).

Köppä mainitsee teollisuusyhteiskunnan arvoja käytetyn myös suomalaisessa maatalouspolitiikassa. Sillä oli laaja vaikutus koko suomalaiseen maaseutuun, koska maa- ja sen ohella metsätalous olivat vielä 1950- ja osin 1960-luvullakin suurin työllistäjä. Vallalla oli Max Weberin kuvaama tarkoituksenaalisuuden periaate, jonka mukaan toiminta oli järkevää, jos sen avulla löydetään keinot tietyn tehtävän hoitamiseksi mahdollisimman tehokkaasti. Tarkoituksenaalisuus korvaa arvonaalisuuden ihanteet ja aatteellisuuden toiminnan ohjenuorina. Perinteistä ohjautuminen tai tunneperäisyys eivät sovi teollisen yhteiskunnan toimintaohjeeksi.

Tarkoituksenaalisuuden oppi virallistui Suomen maatalouspolitiikan ohjeeksi ns. Westermarckin komitean mietinnössä vuodelta 1962. Mietintö pani yhtäläisyysmerkit hyvinvoinnin ja kansantalouden tuottavuuden välille. Maataloudessa oli liikatuotantoa eikä kannattavia vientimahdollisuuksia ollut, jolloin työvoimaa vapautui tuottavammille aloille, lähinnä teollisuuteen. Jäljelle jäävien maataloustuottajien tulon turvasi vain jakajien määrän väheneminen ja toiminnan rationalisointi. Maataloutta tarkasteltiin yritystaloutena, johon raivaajahenki ja talonpoikainen elämäntapa tunteenomaisina eivät enää kuuluneet. Maa- ja metsätalouden yhteiskunnallinen vastuu maaseudun asuttuna pitämisessä ja mahdollisuudet toimia elinkeinorakenteen monipuolistumisen runkona unohtuivat. Maatalouspolitiikan linjauksissa keskityttiin viljelijäperheiden arvomaailman mukaisen talonpoikaisidentiteetin ja tehomaatalouden arvoulottuvuuksien yhteensovittamiseen. Vasta 1980-luvulla maatalouspoliittisissa dokumenteissa alkaa näkyä näkökulman laventuminen maataloudesta koko maaseutuun. (Suhonen toim. 1989, 198,199).

4. Maaseudun nykytila

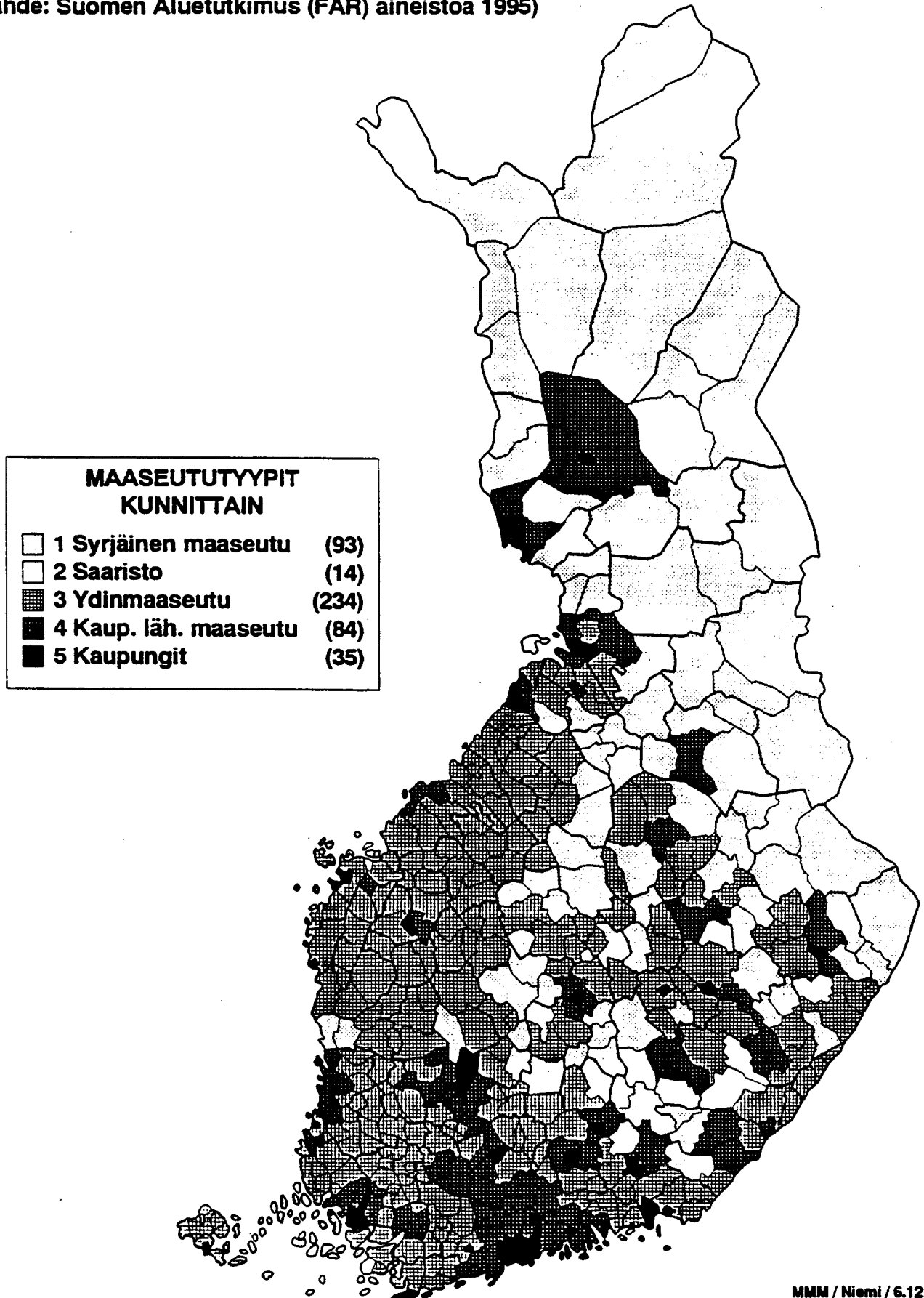
Maaseututyypin alueellistamisen periaatteiden mukaisesti Suomessa on syrjäisen maaseudun kuntia 107, ydinmaaseudun kuntia 234, kaupunkien läheisiä kuntia 84 ja kaupunkeja 35. (Kuvio 1 s. 15). Taajamia oli tilastokeskuksen mukaan maassa vuoden 1995 lopussa 906. Tällöin taajaman rajauksena käytetään vähintään 200 asukkaan tihentymiä, joissa rakennusten välinen etäisyys ei ylitä 200 metriä. Suomen taajamaväestö oli vuoden 1995 taajamarajauksessa noin 4,1 miljoonaa. Samalla haja-asutusalueen väestö laski alle miljoonan. Haja-asutusten väestö on laskenut kautena 1985-95 yli 405.000 hengellä. Yli 2,9 miljoonaa ihmistä eli 71 prosenttia taajamaväestöstä asuu viidessäkymmenessä suurimmassa eli yli 10.000 asukkaan taajamassa. (Muuttoliike alueittain 1985-1996, Kuntaliiton raportti, 1997, 45).

Suomen väestöstä 58 prosenttia asuu maaseuduksi luokitelluilla alueilla ja ne kattavat 98,5 % maan pinta-alasta. Suomen maaseudun kehityksessä huomioitavat piirteet ovat alhainen asukastiheys, syrjäisyys ja ankarat sääolot. Väestöolot vaihtelevat varsin paljon. Keskustan tuntumassa olevilla alueilla ikäjakauma ja sukupuolirakenteet ovat varsin hyvin tasapainossa, syrjäisillä seuduilla iäkkäiden ihmisten ja erityisesti miesten osuudet ovat suuret. Pahin ongelma väestörakenteen osalta on nuorten ja keski-ikäisten naisten vähäisyys. (Toimiva maaseutu, 1995, 34)

Suurin osa, noin 80 prosenttia Suomen pinta-alasta on erittäin harvaan asuttua (asukkaita on vain yhdestä viiteen neliökilometrillä) tai asumaton. Asutettu alue pienenee jatkuvasti ja kehitys jatkuu koko maassa samansuuntaisena. Viime vuosikymmenten autioituminen on koetellut eniten Itä- ja Pohjois-Suomea, mutta myös Väli-Suomea.

Asukastiheys vaihtelee hyvin paljon eri osissa maata. Eteläisessä Suomessa asutus on tiheämpää. Helsingissä asukastiheys on 120 asukasta neliökilometrillä, kun se Lapissa on vain kaksi. Kaupunkien läheisten alueiden väestörakenne on paras. Syntyvyys on kuolleisuutta suurempi. Alueille muuttaa myös paljon nuoria. Eläkeläisten osuus on 12 prosenttia, kun muualla maaseudulla lukema on 16,5. Syrjäisellä ja ydinmaaseudulla nuorten (12,5 %) ja ammatissa toimivien (63,5 %) osuudet ovat kehittyneet huonoimpaan suuntaan. Haja-asutusalueiden sukupuolijakauma kuvaa syrjäisen

KUVA 1. SUOMEN MAASEUTUTYYPPIEN ALUEELLISTAMINEN.
 (Lähde: Suomen Aluetutkimus (FAR) aineistoa 1995)

maaseudun tilannetta. Miehiä on kaikissa ikäluokissa enemmän kuin koko maassa. Suurimmillaan poikkeama on työikäisissä 25-44-vuotiaissa. Kaikissa alle 65-vuotiaissa ikäluokissa miesenemmyys on kasvanut. Vääristyneen sukupuolirakenteen takia naimattomien osuus on suurin ja syntyvyys alhaisin syrjäisellä maaseudulla. (Toimiva maaseutu, 1995).

Maatalous työllistää maan väestöstä noin 8 prosenttia. Maatila on keskimäärin 13 hehtaaria viljelysmaata ja 35 hehtaaria metsää. Kaupunkien läheisellä maaseudulla maatalouden työllistävyys on vähäisin, ydin- ja syrjäseuduilla noin neljännes tai paikallisesti enemmänkin. Maatalouden painopiste on yhä selvemmin ydinmaaseudulla. Laman seurauksena alkutuotannon työpaikkojen suhteellinen osuus on vähentynyt eniten syrjäisellä maaseudulla.

Maatalouden työpaikat vähenevät ja integraatio kiihdyttää kehitystrendiä. Teollisen työn merkitys pienenee eikä teollisuudesta tule vastaisuudessaakaan maaseudun pelastajaa, Tietotyö ja hoitopalvelut, maaseutuelinkeinot ja pk-yrittäjyys voivat paikata perinteisten työpaikkojen menetyksiä. Määrällinen ja alueellinen pendelöinti eli keskuksissa töissä kulkeminen on myös kääntymässä kasvuun. (Toimiva maaseutu, 1995, 34,36).

Maaseudun jatkuvana uhkakuvana on työpaikkojen väheneminen, siitä johtuva työttömyys, nuoren työvoiman muutto keskuksiin ja maaseudun väestön eläköityminen. Syrjäisellä maaseudulla on noin 400.000 työpaikkaa, kaupunkien läheisellä maaseudulla ja kaupungeissa yli 1,3 miljoonaa. Maaseutu on riippuvainen alkutuotannon ja julkisen sektorin työpaikoista, 44 % maaseudun työpaikoista on alkutuotantoa ja jalostusta, kun vastaava lukema koko maassa on 35 %.

Talouden kriisi on vähentänyt julkissektorin palveluja 1990 lähtien. Toimiva maaseutu -raportin mukaan perusinfrastrukturi ja palvelut vastaavat kuitenkin maan kaikkien osien tarpeita. Lama on kiihdyttänyt varsinkin syrjäisen maaseudun elinkeinorakenteen muutosta ja sama kehitys jatkuu edelleen. Uutta työllistymistä tukevat mm. Euroopan Unionin 5b- ja 6-ohjelmat, leader -ohjelmat ja valtakunnalliset maaseudun hankkeet.

Suomalaisen maaseudun historiallisia kerrostumia on ollut perinteisesti maa- ja myöhemmin metsätalous. Koneellistumisen myötä 1950-60-luvulla työpaikat vähenivät. Sen sijaan kuitenkin rakennettava hyvinvointivaltio työllisti. Tällä hetkellä säästötoimet ovat sen luomia palveluja vähentämässä. Toisaalta julkisen palvelurakenteen riisuminen vaikuttaa yksityistenkin palvelujen, esimerkiksi kauppojen ja pankkien karsiutumiseen. Julkinen sektori on ollut myös yksityisen asiakas. Toisaalta julkisen puolen työpaikkojen hävitessä myös ihmiset muuttavat muualle eli edellytykset palvelurakenteen säilyttämiseen vähenevät tai jopa poistuvat kokonaan.

Leimaa-antavaa varsinkin 1990-luvulle ovat olleet julkisen sektorin säästöt ja varsinkin maaseudun palvelurakenteen karsiminen. Myös peruselinkeinoissa maa- ja metsätaloudessa samoin kuin teollisuudessa automaatio on vähentänyt työpaikkoja. Sen seurauksena on alkanut muuttoliike Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin tai maakuntien kaupunkikeskuksiin.

4.1 Maatalouden rakenne

Vuoden 1993 maatilarekisterin mukaan Suomessa on 192.000 yli yhden hehtaarin tilaa. Tuotantoa harjoittavia tiloja oli 116.000 ja vuoden 1995 lopulla 106.000. Päätoimisia viljelijöitä on 83.000. Heidän määränsä on kuitenkin kaiken aikaa laskenut ja peltoala samanaikaisesti kasvanut. Aktiivimaatilojen tuotantosuuntauksia ovat lypsykarjatalous, muu nautakarjatalous ja viljanviljely. Maatalous on alueellisesti erikoistuneempaa kuin ennen ja sen painopisteen siirtyminen etelämmäksi jatkuu etenkin viljanviljelyn osalta. Lypsykarjatalouden painopiste on Väli-Suomessa, Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois- ja Etelä-Savossa.

Metsätalouden osuus maatilojen tuloista on edelleen huomattava, yli 10 peltohehtaarin tiloista kahteen kolmannekseen kuuluu 20 hehtaaria metsää ja joka kolmannella tilalla metsää on yli 40 ha. Keskimetsäala kaikilla mautiloilla on 49 ha ja aktiivituloilla 44 ha. Maatilojen pinta-alat Itä- ja Pohjois-Suomessa ovat maan keskiarvoa korkeammat. Metsätalouden merkitys on suurin Keski- ja Etelä-Suomen sisämaassa. Siellä metsien pinta-alat ovat suuremmat kuin Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla. Puunkasvu on puolestaan Pohjois-Suomea parempaa.

Maatalouden rakennemuutoksen suuntauksena tilojen määrä on laskemassa. Osa-aikatyö kasvaa ja maatalouden työvoima vähenee. Aiemmin maatalouden väestö on vähentynyt syrjäisillä ja ydinmaaseudulla. Viljanviljelyn toimintaedellytysten kavetessa tilanne muuttuu vaikeammaksi myös kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Metsätalouden muutokset ovat vaikuttaneet myös toimeentuloedellytyksiin maaseudulla. Puunkorjuun koneellistuminen viime vuosikymmeninä on vähentänyt metsätyöntekijöiden määrää. Hakkuut hoidetaan pääosin koneurakoina, vain pääasiassa ensiharvennusmetsissä tarvitaan metsureita. (Toimiva maaseutu, 1995)

5. Maaseutu jälkiteollisessa yhteiskunnassa

Yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa on keskeisenä teemana ollut jo vuosikymmenten ajan modernisaatiokehitys. Giddensin mukaan modernissa yhteiskunnassa maailma pyritään alistamaan ihmisen kontrollille. Kontrollin perustana on puolestaan positivistinen tieteenihanne. Sen tausta-ajattelu on luonnontieteellinen, siinä uskotaan myös ihmisen kaikkivoipuuteen. Modernin aikana luonto eli maaseutu tuli kaupungin vastakohtaksi. Giddens ~~luonnehtii maaseutua itse asiassa~~ ihmisen tarkoituksille alistetuksi luonnoksi. (Giddens, 1995). Käytännössä tämä merkitsi luonnon haluttuottoa yhä tehokkaampaan tuotantoon, muun muassa maa- ja metsätalouden tehostumista teollisten periaatteiden mukaan. Sama kehitys jatkuu osin edelleen.

Ulrich Beck on tuonut yhteiskunnalliseen keskusteluun puolestaan riskiyhteiskunnan käsitteen. Moderni on edennyt vaiheeseen, jossa teollinen yhteiskunta ei kykenekään enää seuranta- ja turvainstituutioillaan hallitsemaan kehitystä. Teollisuusyhteiskunnan pohjana olevat kulttuuriset ja luonnonresurssit alkavat huveta. Sillä ei ole mahdollisuuksia torjua itse tuottamiaan uhkia ja ongelmia. Niin ikään teollisen yhteiskunnan kollektiiviset merkityslähteet, kuten luokkatietoisuus ja edistysusko, menettävät tehoaan. Yhteiskunnallisessa ajattelussa ilmenee voimakkaana individualisoituminen. Erona Simmeliin, Durkheimiin ja Weberiin, jotka 1900-luvun alussa hahmottivat tämän prosessin ja valaisivat sen vaiheita, on se, että ihmisiä ei vapauteta feodaaleista ja uskonnollis-transendenteista varmuuksista teollisen yhteiskunnan maailmaan vaan teollisesta yhteiskunnasta globaaliin riskiyhteiskuntaan. Heidän on koko ajan

kohtattava keskenään ristiriitaisia, yhtä aikaa globaaleja ja henkilökohtaisia riskejä. (Beck, 1995).

Globaalistuminen on maailmantalouden muodostumista kokonaisuudeksi, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Sen on mahdollistanut erityisesti informaatiotekniikan huima kehitys. Ympäristöuhkat ovat puolestaan talouskasvun myötä kärjistyneet ja tulleet laaja-alaisemmiksi. Globaalistumiskehitykseen liittyy kansallisvaltioiden päätäntävällän siirtyminen ylikansallisille tahoille, kansallisvaltiot ohenevat

Kososen mukaan globalisaatiota ei pidä rajata vain taloudellisiin kysymyksiin. Se on laaja-alainen prosessi, jolle keskeisiä ovat myös kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet. Globaalistuminen on nähtävä muutosprosessina, jonka piirteet yleistyvät ja vahvistuvat. Monet asiat jäsentyvät kuitenkin edelleen paikallisesti ja kansallisvaltiollisesti. (Kosonen, 1998).

Giddens puhuu muutoksesta puolestaan globalisoitumisen ja tradition suhteessa. Hänen mukaansa globalisoitumista ja traditionaalisten toimintapuitteiden tyhjenemistä yhdistävät toisiinsa abstraktien järjestelmien puitteistavat seuraamukset. Traditiossa on kyse ajan ja tilan organisoinnista. Globaalistumisessa on kyse samasta, suunta on vain päinvastainen. Kun traditio hallitsee tilaa ajan kautta, globalisaatiossa tilanne on päinvastainen, poissaolo määrää läsnäoloa – ei kerrostamalla aikaa vaan strukturoimalla tilaa uudelleen ”etätoimintana”. Giddensin mukaan globalisoitumisessa ei voida puhua yksisuuntaisesta imperialismista vaan globalisaation vaikutukset tuntuvat kaikkialla. Se on suuntaa vailla. (Giddens, 1995).

Globalisaatio merkitsee keskinäisriippuvuuksien kasvua. Yhteiskuntapoliittisten ratkaisujen reunaehdot tulevat Suomessakin lähemmäksi muuta yhdentyvää Eurooppaa, jonka taloudellista asemaa maailmassa vahvistetaan syventämällä ja laajentamalla sen taloudellista, poliittista ja teknologista integraatiota. Suomi liittyi keväällä 1998 ensimmäisten joukossa Euroopan rahaunioniin. Sen tarkkoja vaikutuksia ei vielä tiedetä, mutta yhden arvion mukaan se vakauttaa taloutta ja sitä kautta pidemmällä aikavälillä eurooppalaista työllisyyttä. Toisen arvion mukaan EMU:n lähenemis- ja vakauskriteerit aiheuttavat ongelmia työllisyyden hoidossa ja kolmas korostaa Suomelle

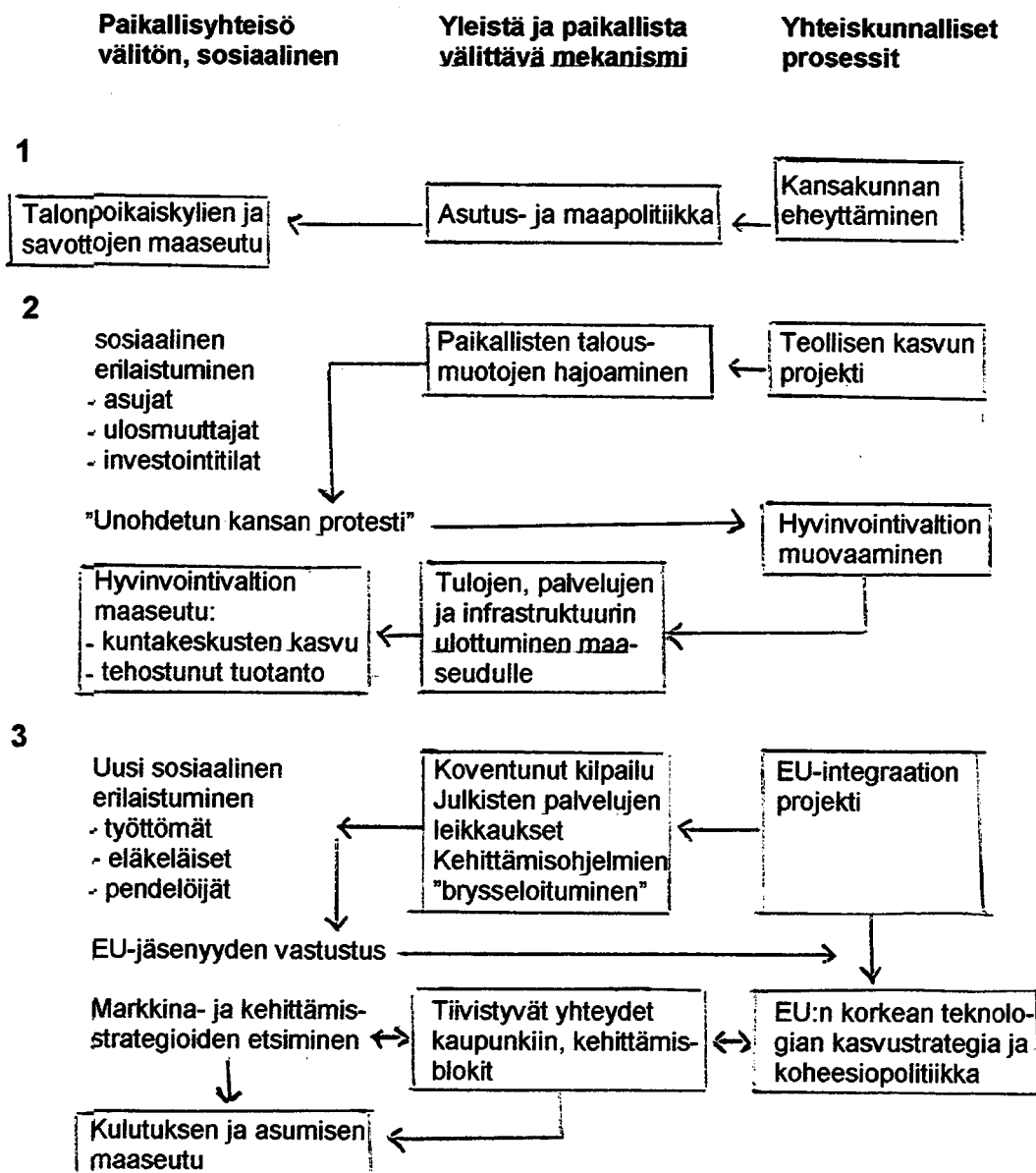
ominaisia epäsymmetrisiä taloudellisia vaihteluja. (Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko eduskunnalle 1997/2).

Globaalistumisen ohella eurooppalainen kehityspiirre on regionaalistuminen, alueellistuminen. Kansallisvaltioiden heikkenemisen myötä alueiden rooli on korostumassa. Varsinkin Länsi-Euroopan nykyiselle kehitykselle ominaista on alueellisten keskusten voimistuminen. Kansainvälistymisen ohella alueellistuminen on tärkeä piirre. Suomen kannalta alueellisen yhteistyön esimerkkeinä voidaan mainita Itä-Suomen kontaktit Venäjän Karjalaan ja Pietarin alueelle, Etelä- ja Lounais-Suomen yhteydet Baltian maihin, Pohjois-Saksaan ja Tanskaan, Pohjanmaan suhteet Ruotsin Västerbotteniin sekä Pohjois-Suomen yhteistyö kalottialueelle. (Suomi vuonna 2020, 1993, 13).

Maaseudun ja koko suomalaisen yhteiskunnan tämän hetken isoimmat haasteet ovat globaalistuminen, kansainvälistyminen, EU-integraatio ja tietotekniikan läpimurto. Niihin sisältyy mahdollisuuksia, mutta myös uhkia. Erityisesti Euroopan integraatio näkyy tällä hetkellä niin julkisessa keskustelussa kuin käytännön toimissa eri alueilla, suunnittelussa ja toteutuksessa, tulevaisuuden hankkeina. Meneillään oleva murrosvaihe on Oksan mukaan historiallinen siirtymä hallitsemistavasta toiseen, teollisen kasvun hyvinvointivaltiosta integroituneen Länsi-Euroopan osaksi. Maaseudun rooli ja mahdollisuudet ovat näissä valtakunnanprojekteissa erilaiset. Jo kansallisvaltion luomisen rakentamisvaiheessa maaseutu oli ollut kasvureservi, siellä oli ollut käyttöön otettavia maita ja metsiä. Teollisen hyvinvointivaltion rakentamisen aikana maaseudulla oli työvoimareserviä, se osallistui talouskasvuun ja taisteli osuudestaan tuloista ja hyvinvointivaltion reformeista. Nyt alkaneen integraation oloissa maaseudun asukkaiden edellytetään etsivän paikkansa markkinastrategioiden avulla. (Oksa 1994, 114).

Suomi on suurten alueellisten erojen maa. Rakennemuutoksillakin on sen vuoksi vahvat alueelliset vaihtelut. Maaseutu kokee edelleenkin uusia muutoksia, sillä jatkuva yhteiskunnallisten selitysmallien vaihtuminen vaikuttaa myös sen todellisuuteen. Suomen kehityksen kolmen projektin yhteydessä maaseudun asema ja tehtävät ovat olleet erilaiset. Kun valtakunnan talouden ja hallitsemisen projekti vaihtuu, on maaseudun löydettävä ja määriteltävä paikkansa uudelleen. Suomen ensimmäinen

projekti eli kansakunnan eheyttäminen päättyi 1950-luvulla. Maaseudun perusta olivat metsätyö- ja maatalouskylät sekä puunjalostuskeskukset. Maaseudun resursseja otettiin käyttöön. Toisessa vaiheessa maaseutu oli mukana teollisen hyvinvointivaltion projektissa, joskin siihen päästiin vasta poliittisten protestien sekä hyvinvointireformeja koskevien kamppailujen kautta. Kaikki pohjautui vahvaan kansallisvaltioon ja keskitettyihin päätöksiin ja sopimuksiin. Vuosisadan viime kymmenellä ollaan siirrytty kolmanteen projektiin, jossa maata integroidaan kansainvälisille markkinoille ja länsieurooppalaiseen poliittiseen järjestykseen. Maaseudun alueetkin joutuvat määrittelemään roolinsa tässä projektissa. (Oksa, 1998).

Kuvio 2. Maaseudun regulaation syklit Suomessa, Oksa 1998, 78

Teollisesta jälkiteolliseen vaiheeseen siirtyvässä Suomessa maaseutukysymys on Tapani Köpän mukaan yhtä ratkaiseva valintatilanne kuin se oli sata vuotta sitten. Tuolloin maatalousyhteiskunnan kärjistyminen ennakoii muutoksia ja valmisti tilaa teolliseen yhteiskuntaan siirtymiselle. Nyt elämme teollisen yhteiskunnan kriisiä, jälkiteollista vaihetta, jossa Suomen maaseutukysymys on valinta teollista kehityssuskoa edustavan keskittymisen ja sille vaihtoehtoja etsivän hajautuksen mahdollisuuksien välillä. (Suhonen toim. 1989, 191).

Köppä toteaa nykyisen rakennemuutoksen pelottavimman uhkan maaseudun kannalta olevan kahden vuosikymmenen takaisen keskittymisaallon uusiutuminen ja laajojen maaseutualueiden lopullinen autioituminen. Kehitys on nurinkurista, koska on jo todettu teollisuusyhteiskunnan keskittymisen taloudelliset, sosiologiset ja ekologiset haitat. Jälkiteollisen yhteiskunnan keskittymistendenssi on haitallinen, jopa tuhoisa kehitysmalli. Teknologia, kansainvälistyminen tai kilpailukyky eivät edellytä keskittymistä, joka palvelee lähinnä teollisen yhteiskunnan valtaeliittien etua: suuryrityksiä, ammattiyhdistysliikkeen otetta työntekijöistä ja hallintokoneiston kontrollitarpeita. (Suhonen toim., 1989, 201, 202)

Oksa mainitsee murroksen muuttavan maaseudun rakenteita perinpohjaisesti. Maa- ja metsätalouden koneellistuminen on vienyt työpaikkoja. Euroopan integraatio lisää puolestaan edelleen paineita pohjoisen maataloustuotannon supistamiseen. Palvelurakenne on karsiutunut. Tilalle olisi saatava uusia toimintoja. Suunnittelun, politiikan ja tutkimuksen näkökulmasta maaseudun muutos on entistä vaikeammin hahmoteltavissa ja monimutkaisempaa. Se, mitä yksittäisellä paikkakunnalla tapahtuu, on seurausta monenlaisten toimijoiden työstä ja rakenne-ehtojen vaikutuksesta. Lopputulokseen vaikuttaa aiempaa suurempi ja laaja-alaisempi kokonaisuus, tekijöiden ja tapahtumien kirjo. Esimerkiksi paikalliset toimijat, spontaanit markkinaprosessit, talouden suuret vaikuttajaorganisaatiot, kansalliset ja monikansalliset yritykset, julkinen valta. (Oksa, 1994)

Suomen aluerakenne on 1960-70-luvuilta lähtien alkanut keskittyä ja 1990-luvulla kehitys vain jatkuu. Suomen aluerakenne on kansainvälisessä vertailussa kuitenkin hajanainen ja pirstoutunut. Kehitys on pitkällä tähtäimellä alueellisesti keskittynyt ja toisaalta hajautunut. Yleisenä kehityssuuntana on joka tapauksessa vahvojen seutujen

vahvistuminen ja taloudelliselta potentiaaliltaan heikompien ristiriitainen tai pysähtynyt kehitys. Vahvinta kehitys on Helsingin seudulla. Kasvua on myös yliopistokaupungeissa, Turussa, Tampereella, Oulussa ja Jyväskylässä. Toisaalta alueellisesti ja maakunnallisesti on kehittyviä ja taantuvia alueita. Ei voida yksiselitteisesti puhua kehittyvästä etelästä ja taantuvasta pohjoisesta. Kehityskuvaa leimaa mosaiikkimaisuus. Kehittyviä ja taantuvia alueita on saman maakunnan alueella.

Suomen aluerakennetta luonnehtii kaksi pääpiirrettä; pääkaupunkiseutu eli Helsingin seutu sekä Turun ja Tampereen ympäristöt ovat väestöllisen ja taloudellisen keskittymän alueita. Muu osa Suomea on paljolti harvaan asuttua maaseutua. Suomalaisittain määritellen maaseudulla asuu neljännes väestöstä. Eurooppalaisen käsityksen mukaan valtaosa suomalaisista asuu maaseudulla.

Kuntien vaikutusmahdollisuudet ja päätöksenteko omiin asioihin nähden on kasvanut. Taloudelliset resurssit ovat kuitenkin kavenneet, kun ne joutuvat leikkaamaan kustannuksiaan. Ainoa maaseudun pelastus olisi saada asukkaat pysymään siellä tai houkutella uusia asukkaita. Oksa viittaa maaseutua koskevan politiikan puutteisiin. Poliitiikan muuttumisen perusteena on käytetty liian kapeaa vaikuttamista, maataloutta ja maatalouspolitiikkaa. Strategia on ollut liian kapea. (Oksa, 1994)

Elävän maaseudun edellytys on elinkeinojen monipuolistamisen ohella riittävä asutus, sosiaalisen toimivuuden ja viihtyvyyden säilyttämiseksi. Niin ikään tärkeitä ovat maaseudun väestön ja elinkeinojen tarvitsemien palvelujen saatavuuden turvaaminen. Maaseudun peruselinoima on sen ihmisissä. Maaseudun ihmisten vaikutusvaltaa omiin asioihin pitäisi lisätä ja ollaankin toisaalta lisäämässä. Valtion kontrollia ei kuitenkaan uskalleta hylätä. Eri toimijoiden intressit ohjaavat maaseudun toimintaa ylhäältä. Kuitenkaan kaikki alueelliset ja paikalliset asiat eivät missään nimessä ratkea universaaleja teorioita suoraan soveltamalla vaan tueksi on otettava paikallista tietoa, paikallista sosiaalista ja henkistä tahtoa ratkaista ongelmia (Susiluoma & Luoto, 1995).

Sisäministeriön asettaman maaseututyöryhmän raportissa ”Maratonia suossa” todetaan maaseudun asukkaiden toimeentulon koostuvan jatkossa nykyistä enemmän eri lähteistä ja elinkeinoista. Se merkitsee asukkaiden monitoimisuutta, jossa yrittäjyys korostuu. Osa-aikaisten ja lyhytkestoisten työsuhteiden merkitys nousee. Keskeisiä keinoja ovat

maaseutuelinkeinojen verkostoituminen, yritystoiminnan monipuolistaminen ja työttömien kannustaminen lyhyisiin työsuhteisiin. Niin ikään kytetään maaseudun sosiaalipalveluihin, ympäristön ja metsänhoitoon liittyvät yleishyödylliset työtehtävät osaksi aktivoivaa työvoimapolitiikkaa. Näin työllistymisessä korostuvat yhteiskunnassa yleisestikin käyttöön otettavat periaatteet. (Uusitalo, 1998, 6). Käytännössä maaseudulla ollaan palaamassa järjestelmään, jossa leipä haetaan monina palasina maailmalta, mikä on ollut ominaista pientiloilla eläville kautta niiden historian.

Kaiken toiminnan pohjana kylissä ovat asukkaat. Maaseudun elinkeinorakennetta ei voida uudistaa, jos kylien sosiaalinen toiminta, kyläläisten keskinäinen vuorovaikutus ja yhteydet heikkenevät. Kylätoiminnan kehittäminen on edellytys myös kylien taloudelliselle kehittymiselle. Lähtökohtana ei ole uusien toimintojen synnyttäminen kyliin, vaan nykyisten organisaatioiden toiminnan sisällön ja toimintatavan kehittäminen. Kylissä ei välttämättä tarvita uusia organisaatioita, sillä toimintamahdollisuuksia ja -halua on riittävästi. Sen sijaan tukea tarvitaan toimintamenetelmien kehittämisessä. Tiedostamis- ja oppimisprosessien sijaan keskeistä on tiettyjen avainhenkilöiden ja asiantuntijayhteyksien kehittäminen. (Pääkkönen, 1991, 9,10).

Pääkkösen mukaan maaseutukylän ihmisille tärkeää on kylän menneisyyden ja sen sisäisten voimavarojen tuntemisen ohella osallistuminen ja vaikuttaminen muutokseen, mikä edellyttää asukkailta kykyä hahmottaa kylän muuttuva asema yhteiskunnassa. Tarvitaan tietoa tulevaisuuden mahdollisuuksista ja uhkista, tosiasioiden hyväksymistä sekä yhteistä näkemystä. Maaseudun kylien elinvoimaisena säilyttämisessä merkittäviä ovat siten myös ei-aineelliset tekijät, ajatuksellinen muutos ja tiedon lisääntyminen. Kylien kehitykseen vaikuttavat enemmän muutamia aikaansa tuntevat asukkaat ja näkijät kuin kylien asukasluvun suuruus. Ihmismäärä ei ratkaise ongelmia ellei ihmisten keskuudesta löydy kylien ongelmia jäsentäviä ja ratkaisuihin kykeneviä ihmisiä. Kun kyläläisten yhteisissä hankkeissa on vuosikymmenien ajan hyödynnetty vahvaa ruumiillista voimaa, raivattu peltoja, kaivettu ojia, rakennettu teitä ja seurojentaloja, vaaditaan maaseudun yhteisissä hankkeissa nyt yhä enemmän henkistä voimaa, yhteistä aivokapasiteettia, eri alojen asiantuntijoiden ja asukkaiden yhteistyötä. (Pääkkönen, 1991, 53).

Viime vuosina kansalaisten aktiviteetti itsensä ja lähialueen ja sen asukkaiden elinolojen parantamiseen on kasvanut. Eri puolilla Suomea on käyttöön otettu erilaisia kehittämismalleja, -ideoita ja -hankkeita. Niille ominaista on ollut yhteisöllisyys, pyrkimys yhdistää taloudellinen ja sosiaalinen turvallisuus, työ, ihmissuhteet ja henkilökohtaiset elämänprojektit. Puhutaan ns. kolmannen sektorin yrittäjyydestä. Itsensä työllistämishankkeita ovat mm. hoivapalvelut, työosuuskunnat tai työpajat. (Kuntaliiton maaseutuohjelma 1996, 108).

Maaseudulta on kuitenkin kadonnut laman seurauksena 100.000 työpaikkaa eli joka viides työpaikka. Eniten menetyksiä koettiin rakennustoiminnan, kaupan ja teollisuuden aloilla sekä maataloudessa. Maaseutumaisissa kunnissa on noin viidennes koko maan työpaikoista eli suunnilleen 400.000 työpaikkaa. Maatalouden osuus joissain kunnissa on vieläkin varsin huomattava, jopa puolet. Myös julkisten palvelujen osuus, varsinkin Lapin ja saaristoalueiden kunnissa on merkittävä, jopa 70 prosenttia työpaikoista. Nämä kunnat ovat vaaravyöhykkeessä ellei riittäviä maaseutupoliittisia toimia suunnata niiden alueille. (Kuntaliiton maaseutuohjelma 1996, 67).

EU:n alueohjelmat vaikuttavat myös maaseudun kehitykseen. Meneillään olevan kauden 1994-99 politiikassa painopistettä on siirretty maatalouden kehittämisestä koko maaseudun kehittämiseen. Suomi on jäsenenä sitoutunut myös EU:n maatalouspolitiikkaan (CAP). Sen tavoitteena on maatalouden tuottavuuden lisääminen, maatalousväestön kohtuullinen elintaso, vakaat elintarvikemarkkinat ja kohtuulliset kuluttajahinnat. EU:n rakennepolitiikan tarkoituksena on edistää yhteisön harmonista kehittymistä. Suomen osalta EU:n rakennerahastoon liittyviä ohjelmia ovat maaseudun rakenneongelmien hoitamiseen tarkoitettu 5b-ohjelma ja syrjäisten, harvaan asuttujen alueiden kehittämiseen Pohjoismaita varten laadittu 6-ohjelma.

Manner-Suomen 5b-ohjelmaan sisältyy alueita maan länsi- ja eteläosista sekä kaikki saaristokunnat. Sen alueella asuu hieman vajaa 1,1 miljoonaa asukasta eli noin 21,5 prosenttia maan koko väestöstä. Ohjelmaan sisältyy yritystoiminnan kehittämistä, alkutuotannon monipuolistamista, osaamisen tason nostamista ja maaseutuyhteisöjen kehittämistä. Ohjelman kokonaiskustannukset ovat 614 milj. ECU:a eli n. 3,6 mrd mk, josta EU:lta odotetaan 191 milj ECU:a (n. 1,12 mrd mk). Suomen 6-ohjelmaan sisältyvät kaikki pohjoisimmat ja itäisimmät maakunnat sekä eräitä seutukuntia

Suomenselän alueelta. Alueella asuu 840.000 ihmistä eli 16,6 prosenttia maan väestöstä. Ohjelmaan sisältyvät yritystoiminnan, työvoimavarojen ja alkutuotannon, maaseudun ja ympäristön kehittäminen. Pääosan rahoituksesta vie erityinen maaseutupaketti. Kustannukset kaudelle 1994-1999 ovat 1.326 milj. ECU:a (n. 7,7 mrd mk), josta EU:n rahoituksena 460 milj. ECU:a (n. 2,7 mrd mk). Maaseutupaketin osuus on 145 milj ECU:a (n. 841 milj. mk). (Maa- ja metsätalousministeriön Maaseutuohjelma 1/1996, 29,30).

6. Maaseudun tulevaisuudenkuvat

Ihminen elää kolmessa aikaulottuvuudessa, menneisyydessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Muutostilanteessa raja nykyisen ja tulevan välillä on selkeämpi kuin yleensä. Siirrytään menneestä tuntemattomaan. Mennyt, nykyinen ja tuleva ovat ihmiselle yhtä aikaa läsnä. Tulevaisuus on kuitenkin asia, jota ei ole olemassa, Menneisyyden ja tulevaisuuden suhde on epäsymmetrinen, mahdollisuus vaikuttaa menneeseen on olematon. Mennyt voidaan tietää tai ainakin tietyssä määrin todentaa. Tulevaisuus on puolestaan toden ja epätoden alueen ulkopuolella. Siihen voidaan yrittää vaikuttaa valinnoilla, mutta siitä ei tiedetä. Sillä ei ole totuusarvoa. Tulevaisuus syntyy teoista ja valinnoista, jotka tehdään nykyhetkellä. (Mannermaa 1991, 51,52). Tulevaisuus lähettää itsestään kuitenkin signaaleja, ajan merkkejä, joiden pohjalta voidaan yrittää hahmotella tulevaisuutta ja sitä koskevia valintoja. Niiden pohjana on kuitenkin menneen ja nykyisyyden tunteminen. (Ruokanen-Nurmio 1995).

Suunnatessamme tulevaisuuteen yritämme hahmotella toimintaympäristöämme, sen sisältämiä mahdollisuuksia ja uhkia ja suhteuttaa ne omiin vahvuksiimme ja heikkouksiimme. Näin toimien pyrimme luomaan vision tulevaisuudesta, jonne pyrimme tietynlaisten strategioiden avulla. Valintoihimme vaikuttavat aikatahtain, riskinotto-kyky ja arvot. Meristön mukaan visio, tulevaisuudenkuva jostain asiasta sisältää arvovalinnat ja tahtotilan ilmaisun. Analyysitasolla olevat skenaariot, mahdolliset maailmat, ovat vaihtoehtoja, joiden suhteen valintoja ei ole tehty. Kaikki skenaariot eivät johda valittuun visioon. (Suomi vuonna 2020, 1994, 151, 152).

Tällä hetkellä havaittavien signaalien oikea tulkitseminen auttaa luomaan tavoitteellisia visioita, tulevaisuudenkuvia, joihin halutaan pyrkiä. Yhteisöillä ja yksilöillä on

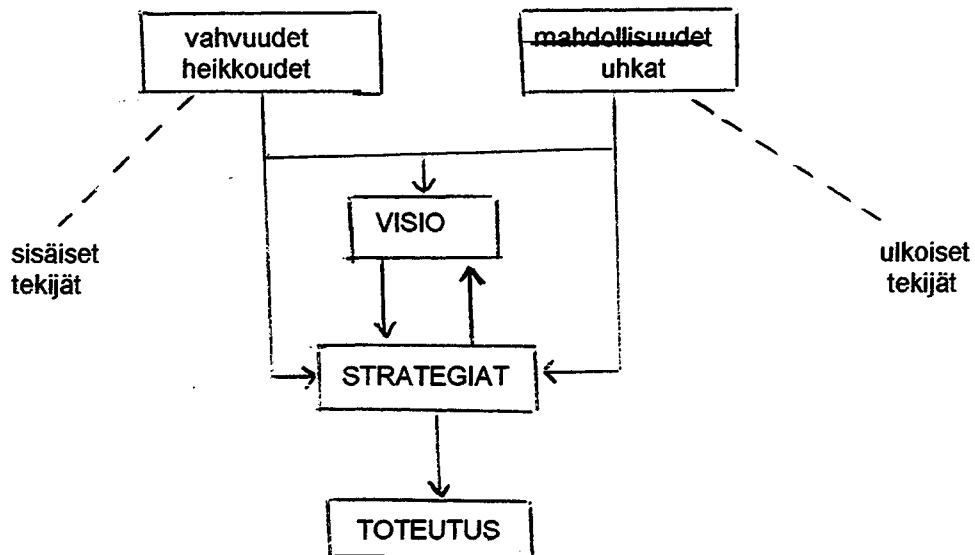
edessään vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, joihin vaikuttavat kunakin aikana tehdyt päätökset. Tulevaisuus on nykyhetkeksi muuttuessaan yksi, mutta ehkä jotain muuta, miksi se on aiemmin hahmotettu. (Ruokanen-Nurmio, 1995, 27,28).

Visioihin suuntautuvia polkuja nimitetään strategioiksi. Strateginen suunnittelu on vallannut alaa sen mukaan kuin rationaalinen on menettänyt merkitystään. Strategisessa suunnittelussa tärkeää on strateginen ajattelu ja toiminta, ei suunnittelu sinänsä. Visio edellyttää monenlaisia strategioita. Strateginen suunnittelu auttaa Sotaraudan mukaan mm. vahvistamaan painopistealueet, selkiyttämään tulevaisuuden suunnan, tekemään päätöksiä tänään huomisen valossa ja kehittämään raamit päätöksenteolle. (Hautamäki 1991, 158).

Strategioita on uudistettava tarvittaessa ja uusia luotava vastaamaan ympäristön asettamiin uusiin haasteisiin. Tulevaisuutta luotaessa ei pidä luottaa trendeihin, vaan on huomattava tulevaisuuden mahdollisuuksien laaja-alaisuus. Strategisessa analyysissä lähdetään liikkeelle yhteisön, organisaation tai tutkittavan kohteen sisäisistä vahvuuksista ja heikkouksista sekä ulkoisista mahdollisuuksista ja uhkista. Vahvuudet ja heikkoudet saadaan nykytilasta, kun taas mahdollisuuksia ja uhkia pohditaan tulevaisuuden näkökulmasta. Näiden osioiden pohjalta luodaan visiot, tulevaisuudenkuvat sekä strategiavaihtoehdot.

Niin sanotussa nelikenttä- eli SWOT-analyysissä selvitetään ympäristön ja sisäisten tekijöiden suhdetta. Strategisessa suunnittelussa on huomioitava kaikki vaihtoehdot, ei vain ensisijaisia, eli käyttämällä vain vahvoja puolia mahdollisuuksien saavuttamiseksi. Perusstrategiassa on huomioitava kaikki yhdistelmät. Siten pyritään esimerkiksi vastaamaan siihen, mikä vahvuus auttaa hyödyntämään jotain mahdollisuutta tai mikä vahvuus auttaa torjumaan uhkan. Niin ikään hahmotellaan asioita toisin päin eli mikä heikkous estää hyödyntämästä jotain mahdollisuutta ja mikä heikkous on esteenä jonkin uhkan torjumiselle jne. (Hautamäki, 1991).

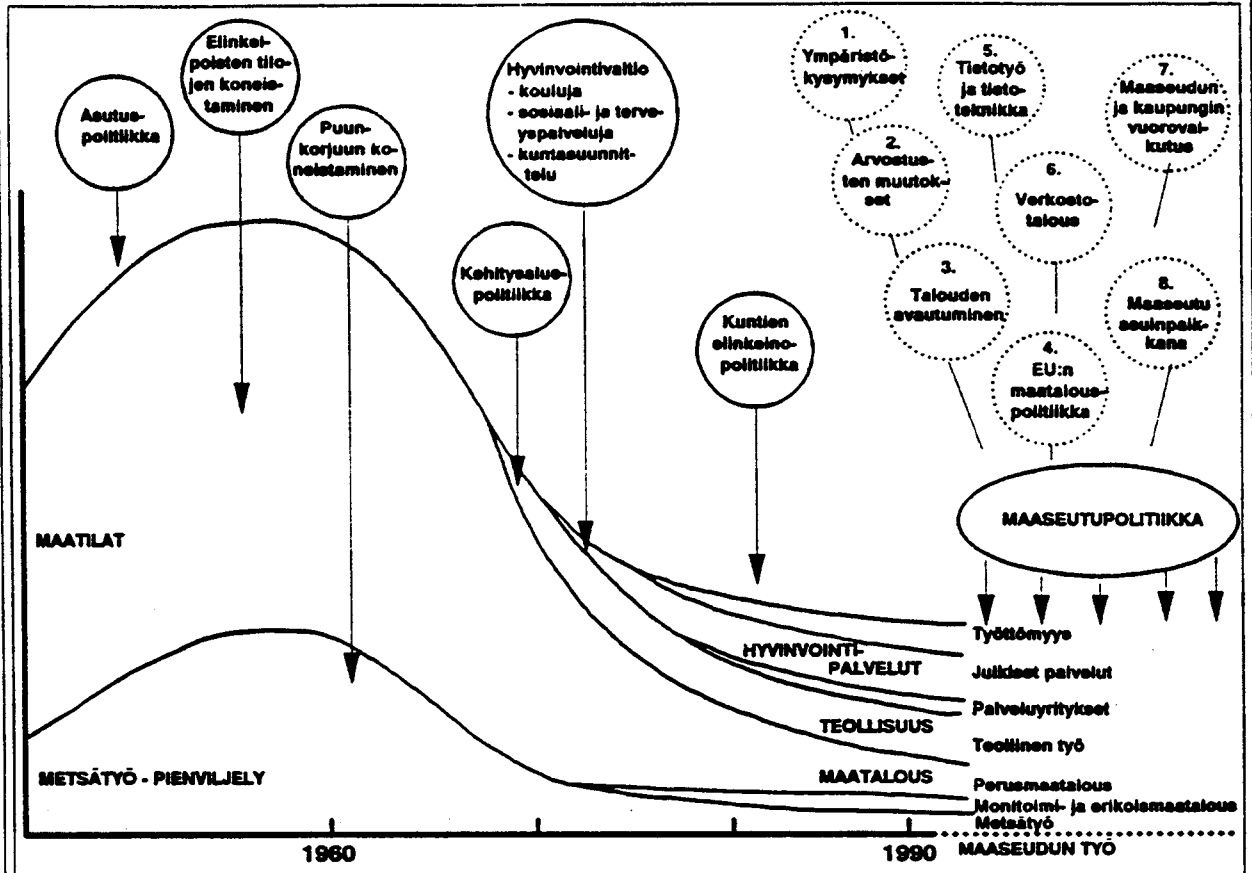
KUVA 3. Strategioiden muodostuminen vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien pohjalta. Sotarautaa mukaillen (Hautamäki, 1991, 163)

6.1 Maaseutupolitiikka maaseudun tulevaisuuden välineenä

Bryson (1988) toteaa strategisen suunnittelun soveltuvan varsin hyvin myös poliittisiin olosuhteisiin. Se tunnistaa ja ratkaisee strategisia ongelmakohtia eikä usko kaiken kattavaan konsensukseen. Strategisen suunnittelun tulee olla poliittista suunnittelua, jota tekee poliittinen johto virkamiesten kanssa. (Hautamäki, 1991, 158).

Suomalaisen maaseutupolitiikan historia on varsin nuori. Se alkoi 1980-luvulla ja on osa aluepolitiikkaa. Ensimmäinen maaseutupoliittinen ohjelma valmistui 1991. Maaseutupoliittinen työryhmä aloitti puolestaan 1995. Se on eri hallinnonalojen välinen työtapana, jossa pyritään ratkaisemaan niille kaikille yhteisiä, maaseutua koskevia kysymyksiä. Sektoroituneessa valtionhallinnossa maaseudulla ei ole aiemmin ollut omaa erillistä puolestapuhujaa. Työryhmä on laatinut maalle maaseutupoliittisen ohjelman, jota toteutetaan parhaillaan. Sen laajaa työkenttää havainnollistaa kuvio, johon on hahmoteltu myös maaseudun kehitysaallot. (Kuva 2. Suomalaisen maaseudun kehitysaallot ja nykyiset haasteet, s. 29).

**KUVA 2. SUOMALAISEN MAASEUDUN KEHITYSAALLOT
JA NYKYISET HAASTEET**
(Lähde: Oksaa (1991 ja 1994) ja Mallista (1992 ja 1995) mukailien)

**UUDET MAHDOLLISUUDET SYNTYVÄT YHTEISKUNNAN RAKENNUMUUTOKSEN LUOMISSA
KEHITYKSEN TAITEKOHDISSA TAI UUSIEN KEHITYSAALTOJEN NOSTAMANA**

1. YMPÄRISTÖKYSYMYKSET

- * yhteisvastuu
- * teknologinen osaaminen
- * luonnonvarojen kestävä käyttö
- * sopusointu luonnon kanssa

2. ARVOSTUSTEN MUUTOKSET

- * uusi yritys kulttuuri
- * maaseudun arvostus kasvaa
- * maaseudun uudet tehtävät

3. TALOUDEN AVAUTUMINEN

- * kansainvälistyminen lisääntyy
- * kansainvälinen kilpailu kiristyy
- * markkina-alueet laajenevat

4. EU:N MAATALOUSPOLITIIKKA

- * maatalous laajaperäistyy
- * luomu- ja non-food tuotanto lisääntyvät
- * maidontuotanto kilpailukykyinen
- * viljanviljely vaikeutuu

5. TIETOTYÖ JA TIETOTEKNIikka

- * informaatioammattit yleistyvät
- * työn aika- ja paikkasidonnaisuus vähenee
- * etätöiden merkitys kasvaa
- * tieto/taito korostuu

6. VERKOSTOTALOUS

- * pienet voimakkaiksi yhteistyöllä
- * kysynnän muutokset
- * erikoistuotteille tilaa
- * tuotantotekniikka mahdollistaa lyhyiden sarjojen automatisoinnin
- * joustava tuotanto
- * laatu kilpailutekijänä

**7. MAASEUDUN JA KAUPUNGIN
VUOROVAIKUTUS**

- * esteetön työssäkäynti
- * seutulistuminen vahvistuu
- * ali- ja osahankinta yleistyä
- * suoramarkkinointi lisääntyy
- * kylä- ja lähiöiden yhteistyösopimukset

8. MAASEUTU ASUINPAIKKANA

- * pysyvä asuminen tiivistyy
- * kakkosasuminen lisääntyy
- * vapaa-ajan asuminen monipuolistuu ja lisääntyy

Maaseutu on tiiviisti integroitunut yhteiskuntaan ja sen kansainväliseen kehitykseen. Maaseutupolitiikan toimintaedellytyksiin vaikuttavat kansantalouden kehityksen ohella kansainväliset talouden muutokset. Tieteen ja teknologian kehitys vaikuttaa myös maaseudun elinkeinoihin ja muuttaa niitä. Maalla tapahtuvaan työhön vaikuttavat ihmisten arvostukset ja asenteet, erityisesti nuorten elämäntapa ja arvostukset.

Maaseutualueet kehittyvät eri tavoin ja myös yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat eri tavoin eri alueilla. Vaikka maaseutu kehittyy omaehtoisesti, se on riippuvainen yhä enemmän ulkoisista muutosvoimista. Toimintaympäristön muutokset aiheuttavat maaseudulle mahdollisuuksia ja uhkia.

Asenteiden ja arvojen muutokset ovat maaseudun kehityksen ja maaseutupolitiikan taustalla vaikuttava voima. Maaseudun yleinen arvostus vaikuttaa siihen, miten tärkeäksi kehittämisen kohteeksi se mielletään. Yleinen asenneilmapiiri vaikuttaa halukkuuteen asua maalla ja muuttaa maalle, niin ikään suhtautumiseen maaseudun tuotteisiin ja palveluihin. Maaseudun asukkailla on keskeinen merkitys asuinympäristönsä kehitykseen. Heidän arvionsa elinympäristönsä ja elinkeinonsa tärkeydestä ja painoarvosta yhteiskunnassa näyttelee merkittävää roolia. (Toimiva maaseutu, 1995).

Maaseudun kehittämisen lähtökohtana ovat ihmiset, heidän osaamisensa ja halunsa asua maaseudulla. Maaseutupolitiikassa arvioidaan paitsi maaseutua ja sen toimintaympäristöä, myös sen vahvuuksia ja heikkouksia. Näiden pohjalta pyritään luomaan toimintamalleja, strategioita, joilla turvata elävä maaseutu tulevaisuudessakin.

7. Tutkimustehtävä ja sen toteuttaminen

Maaseudusta on tehty varsin paljon erilaisia tutkimuksia, lähinnä kuitenkin vain tietyltä sektorilta, pääosin viljelijäväestön tunnoista. Esimerkiksi Tiina Silvasti on tutkinut maaseudun viljelijöiden lähettämiä kirjeitä ja niiden viestiä. Hän on havainnut maanviljelijöiden olevan tunnetasolla voimakkaasti sitoutuneita työhönsä, perinteisiinsä, perheeseensä ja elämäntapaansa sekä arvoihinsa. Vaikeuksien keskellä

korostuu perinteestä ja ”maahengestä” sekä yhteisöllisyydestä ammentaminen. (Silvasti 1996).

Mia Prähl-Ollila on kartoittanut koko maan nuorten viljelijöiden tunteita ja heidän suhtautumistaan tulevaisuuteen sekä maaseudun ja lähinnä maatalouden murrokseen. Tutkimuksen mukaan tämä osa maaseutuväestöstä kokee murroksen varsin raskaana ja maatalouden muutokset koetaan selkeästi uhkaksi. (Prähl-Ollila (1995).

Juha Pääkkönen (1994) on puolestaan tutkinut maaseudun asiaa laajemmin maaseutuväestön turvattomuusteeman kannalta aiemman lääninjaon mukaisissa Vaasan ja Kuopion lääneissä. Turvattomuusteemalla on yhtäläisyyksiä murroksen kokemiseen ja toisaalta väestön suhtautumiseen tulevaisuudennäkymiin. Hänen tutkimuksessaan ilmenee eroja muun muassa maanviljelijä- ja muun maaseutuväestön elämänhallintatavoissa. Taloudellisten ja muiden vaikeuksien uhatessa muu maaseutuväestö yrittää kouluttautumisella päästä eteenpäin. He pyrkivät myös hankkiutumaan uusiin työtehtäviin. Maatalousväestö hakeutuu muita harvemmin uudelleen koulutukseen tai jatko-opintoihin. Heille vielä vieraampi vaihtoehto on työtehtävän vaihtaminen. Viljelijöiden keskuudessa oma toiminta mainitaan harvemmin tulevaisuuteen vaikuttavana tekijänä kuin perhe ja lähiympäristö. (Silvasti 1996, 28, 29).

Olen päättänyt tutkia maaseudun yhden kunnan väestöä kokonaisuutena, koska tutkimalla vain tiettyä erityisryhmää, jättäisin valtaosan asukkaiden näkemyksistä huomioimatta. Yleisesti eurooppalaisittainkin on puutetta kokonaisvaltaisesta maaseutututkimuksesta ja sen ohella maaseutututkimuksesta sekä vertailevasta tutkimuksesta eri maiden kesken.

”Meillä on hyvin vähän tietoa maaseutuyhdyskuntien tilanteesta Euroopassa; poikkeuksen muodostavat maanviljelijät ja maatalouteen liittyvä teollisuus. Hyvin vähän voimavaroja on uhrattu sosiaaliseen muutokseen ja integraatioon Euroopan maaseutualueilla. On erittäin vähän tietoa siitä, miten tavalliset ihmiset siellä elävät ja millaiset ovat heidän tulonsa ja elämänlaatunsa. Sen ohella on niukasti tietoa heidän käsityksistään niin politiikasta kuin maaseutualueiden sosiaalisesta ja taloudellisesta muutoksestaakin.” (Schucksmith & Chapman, 1997, 2).

Ruotsissa on tehty tulevaisuusteemaan liittyen pitkäkö tutkimusprojekti 1980-luvulla. Siinä on selvitetty, miten kuntalaiset kokevat tulevaisuuden Ruotsin yhteiskunnallisessa murroksessa. Tutkimuksessa tarkastellaan saman tyyppistä kehitystä, mitä Suomi nyt kokee, lisääntyvää kansainvälistymistä, integraation syvenemistä, muuttoaaltoa suurkaupunkialueille sekä toisaalta vastavirtana kansallisia maaseudun kehittämiskampanjoita. Halutaan toimia paikallisella, yksilön paremmin hahmottamalla tasolla ja toisaalta siellä, mistä kaikki lähtee, ruohonjuuritasolla.

”Onko idea paikallisuudesta ja paikallisyhteisöstä tullut läheisyyden, inhimillisyyden ja yhteisyyden symboliksi – jonkin sellaisen symboliksi, joka auttaa kohtaamaan vaikeasti hahmoteltavan ja uhkaavan maailman?” (Gidlund e.a. 1988, 17).

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää maaseutukunnan asukkaiden ja päättäjien käsityksiä maaseudun tulevaisuudesta ja verrata niitä eli tutkia, missä käsitykset yhtyvät ja missä ne poikkeavat toisistaan. Tarkoituksena on selvittää ns. SWOT-nelikenttäanalyysiin pohjautuen, mitä asioita tutkittavat pitävät maaseudun vahvuuksina ja mitä heikkouksina, niin ikään kartoitetaan, mitkä asiat tai kehityskulut ovat maaseudun mahdollisuuksia, mitkä uhkia.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa maaseudun yleistä kehittämistoimintaa varten. Tehtävänä on hahmottaa maaseudun nykytilannetta niin kansainvälisestä, kansallisesta, alueellisesta kuin paikallisesta sekä yksilöllisestä näkökulmasta. Niin ikään pyrkimys on luoda visiota maaseudun tulevaisuudesta ruohonjuuritasolta, sieltä missä maaseudun tulevaisuutta rakennetaan eli kunnissa ja kylissä.

Maaseudun tulevaisuudenkuvien kartoittaminen kuntalaisten ja päättäjien kannalta liittyy multiversaaliseen todellisuuskäsitykseen. Maailman hahmottamisen tapoja on useita eikä tutkimus voi ohittaa osaa tulkinnoista rajautumalla tutkimaan vain osaa. (Mannermaa, 1991, 254-255). Erilaisissa julkisissa virkamiesselvityksissä, edunvalvontaorganisaatioiden julkaisuissa tai EU-raporteissa voidaan peilata ihan erilaista maailmaa ja tulevaisuutta maaseudulle kuin millaisena sen maaseudun asukkaat näkevät. Harvoin niiden perustana edes ovat maaseudun asukkaisiin kohdistuneet kyselyt.

Tulevaisuudentutkimus pohjautuu tutkittavan kohteen menneisyyden ja nykyisyyden tuntemiseen. Tässä tutkimuksessa olen taustaksi kartoittanut maaseudun historiaa ja nykytilannetta. Olen paneutunut paitsi suomalaiseen kirjallisuuteen, jossain määrin myös pohjoismaiseen ja eurooppalaiseen. Niin Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa ja Euroopassa maaseudun kehityskulut ovat olleet paljon saman suuntaiset, toisaalta keskittyminen kaupunkeihin, toisaalta autioitumiskehitys maaseudulla ja varsinkin sen syrjäisillä alueilla.

Wendell Bellin mukaan menneisyydessä ja nykyhetkessä on monia todellisia tulevaisuuteen suuntautuvia ilmiöitä, joita voidaan hyödyntää sen aineiston analyysissä ja tulevaisuuteen suuntautuvassa päättelyssä, jonka pohjalta tulevaisuudenkuvat ja toimintapolitiikat hahmotetaan. Nämä ilmiöt ovat tapahtuneet tai tapahtumassa ja niitä voidaan sen vuoksi myös tutkia. Esimerkkejä tällaisista ilmiöistä ovat:

1. Tulevaisuudenkuvat ja tulevaisuutta koskevat odotukset.
  2. Ihmisten uskomukset todennäköisestä tulevaisuudesta, arvaukset tietyn tulevaisuuden toteutumismahdollisuuksista.
  3. Ihmisten omaksumat tavoitteet, arvot ja asenteet, erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja koskevat preferenssit: millainen tulevaisuus on uhka, millainen tavoite.
  4. Ihmisten intentiot nykyhetkessä: mitä he aikovat tehdä?
  5. Ihmisten velvollisuudet toisiaan kohtaan ja heidän tekemänsä sitoumukset.
  6. Tieto menneisyydestä (traditiot, trendit, tieteellisten selitysten muuntaminen ennusteiksi, analogiat, menneisyyden tulevaisuudenkuvat).
  7. Tieto nykyhetken ilmiöistä.
- (Mannermaa 1993, 83,84).

Laatimassani kysymyslomakkeessa olen yrittänyt soveltaa näitä ilmiöitä ja asioita maaseudun tilanteeseen. Niiden kautta yritän piirtää kuntalaisten käsityksiä maaseudun nykytilanteesta eri tasoilla ja sen tulevaisuudenkuvia. Tarkoitukseni on myös vertailla päättäjien ja elinkeinoelämän edustajista muodostuvan ryhmän sekä kuntalaisten mielipiteitä ja tutkia niissä ilmeneviä yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia.

Päättäjät ja vaikuttajat suhtautuvat pääsääntöisesti kriittisemmin esimerkiksi hyvinvointivaltioon kuin tavalliset kansalaiset. Kunnallisan kehittämissäätiön selvityksen mukaan kuntien ja kaupunkien johtajista 81 prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että kuntien olisi mieluummin lisättävä kuin karsittava kunnallisia palveluja. Myös kunnan- ja kaupunginhallitusten puheenjohtajista 70 prosenttia edusti samaa kantaa. Koko väestöstä täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 66 prosenttia. Maaseudun asukkaiden osalta lukema oli 63 prosenttia. (Kunnallisan kehittämissäätiö, Ilmapuntari 1997). Tämän mukaan kunnan päättäjien ja vaikuttajien ja tavallisten kuntalaisten välillä vallitsee varsin suuri erimielisyys esimerkiksi kunnallisten palvelujen riittävydestä.

Selvityksen mukaan väestöstä 54 on täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että kunnallisiin palveluihin ja hallintoon kohdistuvat säästötoimet eivät enää ole tarpeellisia, koska välttämättömät säästöt on jo tehty ja pahin taloudellinen ahdinko on ohitettu. Eri mieltä on 38 prosenttia väestöstä. Sen sijaan kunnanjohtajista 82 prosenttia oli täysin eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä asiasta ja hallitusten puheenjohtajistakin 73 prosenttia. (Kunnallisan kehittämissäätiö, Ilmapuntari 1997). Myös tämä kuvaa niin sanottujen vaikuttajien ja tavallisten kuntalaisten mielipiteiden eroavuutta.

7.1 Tutkimusmenetelmän taustoja ja teoriaa

SWOT-nelikenttäanalyysi on peräisin 1960-luvun puolivälin tienoilta amerikkalaisesta yritysstrategiaperinteestä ja sen analyttispainotteisesta suunnittelukoulukunnasta, jonka uranuurtaja oli H.I. Ansoff (Lahti 1988, 24). Nelikenttäanalyysissä yrityksen tulevaisuuden strategioita on lähdetty suunnittelemaan analyysin pohjalta, johon sisältyy vahvuuksien ja heikkouksien kartoitus sekä mahdollisuuksien ja uhkien selvittäminen sekä niiden keskinäinen tarkastelu.

Sittemmin nelikenttäanalyysiä on alettu soveltaa monenlaisissa yhteiskunnallisissa yhteyksissä. Sen perusfilosofioita voidaan käyttää myös maaseudun tulevaisuutta selvittävässä tutkimuksessa. Siinä, missä yrityksen ympäristöanalyysi kertoo organisaation tämän hetkisestä asemasta eli sen vahvuuksista ja heikkouksista, antaa saman tyyppinen analyysi tietoa maaseudun strategisesta asemasta yhteiskunnassa.

Selvittämällä maaseudun vahvuudet ja heikkoudet voidaan hahmottaa sen lähtökohdat nykytilanteessa. Toisaalta yrityksen ympäristöanalyysi kertoo myös tulevaisuuden kehitystrendeistä, jotka mahdollistavat tai uhkaavat sen olemassa oloa tai pyrkimyksiä ja suunnitelmia. Samalla tapaa voidaan tutkia maaseutua koskevia mahdollisuus- ja uhkatekijöitä. Asetelmaa hahmottaa seuraava kaavio, joka on sovellutus Lahden yritysanalyysistä esittämästä (Lahti 1988, 26).

	MAASEUDUN HEIKKOUEDET	MAASEUDUN VAHVUUDET
YMPÄRISTÖN MAHDOLLISUUDET	1. Mahdollisia strategian toteutuksen rajoituksia	2. Strategian suunnittelun lähtökohta
YMPÄRISTÖN UHKAT	3. Mahdollisia kriisitekijöitä	4. Mahdollisia strategian toteutuksen rajoituksia

Kuva 4. Maaseudun voimavara- ja ympäristöanalyysi strategiasuunnittelun pohjana, Lahtea mukaillen.

Ympäristöanalyysi ja voimavara-analyysi eivät yksinään palvele strategisen suunnittelun tarpeita. Yhdistettäessä ne SWOT-analyysiksi voidaan arvioida mahdollisuuksia ja uhkia. Niin ikään sen kautta kyetään arvioimaan toimenpiteitä, jotka yhdistävät ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja maaseudun vahvat puolet. Strategisesti turvallisin ruutu on 2, sillä vain sekä ulkopuolinen muutos että maaseudun tilanteen negatiivinen muutos siirtää sen 3-ruutuun, joka on pahin vaihtoehto. Siinä yhdistyvät maaseudun heikkoudet ja ulkopuoliset uhkat. Ruudussa 1 maaseudun heikkoudet rajoittavat sen mahdollisuuksia soveltaa ympäristön hyvää tilannetta. Ruudussa 4 maaseudun vahvuus yhdistettynä ulkoiseen uhkaan voi ehkäistä uhan toteutumista tai sen vaikutukset lieventyvät. (Soveltaen Lahti 1988, 26-27).

7.3 Keskeisimmät tutkimusongelmat

Keskeisimmät tutkimusongelmat koskevat kuntalaisten ja päättäjien käsityksiä maaseudun tai kunnan tulevaisuudesta. Mitkä tekijät ovat vahvuuksia, mitkä heikkouksia, mitkä mahdollisuuksia, mitkä uhkia? Niin ikään tutkitaan kehitystä lyhyellä vuoden ja pidemmällä kymmenen vuoden tähtäimellä niin maaseudun kuin kunnankin osalta sekä yksilön näkökulmasta. Maaseutuun liittyviä arvoja ja arvostuksia tarkastellaan arvoväittämin. (Liite 1. Kysymyslomake)

Lyhyen tähtäimen määrittely vain vuodeksi on perusteltua sen takia, että sillä voidaan vielä kohtuullisen tarkasti arvioida kehityskulkuja. Siinä ajassa maaseudun muutokseen ei liene kovin mittava eli se voidaan kohtuullisen hyvin nähdä. Kymmenen vuoden aikajänne on perusteltu sen vuoksi, että siinä mittakaavassa kehityskulkua voidaan tarkastella tulevaisuuden visiona, näkymänä. Siitä ei voi olla varmuutta, jokaisella on kuitenkin oman kokemuksensa ja tietämyksensä pohjalta siitä oma visio, kuva.

Yhtä vuotta käytetään myös yleisesti julkisessa ja yritystaloudessa lyhyen tähtäimen suunnitteluun ja kymmentä vuotta pitkän tähtäimen suunnitteluun, kehityslinjojen arviointiin ja strategioiden muodostamiseen tiettyihin tavoitteisiin suuntaamiseksi.

Maaseudun ja kunnan kehitystä vuoden tai kymmenen vuoden kuluessa huonompaan tai parempaan suuntaan tarkastellaan akselilla 1 <---> 5 seuraavien muuttujien osalta:

1. työpaikat
2. maatalouden edellytykset
3. yksityiset palvelut
4. julkiset palvelut
5. muuttoliike
6. luonto ja ympäristö
7. metsätalouden edellytykset
8. yrittäjäyys
9. koulutusmahdollisuudet
10. ikärakenne

11. maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuudet
12. maaseudun huomiointi aluepolitiikassa
13. kuntien yhteistyö
14. kaupunkilaisten suhtautuminen maaseutuun

Tavoitteena on ollut valita sellaisia muuttujia, jotka mahdollisimman hyvin kattaisivat maaseudun ihmisten elämänpiirin samoin kuin maaseudun eri toiminnot ja yhteistyökuviot. Niin ikään valinnoissa on huomioitu tekijät, joilla on merkitystä maaseudulle nyt ja tulevaisuudessa.

Maaseudun tulevaisuuteen vaikuttavia tekijöitä kartoitettiin seuraavilla muuttujilla, joista vastaajan itse piti ratkaista olivatko ne mahdollisuus vai uhka. Asteikkona oli käytetty mittaria 1 < --- > 5. Näistä ”uhkaa maaseutua” sijoittuu valinta-asteikossa vasempaan laitaan, ”antaa uusia mahdollisuuksia” oikeaan. Tarkasteltavina olivat seuraavat asiat tai asiakokonaisuudet:

1. asumisympäristöt
2. koulutusjärjestelmät
3. palvelurakenteen muutokset
4. tietotekniikan kehitys
5. kuntaliitokset
6. seudullinen yhteistyö
7. muuttoliike
8. kansainvälistyminen
9. EU-jäsenyys
10. EU:n aluepolitiikka
11. EU:n maatalouspolitiikka
12. Emu
13. Natura-ohjelma
14. matkailu
15. erikoistuminen
16. yrittäjyys
17. energiapolitiikka, kotimaisen energian käytön kehitys
18. teknologian kehitys

Pyrkimyksenä oli valita tähän kohtaan sellaisia paikallisia, alueellisia, valtakunnallisia ja kansainvälisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat maaseudun kehitykseen nyt ja tulevaisuudessa. Ne luovat tavallaan maaseudun toimintaympäristön, kehityksen ja voivat olla mahdollisuus tai uhka.

Asenneväittämillä pyrittiin puolestaan tarkastelemaan suhtautumista maaseutuun ja sitä koskevia yleisiä asenteita. Tarkoituksena on näiden lausumien avulla vielä selvittää maaseutua koskevia arvoja ja arvostuksia. Asteikkona oli viisiosainen taulukko, jonka päätepesteinä olivat täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä -vaihtoehdot.

Asenneväittämillä pyritään kartoittamaan maaseudun tulevaisuutta koskevia asenteita ja arvostuksia. Näin selvitetään, millaisen kuntalaiset ja päättäjät arvelevat suhtautumisen maaseutuun olevan yleisellä tasolla, millainen mahdollisesti on valtiontason päättäjien suhtautuminen ja toisaalta haastateltujen yksilöllinen suhde. Niin ikään tavoitteena on saada selville, millainen on maaseutuhenki, usko maaseutuun ja sen mahdollisuuksiin rakentaa tulevaisuuttaan. Myös maaseudun ja kaupungin välisiä suhteita ja jännitteitä tutkitaan.

Yksilöä koskevassa osassa tutkitaan, miten kuntalainen tai päättjä itse kokevat mahdollisuutensa asua ja pärjätä edelleen maaseudulla ja haluavatko he edes asua kotikunnassaan jatkossa. Niin ikään selvitetään erilaisin indikaattorein sitä, miten haastateltavat kokevat elinolojensa kehittyvän tulevaisuudessa, asteikko oli kolmijakoinen: kehittyä huonompaan, pysyy ennallaan tai kehittyä parempaan. Selvitetävinä ovat ansiotaso, koulutus, perhe, koti, suhteet muihin ihmisiin, terveys, taloudellinen tilanne, asuminen ja vapaa-ajan mahdollisuudet. Kehitystä tarkasteltiin kymmenen vuoden aikajänteellä, kuten muissakin kysymyssarjoissa.

Lomakkeessa oli myös avokysymyksiä, joihin haastatellut voivat lisätä mielipiteitään maaseudun mahdollisuuksista ja uhkista tai sen vahvuuksista ja heikkouksista, tai kertoa omaa elämäänsä koskevista mahdollisuuksista ja uhkista.

7.4 Tutkimuskohteen valinta

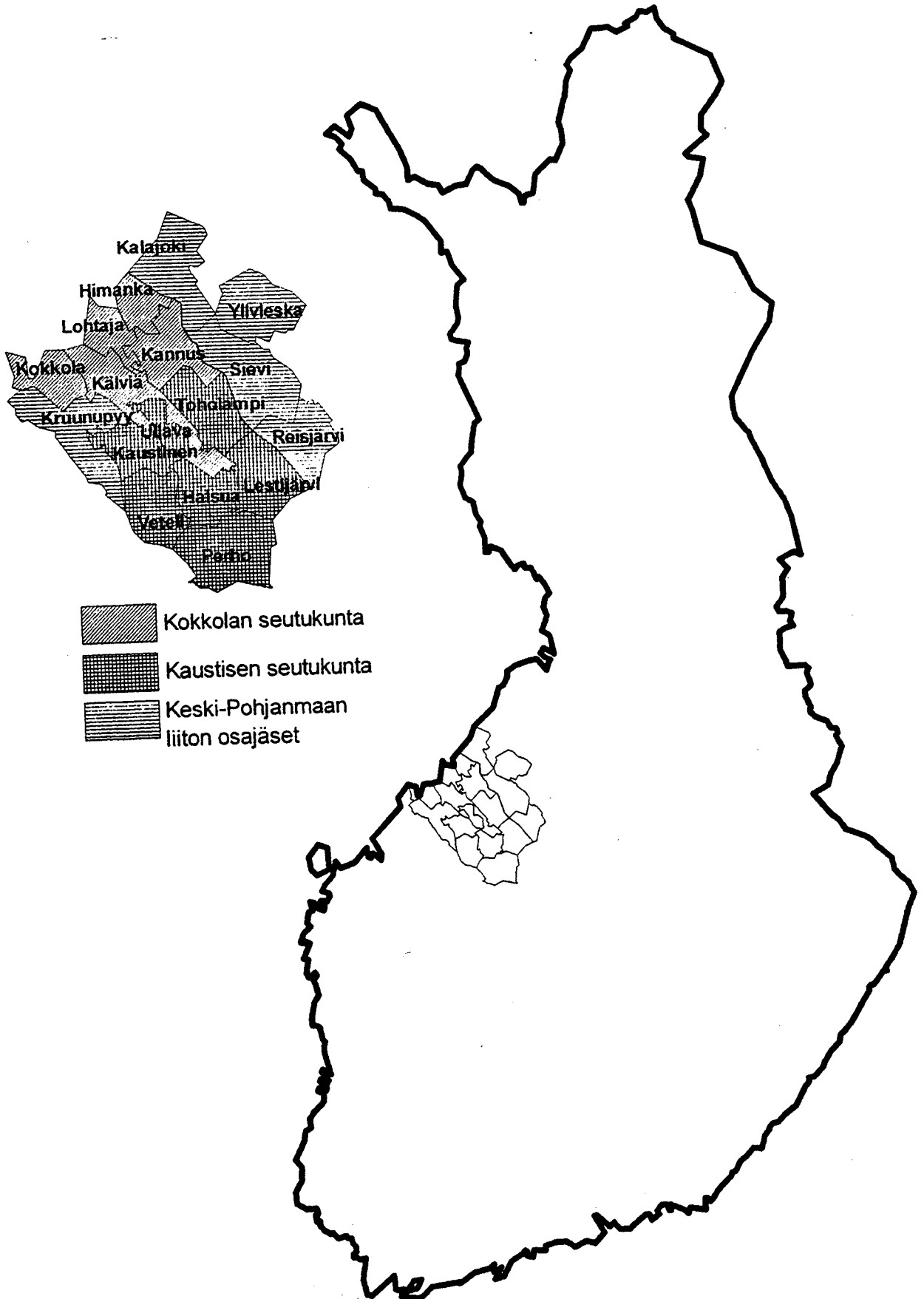
Tutkimuskohteeksi olen valinnut Keski-Pohjanmaan maakunnasta Vetelin kunnan, joka sijaitsee Kaustisen seutukunnassa. Keski-Pohjanmaa maakuntana sijoittunee resurssiensa osalta maakuntana keskisarjaan. Maakunta on vahvasti maaseututyypinen, muutamia kaupunkikeskuksia lukuun ottamatta. Se on voimakasta maa- ja metsätalousaluetta, kuitenkin sen alueella on myös suhteellisen monipuolista pientä ja keskisuurta sekä jossain määrin suurteollisuuttakin. Palvelurakenne on myös hyvä tai ainakin kohtuullinen. (Kuva 3. Keski-Pohjanmaan maakunnan ja Vetelin kunnan maantieteellinen sijoittuminen, s. 40).

Keski-Pohjanmaa on kokenut historiallisesti paljolti saman kehityksen kuin muutkin niin sanotun Ruuhka-Suomen ulkopuolella sijaitsevat alueet eli 1960-70-lukujen maaltapaon ja asutuksen keskittymisen taajamiin tai toisaalta teollisuuskeskuksiin. Maakunnan keskus on Kokkola. Sinne on sijoittunut suurteollisuus, ja paljolti se on kaupankin keskus. Siellä on myös keskussairaala. Se on pääosin koulutuksen ja maakunnallisen keskushallinnon sijaintipaikka, joskin jossain määrin koulutukseen liittyviä yksiköitä on muuallakin alueella.

Keski-Pohjanmaa on varsin maa- ja metsätalousvaltainen maakunta ja sen alueella on niihin liittyvien peruselinkeinojen ohella myös jatkojalostusta. Maakunnan tulevaisuus on kiinteästi yhteydessä elävään ja kehittyvään maaseutuun. Toisaalta yleistäen voidaan todeta koko Suomen tulevaisuuden juontuvan maaseudusta. Maan suurimmat ja esimerkiksi kestävän kehityksen kannalta tärkeimmät resurssit, luonnonresurssit, ovat maaseudulla: metsät, maa, pellot, vesistöt. Luonnonvarojen merkitys paitsi taloudelliselta, myös virkistykselliseltä kannalta on suomalaiselle yhteiskunnalle mittaamaton. Maaseutu asuinpaikkana on urbanisoituneessakin yhteiskunnassa yhä varteenotettavampi vaihtoehto, varsinkin tulevan, nuoren, ympäristötietoisen sukupolven ja koulutetumman väestönosan keskuudessa.

Alueellisessa käsittelyssä maaseutu jaetaan kolmeen osaan: kaupungin lähistöllä oleva maaseutu, ydinmaaseutu ja syrjäinen maaseutu. Näiden kolmen alueen ominaispiirteet ja mahdollisuudet eroavat toisistaan varsin ratkaisevasti. Kaupungin vaikutuspiirissä

KESKI-POHJANMAAN LIITON ALUE

olevan maaseudun mahdollisuudet elinkeinorakenteen osalta ovat aika laajat. Etäisyys kaupunkiin on lyhyt ja maaseutu voi houkutella alueelleen elinkeinoja, palveluja ja asukkaita. Vuorovaikutus kaupungin kanssa on tiivistä. Palveluvarustus on melko hyvällä tasolla ja sen osalta voidaan hyödyntää kaupungin läheisyyttä.

Ydinmaaseudulla maatalouden ja osin metsätaloudenkin osuus elinkeinona on merkittävä, sen lisäksi monet kunnat ovat kyenneet rakentamaan jossain määrin muuta elinkeinorakennetta alueelleen. Pääosin ne ovat pieniä tai keskisuuria yrityksiä lähinnä puusepänteollisuuden ja metalliteollisuuden alalta. Palveluvarustus on pystytty säilyttämään kohtalaisen hyvänä. Syrjäisen maaseudun maatilat ovat pääosin pienehköjä ja metsätalouden osuus on merkittävä, ehkä merkittävämpi kuin maatalouden. Elinkeinorakenne on kapea ja palvelut ovat niukkenemassa.

Keski-Pohjanmaan Kaustisen seutukunnassa oleva Vetelin kunta on tyypillistä ydinmaaseutua. Se ei kuntana profiloitu julkisuudessa tai muutoinkaan erityisesti. Vetelissä on ydinmaaseudulle ominainen toimeentulon rakenne. Elantonsa maa- ja metsätaloudesta saa noin kolmannes, palvelualoilta kolmannes ja teollisuudesta kolmannes.

Tutkimuksessa hahmotetaan tulevaisuutta myös suurempien kokonaisuuksien kannalta. Katsoisin voivani tuottaa siinä myös koko maakunnalle ja seutukunnalle tärkeää tietoa eli niin kaupungin läheistä maaseutua, ydinmaaseutua kuin syrjäistäkin maaseutua koskevaa informaatiota. Se, että tutkimuskohde on ydinmaaseutua, lisää tulosten merkitystä laajemminkin. Vetelin kunta voisi olla mikä tahansa suomalainen maaseutukunta, jolloin sen asukkaiden ja päättäjien piirtämät tulevaisuudenkuvat saattavat olla yleisesti johdettavissa suomalaiselle maaseudulle.

Vetelissä on tilastokeskuksen viimeisen, 1997 tilaston mukaan 3949 asukasta, miehiä ja naisia suunnilleen yhtä paljon, naisten määrä alittaa 1,3 prosentilla miesten määrän. Jos verrataan sukupuolten osuuksia koko Kaustisen seutukuntaan, ovat ne suunnilleen samat. Koko Keski-Pohjanmaan liiton alueella naisten määrä hieman ylittää miesten lukemat, prosenttiosuudet ovat 50,3 ja 49,7.

Väestömäärä on Vetelissä laskenut 1990-luvulla noin kolmisen prosenttia eli tilanne on jonkin verran heikompi kuin Kaustisen seutukunnassa, jossa laskua on 1,9 prosenttia. Keski-Pohjanmaan liiton alueella on hieman nousua, 0,6 prosentin verran. Kokkolan seutukunnassa asukkaiden määrä on kohonnut kahdella prosentilla, mikä johtuu maakunnallisten kaupunkikeskusten vetovoimasta. Viime vuoden tilastojen mukaan lukemat voivat olla heikommät, sillä jatkuva muuttoliike etelän kaupunkeihin tuntuu Keski-Pohjanmaallakin. Työttömyys kunnassa on hieman yli 12 %.

Asukkaita Vetelissä on 7,58 neliökilometrillä ja sen taajama-aste on 50 prosenttia. Kaustisen seutukunta yleisesti on hieman harvempaan asuttua. Keski-Pohjanmaan liiton alueella lukemat ovat 13,21 ja 71 %.

Vetelin keskusta jakautuu kahteen osaan eli Kainun ja kirkonkylän eli Torpan seutuun. Varsinaista kuntakeskusta ei siis ole. Sen ohella muita kyliä ovat Tunkkari, Räyrinki, Isokylä, Patana, Pulkkinen, Polso, Sillanpää, Nykänen ja Heikkilä. Kauppa- ja pankkipalveluja on vain Räyringissä ja keskustassa.

Vetelissä on muutoin varsin hyvä palveluvarustus, joskin esimerkiksi kyläkoulujen määrää on jouduttu karsimaan tänä vuonna peräti kolmella eli Heikkilässä, Sillanpäässä ja Isossakylässä. Se oli poliittisesti kipeä ratkaisu, sillä koulut ovat merkittäviä pikkukyliä elinmahdollisuuksille. Niiden sijainti lähellä voi vaikuttaa lapsiperheiden jäämiseen kylään.

Kunnassa on kaksi päiväkotia ja kolmas on perusteilla. Kyläkouluja on Tunkkarilla, Räyringissä, Patanassa ja Pulkkisessa. Keskustassa on lisäksi Kainun ala-aste, yläaste ja lukio. Ammatillisia oppilaitoksia ovat Keski-Pohjanmaan kotitalousoppilaitos ja metsäoppilaitos. Lisäksi kunnassa on Keski-Pohjanmaan aikuiskoulutuskeskuksen alaista atk-opetusta, Vaasan aikuiskoulutuskeskuksen sähkö- ja elektroniikka-alan koulutusta sekä Teuvan aikuiskoulutuskeskuksen puualan monitaito-opetusta.

Kunta on osakkaana Perhonjokilaakson terveystalokuntainliitossa ja sen päätoimipaikka on Vetelissä, jonka ohella osakkaita ovat Kaustinen, Halsua ja Perho. Kunta kuuluu Keski-Pohjanmaan keskussairaala-alueeseen, jonka pääpaikka on Kokkolassa noin 60 kilometrin päässä. Vanhainkoti on yhteinen Kaustisen ja Halsuan kanssa.

Lisäksi kunnalla on vanhusten päiväkeskus, vanhustenkotiyhdistys pitää yllä palvelukotia. Kunnan tavoitteena on kuten muuallakin maassa suunnata mahdollisimman paljon resursseja avohoitoon eli vähentää kalliiden laitospaikkojen käyttöä.

Vetelissä on yrityskeskus, josta kunta omistaa valtaosan. Sen tavoitteena on kehittää kunnan yritystoimintaa ja yrittää saada sitä monipuolisemmaksi. Seutukunnan kesken on yritetty tehdä työnjakoa, jotta kaikki eivät tekisi samaa. Vetelin osuutena on puun jatkojalostukseen ja siihen liittyvän pienteollisuuden kehittäminen.

Kunnassa pyritään kehittämään myös maatalouden sivuelinkeinoja. Näistä esimerkkeinä hevostalous, johon liittyvä yrittäjäyys on kasvussa. Sen ohella tavoitteena on kehitellä muun muassa puutarhamarjoihin liittyviä sivu- tai päätoimisia elinkeinoja. Näistä esimerkkinä koko maakunnan ensimmäinen viinitila.

Kunnassa on vain yksi suuri teollisuusyritys JA-RO Oy, joka toimii metallialalla ja on suomalaisen aluepolitiikan tulos muutaman vuosikymmenen takaa. Muutoin yritykset ovat pienehköjä muutaman tai muutaman kymmenen henkilön yrityksiä, näistä mainittakoon peltisepäntiike, useampiakin leipomoalan yrityksiä ja pientä puusepänteollisuutta. Lisäksi kunnassa on Kemoran moottorirata.

Vetelin kunnan talous on muutamien rankkojen vuosien jälkeen hieman kohennut. Vielä vuonna 1993-94 velkaa asukasta kohden oli 13.000 markkaa, vuonna 1997 se oli 5.700 mk. Tavoitteena on käyttömenojen vähentäminen.

Vetelissä poliittista valtaa käyttää keskusta, sillä on valtuustossa 15 edustajaa, perussuomalaisilla on seitsemän, sosialidemokraateilla kaksi, kokoomuksella kaksi ja kristillisillä yksi edustaja. Naisia valtuustossa on seitsemän.

7.5 Tutkimuksen tekeminen

Tutkimusotos kuntalaisista tilattiin väestörekisterin pitäjältä. Siihen poimittiin satunnaisotannalla 250 iältään 15-75-vuotiasta veteliläistä. Sen ohella tehtiin erillinen otanta, johon poimittiin kunnan päättäjiä, poliitikkoja, hallinnon päättäjiä ja

elinkeinoelämän edustajia. Heidän määräkseen tuli 80. Otoksissa oli päällekkäisyyksiä, minkä vuoksi kuntalaisotannasta poistettiin kymmenen henkilöä eli kenellekään ei ainakaan teoriassa pitänyt tulla kahta kyselylomaketta..

Päätjäotokseen tulivat kaikki kunnanvaltuutetut ja kunnanhallituksen jäsenet, hallinnon päättäjiin eri sektoreiden johtavat virkamiehet, sen ohella valitsin siihen kunnassa sijaitsevien eri oppilaitosten johtajia. Elinkeinoelämän edustajissa on pankkien, postien, teollisuuden, yrityselämän ja neuvontajärjestöjen edustajia. Näissäkin ryhmissä pyrittiin eliminoimaan päällekkäisyydet.

Kyselylomakkeet lähetettiin vuoden 1998 maaliskuussa ja noin kuukauden kuluttua postitettiin yksi muistutuskierros. Alkuperäisessä kuntalaisotoksessa naisten määrä oli 112 ja miesten 108 eli suunnilleen puoliksi molempia. Päättäjiä oli yhteensä 80. Heistä poliittisia päättäjiä 37 %, hallinnon päättäjiä 29 % ja elinkeinoelämän edustajia 34 %. Ryhmää käsitellään kuitenkin kokonaisuutena, koska pienessä kunnassa mikään, poliitikkoja lukuun ottamatta, ei alkutilanteessakaan noussut riittävän suureksi. Tarpeellisena määränä vertailtavuuden kannalta pidetään 30 henkilöä.

Päättäjien ja elinkeinoelämän edustajien palautusprosentiksi tuli 70 % ja kuntalaisten 50,4 %. Lopullisessa tutkimusjoukossa oli mukana 56 päättäjää ja elinkeinoelämän edustajaa sekä 120 kuntalaista. Kokonaisvastausprosentti oli 55. Yksi vastauskuori palautettiin tyhjänä. Vastanneista kuntalaisista naisia oli 53 prosenttia ja miehiä 47, minkä selittää yleisesti naisten aktiivisempi osallistuminen kyselyihin. Päättjäotoksesta noin kolmannes on naisia, sillä heitä on miehiä vähemmän paitsi poliitikoissa, julkishallinnon johtavissa tehtävissä, myös elinkeinoelämän johtoportilla.

Kysymyslomakkeet olivat varsin hyvin täytettyjä, osassa oli joihinkin kysymyksiin epähuomiossa tai tarkoituksella jätetty vastaamatta. Joissain oli selitetty puutteellisia vastauksia kysymysten epäselvyydellä tai joihinkin ei vain osattu muutoin vastata. Yhtään lomaketta ei tarvinnut kuitenkaan hylätä, koska jokaisessa oli riittävät perustiedot ja riittävä määrä kyseltäviä tietoja.

Varsin paljon haastateltavat olivat vastanneet myös avoimiin kysymyksiin, suurimmalla osalla oli omia ideoita tai ajatuksia maaseudun tulevaisuudesta sen mahdollisuuksista tai

uhkista. Niin ikään yksilöllisiin osioihin oli vastattu. Niissä peilattiin omaan elämään tai elämäntilanteeseen liittyviä näkymiä.

Tarkoitukseni on käyttää avoimia vastauksia tulosten havainnollistamisessa ja tuoda siten myös kuntalaisten ja päättäjien oma ääni myös näkyviin siinä suhteessa kuin yksittäiset mielipiteet kuvaavat yleisiä kehityssuuntia.

Aineistot on käsitelty SPSS-tilasto-ohjelmalla. Kuvailevaa tietoa on saatu tarkastelemalla suoria jakaumia, prosenttijakaumia ja keskiarvoja. Erojen merkitsevyyttä eri vastausryhmittäin on selvitelty χ^2 -neliötestillä. Tuloksia kertyi varsin runsaasti. Tarkoituksena on tuoda esille kokonaisuus eli selvittää sanallisesti ja osin myös havainnollisin taulukoin sekä kuvioin, missä kuntalaisten ja päättäjien mielipiteet olivat yhtenevät ja missä ne erosivat toisistaan.

Niin ikään selvitetään eroja myös sukupuolten, eri ikäryhmien sekä syntyperäisten veteliläisten ja muualta muuttaneiden kesken. Tulokset olisivat antaneet mahdollisuuden myös kattavampaan ja monipuolisempaan tilastolliseen käsittelyyn. Tässä yhteydessä käytetyt voidaan mielestäni katsoa kuitenkin riittäviksi.

7.6 Tutkimusotoksen edustavuus

Lomakkeessa kysyttiin seuraavat taustatiedot: sukupuoli, ikä, perhesuhteet, lasten määrä ja iät, haastateltujen ammattiryhmä, koulutustaso. Niin ikään tiedusteltiin onko haastateltava syntyperäinen veteliläinen vai muualta muuttanut. Erikseen kartoitettiin kunnassa asumisaika ja se, mistä oli sinne muuttanut. Lisäksi eroteltiin kuntalaiset päättäjistä. Myös päättäjien ryhmästä voitiin poimia erikseen poliittiset päättäjät, hallinnon päättäjät ja elinkeinoelämän edustajat. Koska näitä kolmea ryhmää on kutakin alle 30 henkilöä, heitä käsitellään yhtenä päättäjär ryhmänä.

Taulukko 1. Kuntalaisten ja päättäjien osuus

	F	%
Kuntalaiset	120	68,2
Poliittiset päättäjät	21	11,9
Hallinnon päättäjät	19	10,8
Elinkeinoelämän edustajat	16	9,1
Yhteensä	176	100,0

Haastatteluun vastanneista päättäjistä suunnilleen kolmannes oli jokaisesta ryhmästä eli poliittisista päättäjistä, hallinnon päättäjistä ja elinkeinoelämän edustajista. Mikään ei kuitenkaan yksinään riitä vertailuryhmäksi, joten ne yhdistetään yhdeksi päättäjien ryhmäksi. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Kuntalaiset ja yhdistelmä päättäjiryhmistä

	F	%
Kuntalaiset	120	68,2
Päättäjät	56	31,8
Yhteensä	176	100,0

Taulukko 3. Sukupuoli, kuntalaiset

	F	%
Miehet	56	46,7
Naiset	64	53,3
Yhteensä	120	100,0

Kuntalaisten vastauksista näky naisten aktiivisempi osallistuminen. Sitä voinee selittää yleisesti se, että naisten on helpompi tehdä erilaisia kirjallisia tehtäviä. Toisaalta he osallistuvat miehiä ahkerammin erilaisiin kyselyihin.

Taulukko 4. Sukupuoli, päättäjät

Miehet	38	67,9 %
Naiset	18	32,1 %
Yhteensä	56	100,0

Vastanneista päättäjistä valtaosa on miehiä, mikä selittyy sillä, että suurin osa poliittisista päättäjistä, hallinnon johtavista virkamiehistä samoin kuin elinkeinoelämän edustajista on miehiä. Tässäkin ryhmässä vastanneiden naisten osuus on kuitenkin suurempi kuin alkuperäisessä otoksessa.

Taulukko 5. Haastatellun ikä, kuntalaiset

	F	%
15-24 v	29	24,4
25-34 v	13	10,9
35-44 v	24	20,2
45-54 v	18	15,1
55-64	12	10,1
65 tai yli	23	19,3
Yhteensä	119	100,0

(Vastauksia puuttuu 1)

Nuoret kuntalaiset ovat olleet varsin aktiivisia vastaajia. Ainakin muutamassa tapauksessa tuli tunne, että lomake oli annettu nuorelle vastattavaksi, koska he ovat tottuneempia kirjallisiin tehtäviin. Toisaalta tämä ei kuitenkaan ehkä kaikilta osin pidä paikkaansa, koska vanhin ikäryhmä oli vastannut myös aktiivisesti, samoin 35-44-vuotiaat. Kuntalaisista naiset ovat olleet tunnollisempia vastaajia.

Taulukko 6. Haastatellun ikä, päättäjät

	F	%
15-24 v	1	1,9
25-34 v	7	13,0
35-44 v	16	29,6
45-54 v	16	29,6
55-64	13	24,1
65 tai yli	1	1,9
Yhteensä	54	100,0

(Vastauksia puuttuu 2)

Päättäjistä valtaosa eli yli 83 prosenttia sijoittuu 35-64 vuoden väliin. Ikäryhmät 35-44 ja 45-54-vuotiaat ovat yhtä suuret. Varsin suuri osa sijoittuu myös 55-64-vuotiaisiin.

Tilastollisesti Vetelin asukkaista 20,3 on alle 15-vuotiaita, 15-44-vuotiaita on 38,2 prosenttia, 45-64-vuotiaita 24,8 ja yli 64-vuotiaita 16,7 prosenttia. Todellisia ja tutkimuksen ikäjakaumia ei voida suoraan verrata, koska kokonaisotannassa päättäjryhmien jakaumat nostavat keski-ikä.

Taulukko 7. Haastateltujen perhesuhteet

	F	%
Naimaton	41	24,1
Avio-/avoliitto	119	70,0
Eronnut	4	2,4
Leski	6	3,5
Yhteensä	170	100,0

(vastauksia puuttui 6)

Taulukko 8. Lasten määrä

	F	%
Ei lapsia	7	5,5
1-2	52	40,9
3-4	61	48,0
5 tai enemmän	7	5,5
Yhteensä	127	100,0

Pääosalla haastatelluista oli kolme lasta tai enemmän. Yli viiden lapsen perheissä vanhemmat olivat pääsääntöisesti iäkkään puoleisia ja lapset olivat jo poissa kotoa. Monissa nuorissa perheissä oli kolmesta neljään lasta.

Taulukko 9. Lasten iät

	F	%
Alle kouluikäisiä	7	5,9
Alle koulu- ja kouluik.	19	16,0
Kouluikäisiä	12	10,1
Koulu- ja täysi-ik.	27	22,7
Täysi-ikäisiä	54	45,4
Yhteensä	119	100,0

Haastateltujen lapsista valtaosa oli täysi-ikäisiä, osin tähän vaikuttaa se, että päättäjätönnän ikäjakauma oli varsin korkea, jolloin lapsetkin ovat jo varttuneet. Alle koulu- ja kouluikäisiä eli alle 18-vuotiaita oli kuitenkin hieman vajaa kolmannes.

Taulukko 10. Haastateltujen ammatit, kaikki jakaumat

	F	%
Maa- metsätalousyrittäjä	21	12,1
Muu yrittäjä	20	11,5
Palkansaaja	67	38,5
Kotiäiti, -isä	2	1,1
Opiskelija, koululainen	21	12,1
Eläkeläinen	29	16,7
Työtön	8	4,6
Muu	6	3,4
Yhteensä	174	100,0

(vastauksia puuttui 2)

Ammattien osalta esimerkiksi maa- ja metsätalousyrittäjiä ja muita yrittäjiä oli niin vähän, että vertailtavaa lukemaa heistä ei voitu muodostaa. Heistä saatiin yhdistämällä yksi ryhmä, mutta arvoiltaan ryhmät lienevät sen verran toisistaan poikkeavia, että mielipiteet eivät ehkä kuvastaisi todellisuutta.

Samoin yksi ryhmä saataisiin työelämän ulkopuolisista. On vaikea sanoa, missä määrin esimerkiksi koululaisten, opiskelijoiden ja eläkeläisten mielikuvat tulevaisuudesta vastaisivat toisiaan. Muodostin nämä muuttujat, mutta käytännössä niitä en ryhtynyt kuitenkaan testaamaan. Lukumääriltään niistä olisi syntynyt vertailukelpoinen otos.

Taulukko 11. Haastateltujen ammatit, yhdistelminä

	F	%
Maa-, metsätalous ja muut		
yrittäjät	41	23,6
Palkansaajat	67	38,5
Työelämän ulkopuolella olevat	66	37,9
Yhteensä	174	100,0

(vastauksia puuttui 2)

Tilastollisesti Veteli on työvoiman suhteen 96 prosenttisesti omavarainen eli muualla töissä kulkeminen on varsin vähäistä. Työpaikat aloittain jakautuvat seuraavasti: palkansaajat julkisen hallinnon palveluksessa 18,8 %, valtioenemmistöisten yhtiöiden palveluksessa 4,7 %, yksityisten palveluksessa 14,4 ja yrittäjät 24,1 %. Alkutuotanto työllistää 33 %, jalostus 14 %, rakentaminen 5 %, kauppa, majoitus- ja ravitsemus 9 %, kuljetus, rahoitus ja liike-elämän palvelut 11 %, yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut 25 %. Työttömiä kunnassa on noin 16 prosenttia. Eläkeläisten osuus on 23 % koko väestöstä.

Taulukko 12. Koulutus

	F	%
Kansa- tai peruskoulu	56	32,2
Ammattikoulu tai ylioppilas	51	29,3
Opistotason koulutus	39	39,0
Yliopisto tai korkeakoulu	23	13,2
Yhteensä	174	100,0
(vastauksia puuttui 2)		

Yliopisto- ja korkeakoulun suorittaneita oli liian vähän vertailukelpoisen joukon muodostamiseksi. Sen vuoksi opistotason ja yliopisto- tai korkeakoulutason suorittaneista muodostettiin yksi taustamuuttuja riittävän vertailtavan määrän saamiseksi. Tätä osiota ei kuitenkaan erikseen testattu.

Taulukko 13. Koulutus, kolmena luokkana

	F	%
Kansa- tai peruskoulu	56	32,2
Ammatillinen tai yo-tutkinto	51	32,2
Opisto- yliopisto tai korkeakoulu	62	35,6
Yhteensä	174	100,0

Tilastokeskuksen tietojen mukaan Vetelissä on keskiasteen suorittaneita lähes 50 prosenttia 15 vuotta täyttäneestä väestöstä, korkeamman asteen tutkinnon suorittaneiden

määrä jää noin kahdeksaan prosenttiin. Koulutustaso koko Keski-Pohjanmaan alueella on alhaisempi kuin muissa Suomen maakuntakeskuksissa, mikä johtuu siitä, että korkeakouluasteen opetusta on suhteessa vähän. Tilannetta on korjaamassa vähitellen ammattikorkeakoulu. Yliopistokoulutus joudutaan hakemaan muualta, jossain määrin sitä on mahdollisuus saada Jyväskylän Yliopiston Kokkolassa toimivan Chydenius-Insituutin kautta.

Taulukko 14. Syntyperäiset ja muualta muuttaneet

	F	%
Veteliläinen	102	58,3
Muualta muuttanut	73	41,7
Yhteensä	175	100,0

(vastauksia puuttui 1)

Varsin paljon veteliläisissä on muualta muuttaneita, vaikka se ei olekaan mikään muuttovoittokunta. Jossain määrin lukemiin vaikuttaa se, että ainakin hallinnon virkamiehistä varsin suuri määrä oli muualta muuttaneita. Toisaalta muualta tulleita oli myös kuntalaisissa. Kuriositeettina mainittakoon, että monet viljelijäperheiden emännät olivat avioliiton kautta tulleet kuntalaisiksi.

Taulukko 15. Muualta muuttaneiden Vetelissä asumisaika

	F	%
Alle 5 v	9	12,7
5-10 v	8	11,3
yli 10 v	54	76,1
yhteensä	71	100,0

(puuttuvia tietoja 2)

Taulukko 16. Muualta muuttaneiden muuttoapaikkakunta

	F	%
Lähikunnat	22	30,6
Kauempaa Pohjanmaalta	19	26,4
Muualta Suomesta	3	4,2
Muut (useita asuinpaikkoja aiemmin)	28	38,9
Yhteensä	72	100,0

Suurin osa muualta muuttaneista on asunut Vetelissä yli 10 vuotta eli ovat tietyllä tapaa juurtuneet sinne. He ovat paljolti myös muuttaneet kuntaan lähikunnista tai muualta Pohjanmaalta. Iso ryhmä oli asunut eri puolilla Suomea ja jokunen myös Ruotsissa ennen Veteliin muuttamistaan. Osa haastatelluista oli opiskellut muualla, mutta palannut kotikuntaansa sen jälkeen. Niin ikään oli myös niitä, jotka olivat tehneet elämäntyönsä muualla, mutta palanneet eläkepäiviään viettämään syntymäkuntaansa.

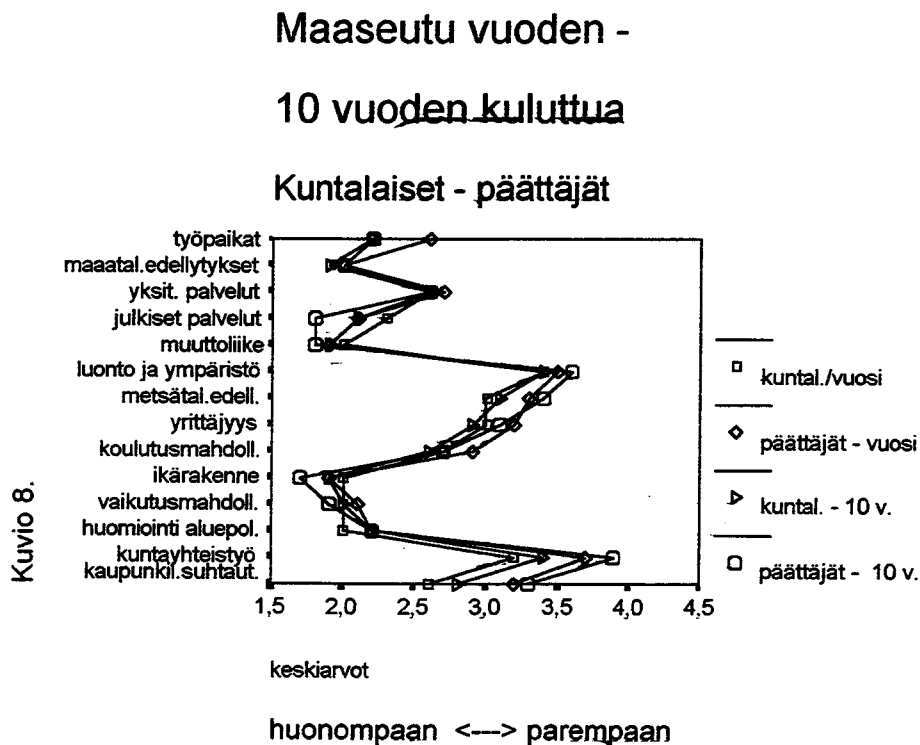
Paikkakunnalla asumista tutkittiin sen takia, että voitaisiin vertailla mahdollisesti syntyperäisten ja muualta muuttaneiden käsityksiä ja vastauksia eri kysymyksiin. Vastausprosenttien pohjalta suurin osa vastanneista on kuntaan vakiintuneita. Toisaalta muualta muuttaneetkin ovat pääosin lähiseudulta tai hieman kauempaa maaseudulta.

Mielenkiintoista luonnollisesti olisi ollut vertailla melko suuren ryhmän eli monilla paikkakunnalla asuneiden ja muiden mielipiteitä. Tässä yhteydessä en katsonut sitä kuitenkaan perustelluksi. Pääteemani ovat kuitenkin kuntalaisten ja päättäjien mielipiteet, niin ikään vertailut sukupuolten, eri ikäisten sekä veteliläisten ja muualta muuttaneiden kesken.

8. Tulokset, kuntalaiset – päättäjät

8.1 Maaseudun asema vuoden – kymmenen vuoden kuluttua

Kuntalaisille ja päättäjille esitettiin kysymyssarja, joissa heitä pyydettiin arvioimaan maaseudun tilannetta vuoden ja kymmenen vuoden kuluttua, erilaisten muuttujien avulla eli kehittyvätkö ne parempaan vai huonompaan suuntaan.

Kuntalaisten ja päättäjien vastauksissa koskien maaseudun tilannetta vuoden kuluttua oli useissa kohdissa merkittäviä eroavuuksia. Pääsääntöisesti kuntalaisilla oli kielteisempi suhtautuminen tulevaisuuteen. Chi-neliötestivertailussa ilmeni merkittäviä eroavuuksia seuraavien kohdalla: työpaikat .055, julkiset palvelut .000, luonto ja ympäristö .040, metsätalouden mahdollisuudet .039, yrittäjyys .006, kuntien yhteistyö .003 ja kaupunkilaisten suhtautuminen .017.

Päättäjät suhtautuivat pessimistisemmin julkisten palvelujen kehittämiseen. Ehkä he tietävät kunnan suunnitelmat tarkemmin, toisaalta julkishallinnon pakko kustannusten säästämiseen vaikuttaa heidän kohdallaan tähän osioon. Päättäjryhmän myönteisempi kanta kohdissa luonto ja ympäristö, metsätalouden edellytykset, yrittäjäyys ja kuntayhteistyö, kuvaa suoraan virallisen maaseutupolitiikan suunnitelmia ja sen keinoja maaseudun elävänä pitämiseksi.

Kuntalaisten mielestä maaseudun asema heikkenee 10 vuoden kuluessa. Erityisesti muuttoliikkeen, ikärakenteen ja julkisten palvelujen osalta kehityskulut ovat negatiivisia. Muuttoliike ja ikärakenne ovat toisistaan riippuvia tekijöitä, pääsääntöisesti muualle muuttavat nuoret ja työikäiset, vanhemman väestönsan jäädessä paikkakunnalle.

Myönteisellä puolella luonto ja ympäristö pysyy ennallaan vuoden ja kymmenen aikajänteellä. Kuntayhteistyön uskotaan paranevan kymmenen vuoden kuluessa. Yrittämisen ja koulutusmahdollisuuksien arvioidaan hieman heikkenevän.

Maaseudun uskotaan pärjäävän tulevaisuudessa hieman aiempaa paremmin aluepolitiikassa ja kaupunkilaisten suhtautumisen arvioidaan tulevan hieman myönteisemmäksi.

Päättäjien mielestä työpaikkojen kehitys ja maatalouden edellytykset eivät kehity ihan niin negatiiviseen suuntaan kuin kuntalaisten mielestä. Sen sijaan heillä on kielteisempi näkemys julkisten palvelujen kehityksestä, kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksista, muuttoliikkeestä ja ikärakenteesta. Luonnon ja ympäristön arvioidaan kehittyvän parempaan suuntaan, niin ikään metsätalouden edellytysten.

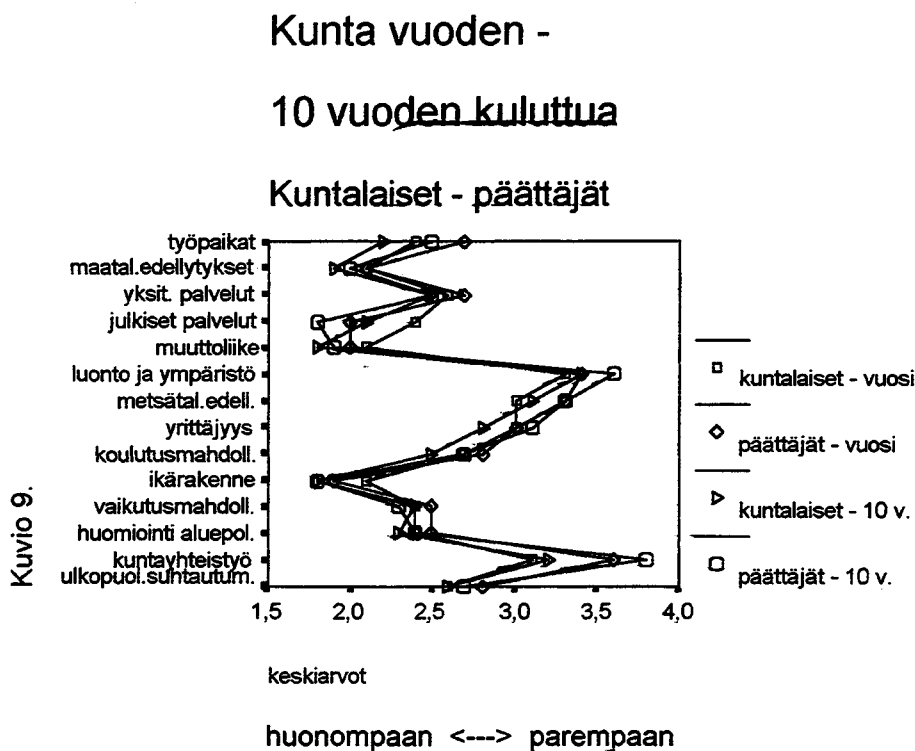
Yrittäjäyys kehittyy myönteisemmin päättäjien mielestä kuin kuntalaisten, joskin siinä tapahtuu hieman taantumista kymmenen vuoden aikajänteellä. Niin ikään he uskovat enemmän kuntayhteistyöhön ja kaupunkilaisten suhtautumisen muuttumiseen maaseutua kohtaan parempaan suuntaan kuin kuntalaiset. Näissä kohdin mielipiteet selkeästi poikkeavat toisistaan.

Jos tarkastellaan asioita keskiarvovertailuin, merkittäviä eroja oli seuraavissa kohdissa: julkiset palvelut .011, ikärakenne .044, kuntayhteistyö .003 ja kaupunkilaisten suhtautuminen .001.

Yhteneväisiä kuntalaisten ja päättäjien mielipiteet eivät olleet oikeastaan miltään osin, joskin yleiset kehityksen suuntaviivat olivat suunnilleen samat. Kuntalaisten asenteet yleisesti sijoittuvat asteikon toiseen päähän negatiivisempina ja toiseen varovaisemman myönteisinä kuin päättäjien. Poikkeuksina ovat edellä mainitut julkiset palvelut, muuttoliike, ikärakenne ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet, joissa päättäjien selkeästi negatiivinen linja erottui.

8.2 Kunnan asema – vuoden, kymmenen vuoden kuluttua, kuntalaiset ja päättäjät

Kuntalaisten ja päättäjien mielipiteitä oman kunnan kehityksen osalta tarkasteltiin myös vuoden ja kymmenen vuoden aikatahtimella. Käytössä olivat samat muuttujat kuin maaseudunkin osalta.

Kuntalaisten mielestä kunnan asema vuoden kuluttua on negatiivisempi kuin päättäjien mukaan. Esimerkiksi maatalouden edellytykset kehittyvät huonompaan suuntaan,

samoin yrittäjyys. Päättäjien käsityksen mukaan ikärakenne menee heikompaan suuntaan kuin kuntalaisten mielestä, samoin julkiset palvelut. Keskiarvovertailuissa merkittäviä eroja oli seuraavissa kohdissa: työpaikat .038, maatalouden edellytykset .006, julkiset palvelut .005, yrittäjyys .025, ikärakenne .002 ja kuntayhteistyö .013.

Kymmenen vuoden aikajänteellä kuntalaisten mielestä työpaikkojen ja maatalouden kehitys kulkee huonompaan suuntaan. Niin ikään muuttoliike ja sen kautta ikärakenne kehittyy negatiiviseen suuntaan. Myös kunnan huomioon otettujen aluepolitiikassa uskotaan heikkenevän.

Edelleen luonnon ja ympäristön uskotaan kehittyvän myönteiseen suuntaan, kuitenkin yleinen kuva oman kunnan asemasta kymmenen vuoden kuluttua on hieman negatiivisempi kuin muun maaseudun osalta.

Päättäjillä negatiiviset odotukset ovat suunnilleen saman suuntaiset kuin kuntalaisillakin, sama pätee myönteisiin, mutta heidän linjansa on hieman pehmeämpi niin negatiivisella kuin myönteiselläkin puolella eli jyrkästi kielteisiä kannanottoja ei ole, toisaalta myönteisemmällä puolella lukemat nousevat keskimäärin korkeammiksi kuin kuntalaisilla. Päättäjät uskovat metsäteollisuuden edellytyksiin enemmän, samoin kuntayhteistyön paranemiseen. Edelleen heidän mukaansa julkiset palvelut kuitenkin kehittyvät kielteisempään suuntaan kuin kuntalaisten mielestä. Keskiarvovertailussa saatiin seuraavat merkitsevät erot: julkiset palvelut .015, metsätalouden edellytykset .026, kuntayhteistyö .003.

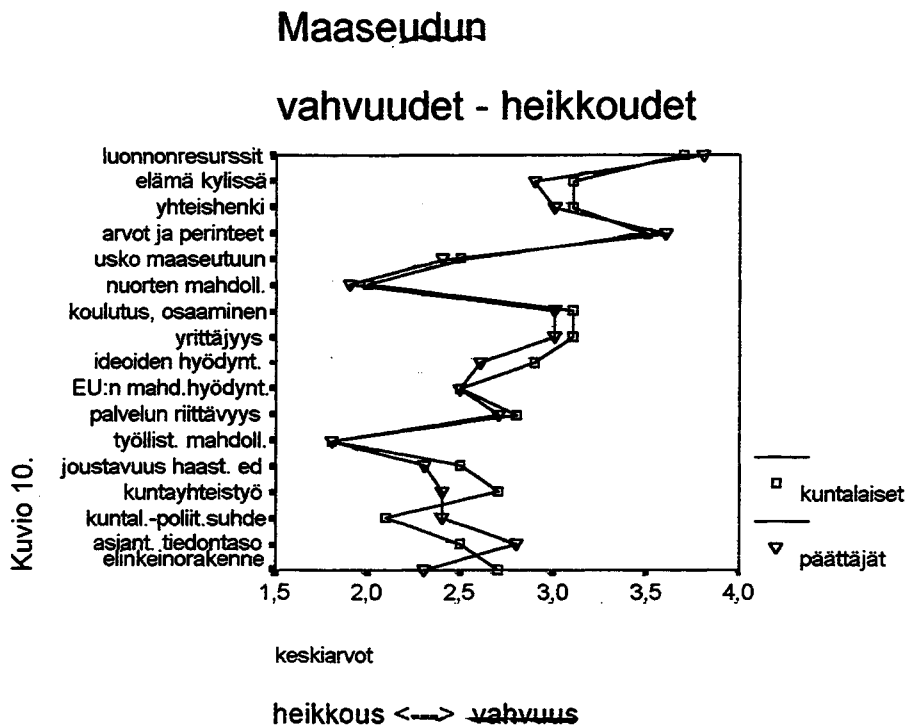
Yhteneväisiä kuntalaisten ja päättäjän mielipiteet eivät olleet juuri missään, joskaan isoja eroja ei monilta osin ilmennyt. Paljolti voidaan puhua painotuseroista.

Tarkasteltaessa kuntalaisten odotuksia maaseudun ja kunnan osalta vuoden tasolla, ovat odotukset kunnan suhteen hieman myönteisemmät kuin koko maaseudulla. Esimerkiksi ikärakenteen, vaikutusmahdollisuuksien ja aluepolitiikan osalta käsitykset ovat myönteisemmät kuin yleisesti maaseudulla. Sen sijaan kymmenen vuoden tähtäimellä yleiset odotukset ovat kielteisemmät kunnan kuin maaseudun osalta. Päättäjät sen sijaan suhtautuvat paljolti myönteisemmin oman kunnan kehittymiseen kuin koko

maaseudun tilanteeseen kymmenen vuoden kuluttua. Poikkeuksena on ulkopuolisten suhtautuminen kuntaan, joka muuttuu negatiivisemmaksi.

8.3. Maaseudun vahvuudet ja heikkoudet, kuntalaisten ja päättäjien mielestä

Maaseudun vahvuuksia ja heikkouksia tarkasteltiin eri muuttujilla, joiden osalta haastatellut itse saivat valita onko niiden tilanne tällä hetkellä hyvä vai huono. Ne seuloituivat näin vahvuuksiksi tai heikkouksiksi.

Niin avoimissa vastauksissa kuin standardoiduissakin nousi erityisesti esiin usko maaseutuun sen tulevaisuuden tekijänä. Se jää vastauksissa negatiivisen puolelle. Vahvuuksina korostuivat arvojen ja perinteiden merkitys sekä yhteishenki ja elämä kylissä. Luonnonresurssit nousivat erityisesti myös esiin.

”Usko maaseutuun olisi säilytettävä. Uhkana uskon ja luottamuksen puuttuminen. Pienessäkin repussa voi olla hyvät eväät. Ajan ratas pyörii maaseutua vastaan. Rataan suunta muuttuu kuitenkin – vie vain aikaa...”, mies 58 v., päättäjä.

”Muutamassa vuodessa on lähes täysin romutettu maaseudun ihmisten usko demokratian toimimiseen poliittisessa päätöksenteossa. Tunne siitä, että päättäjät eivät pysty ajamaan kaikki kansanosat käsittävää Suomen valtion etua katkerointaa ihmisten mielet ja tappaa heidän tulevaisuudemuskonsa. Tällä hetkellä heidät saa jatkamaan heidän maaseutua ja sen tarjoamaa elämänmuotoa kohtaan tuntemansa kunnioitus ja rakkaus.” 30-v. mies, päättäjä.

”Itse en muuttaisi kaupunkiin. Pysin asumaan maaseudulla koko elämäni. Luonnolla on erittäin suuri merkitys minulle”. 16-vuotias nuori nainen, kuntalainen.

”...säilytetään nämä arvot jatkossakin ja annetaan työnsä osaaville viljelijöille jatkossakin mahdollisuus tuottaa meille suomalaisille hyvää ruokaa. Itse en ole viljelijä enkä puolisonikaan. Kuitenkin ilman maatalouden kannattavuutta myös muut maaseudun palvelut karsiutuvat. Yleinen mielipide on maaseudun puolella, mutta jostain syystä Suomen hallitus sulkee korvansa. Maaseudun ihmiset eivät saa asiaansa kuuluviin ...” 39-vuotias nainen, kuntalainen.

Tarkasteltaessa maaseudun vahvuuksia, ovat niitä kuntalaisten mielestä luonnonresurssit, elämä kylissä, yhteishenki, arvot ja perinteet, sekä koulutus ja osaaminen. Myös yrittäjyys on rajoilla eli voidaan mieltää vahvuudeksi. Päättäjien osalta elämä kylissä ja yhteishenki jäävät ei hyvin eikä huonosti - tasolle. Sen sijaan heidän mukaansa luonnonresurssit, arvot ja perinteet ovat myös maaseudun vahvuuksia.

Maaseudun tämän hetken suurimmiksi heikkouksiksi kumpikin ryhmä listaa työllistymismahdollisuuksien puutteen, ja nuorten mahdollisuuksien vähäisyyden. Myös usko maaseutuun on koetuksella, se sijoittuu asteikossa melko huonon puolelle, joskaan ei kovin kärjistetysti. Sen ohella EU:n mahdollisuuksien hyödyntämistä pidetään jossain määrin huonoina, palvelujen riittävyys jää hieman negatiivisen puolelle molemmilla ryhmillä.

Päättäjien mielestä uusien ideoiden hyödyntämisen puute on maaseudun heikkous suuremmassa määrin kuin kuntalaisten mukaan, sama pätee joustavuuteen haasteiden edessä. Kuntayhteistyöhön päättäjät suhtautuvat negatiivisemmin kuin kuntalaiset.

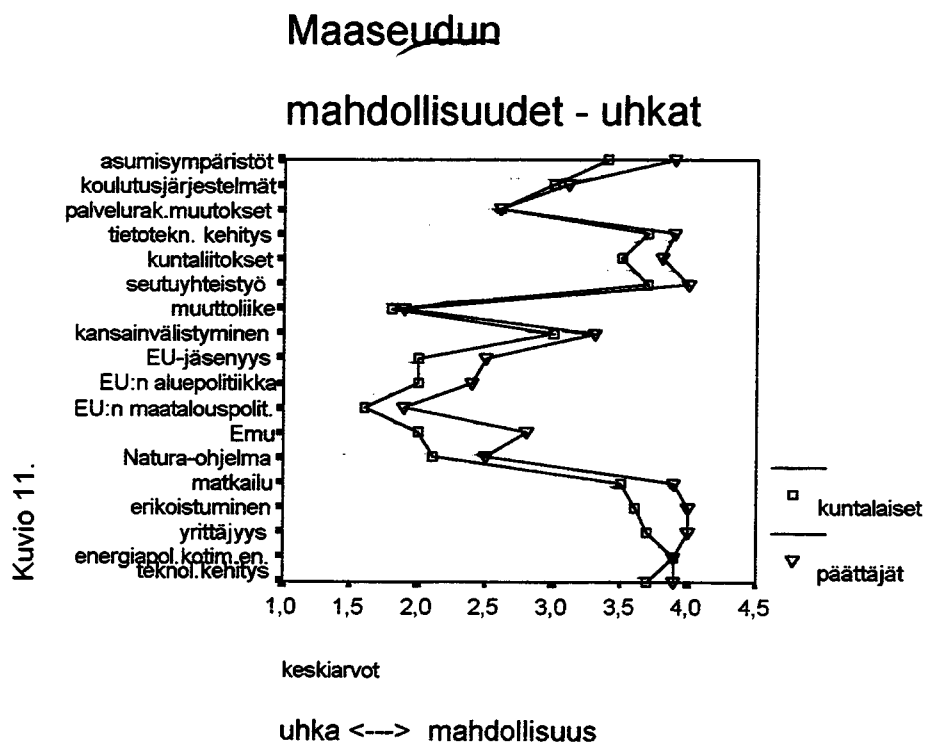

Kuntalaisten mukaan kuntalaisten ja poliitikkojen suhde on heikommassa tilassa kuin päättäjien mielestä, sama pätee asiantuntijoiden tietämyksen tasoon.

Yleisesti edellä mainittuja nuorten mahdollisuuksia ja työllistymismahdollisuuksia lukuun ottamatta, muita heikkouksia ei pidetty niin kärjistettyinä. Toisaalta vahvuuksien arvioinnissa oltiin aika varovaisia.

8.4. Maaseudun mahdollisuudet ja uhkat

Tähän osioon oli valittu sarja muuttujia, jotka vastaajat itse määrittelivät mahdollisuuksiksi tai uhkiksi.

Maaseudun mahdollisuuksina mielletään yleisesti luontoon ja ympäristöön liittyvät tekijät, samoin uusi tekniikka, erilainen seudullinen ja kuntien keskeinen yhteistyö samoin kuin matkailu ja erikoistuminen. Se näkyy standardoidun osan tuloksissa, mutta

myös avovastauksissa. Toisaalta avovastauksissa korostuu monissa kohdin myös se, että olisi oltava avoin uusille asioille eikä otettava asioita annettuina vaan yritettävä itse. Uhkina korostuvat lähinnä kansainvälisyyden mukanaan tuomat asiat ja aluekehitykseen liittyvät seikat, väestön keskittyminen ja maaseudun autioitumisuhka.

”Maaseudun mahdollisuuksia ovat olla avoin ja yhteistyössä eikä kääpetyä omaan erinomaisuuteen ja ajatella olevansa maailman napa. Uhkana on se, että odotetaan kädet ristissä, mitä saadaan tukiaisia eikä tehdä mitään. Miehet vaan makaa ja sumaseisoo.” 59-vuotias mies, kuntalainen.

”On aika lopettaa valittaminen ja keskittyä löytämään keinot oman tilanteen parantamiseen. EU ja Emu ovat täällä ja asiat on tehtävä siltä pohjalta.” 23-vuotias nainen, kuntalainen.

”Maaseudun mahdollisuuksia ovat ihmisten yrittäjyyden ja luovuuden nosto kukoistukseen. Luottaminen omiin mahdollisuuksiin eikä odottaminen ylhäältä. Uhkana on apaattisuus, tulevaisuudemuskon menetys. Maalla tulisi korostaa luontaisia edellytyksiä ja käytävä arvokeskustelua myös elintason ja elämisen tason välillä.” 57-vuotias mies, päättäj.

”Maaseudun uhka on EU, tulojen väheneminen ja tilakoon kasvattaminen ja Agenda 2000. Mahdollisuuksia puhdas tuotanto, metsä, energiapuu.” 49-vuotias mies, kuntalainen.

Maaseudun mahdollisuuksiksi niin kuntalaiset kuin päättäjät saavat asumisympäristöt, tietotekniikan kehityksen, kuntaliitokset, matkailun, erikoistumisen, yrittäjyyden, energiapolitiikan ja siinä kotimaisen energian käytön lisäämisen ja teknologian kehityksen. Päättäjien osalta myös kansainvälistyminen on hienoisesti mahdollisuus. Heillä yleisesti asteikko on myönteisempi kuin kuntalaisilla.

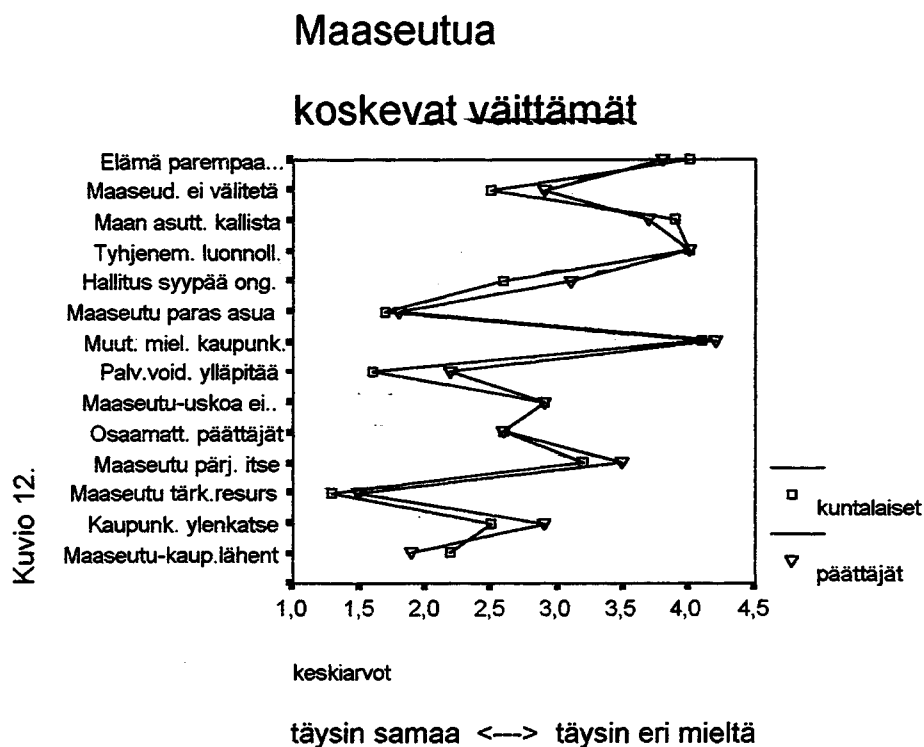
Maaseudun uhkiksi nousevat kotimaisella puolella muuttoliike ja palvelurakenteen muutokset ja kansainvälisellä puolella EU:n maatalouspolitiikka, EU:n jäsenyys, EU:n aluepolitiikka, Emu ja Natura-ohjelma. Kansainvälisissä tekijöissä erot ovat myös suurimmat, kuntalaisten käsitykset niistä ovat huomattavasti negatiivisemmat kuin päättäjien.

Tämä eroavuus voinee johtua siitä, että EU ja kansainvälistyminen on tuonut maaseudulle monia uusia haasteita, jotka koetaan ruohonjuuritasolla uhkana. Päättäjät noudattelevat ehkä virallisempaa linjaa eli hieman kuntalaisia myönteisempää asennetta.

Yleisellä tasolla kuntalaisten ja päättäjien suhtautuminen mahdollisuuksiin ja ughiin noudattelee samanlaisia linjoja. Ristiriitaisia käsityksiä ei juuri ilmene – vain aste-eroja.

8.5. Maaseutua koskevat asenneväittämät – kuntalaiset, päättäjät

Maaseutua koskevien asenneväittämien avulla haluttiin selvittää vielä asukkaiden ja päättäjien suhtautumista maaseutuun. Niin ikään selviteltiin, miten he kokevat ulkopuolisten asennoituvan maaseutuun.

Yleisesti maaseutua koskevien asenneväittämien pohjalta vaikuttaisi siltä, että valtaosa maaseudun asukkaista haluaa asua maaseudulla ja arvostaa sitä. Kuitenkin koetaan, että maaseudun on vaikea pärjätä, ellei koko maan tasolla ole yksimielisyyttä sen säilymisen ja asuttuna pitämisen tärkeydestä. Tässäkin kysymysryhmässä näkyy kuitenkin se, että

usko maaseutuun on lujilla. Vastausryhmässä nousee esille myös kaupunki-maaseutu-vastakohtaisuus jossain määrin ja toive niiden suhteiden lähentämisestä.

”Uskon, että maaseudulla syntyneet, varmaankin suurin osa heistä, pitää maaseutua läheisenä ja rakkaana, kuten ainakin minä.” 20-vuotias nainen, kuntalainen.

”Pannaan liian paljon paineita EU:n myötä. Maaseudun asioita pitäisi hoitaa saman arvoisena kuin suurkaupunkien alueita, koska ihmisen elämästä täälläkin on kysymys.” 49-vuotias nainen, kuntalainen.

”Maaseutua uhkaavat nuoret poliitikot, jotka eivät ole päivääkään työtä tehneet. Toivottavasti kukaan ei enää hommaa lapsia tähän kurjaan maahan, maaseudulle.” 49-vuotias mies, kuntalainen.

”Maaseudun ja kaupunkien suhteiden lähentäminen elvyttäisi koko maan nykyistä tilaa.” 18-vuotias nainen, kuntalainen.

Maaseutua koskeviin väittämiin kuntalaisilla on jyrkempi suhtautuminen pääsääntöisesti. Kohdassa ”maaseudun ja kaupungin suhteiden lähentäminen on tärkeintä, mitä voidaan tehdä” päättäjien asenne ohittaa heidät. He ovat enemmän suhteiden lähentämisen kannalla. Toisaalta päättäjät eivät ole ihan samaa mieltä siitä, että palvelut voidaan ylläpitää koko maassa, jos tahtoa on. Kuntalaisten mukaan palvelujen ylläpitäminen on tahdon asia.

Kuntalaisia ja päättäjiä koskevat yksityiskohtaisemmat vertailutiedot ovat havainnollistettuina liitteissä prosenttiosuuksina ja keskiarvokäyrinä (Liitteet 2 ja 3)

8.6. Sukupuolten välinen vertailu

Miesten ja naisten käsitykset maaseudun asemasta vaihtelevat eri tekijöiden osalta joskin yleinen trendi on monessa suhteessa kummallakin ryhmällä negatiivinen. Miehillä on naisia kielteisemmät odotukset työpaikkojen, maatalouden edellytysten, yksityisten ja julkisten palvelujen kehittymisestä. Niin ikään he suhtautuvat jossain

määrin negatiivisemmin ikärakenteen kehittymiseen, maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuuksiin sekä maaseudun huomiointiin aluepolitiikassa.

Myönteisempi asenne heillä sen sijaan on metsätalouden edellytyksiin ja ympäristön suhteen. Miehet uskovat kaupunkilaisten suhtautumisen maaseutuun pysyvän ennallaan, kun naiset arvelevat sen menevän huonompaan suuntaan. Yhtäläisesti molemmat ryhmät uskovat kuntayhteistyön kehittymiseen parempaan suuntaan.

Kunnan aseman yleisesti niin miehet kuin naisetkin uskovat kehittyvän huonompaan suuntaan kymmenen vuoden kuluessa. Kummallakin ryhmällä on kielteisempi trendi kunnan kuin maaseudun osalta yleensä. Miehet arvioivat ikärakenteen kehittyvän huonompaan suuntaan kuin naiset. Sen sijaan naiset suhtautuvat negatiivisemmin yrittäjyyden kehittymiseen kunnassa kuin miehet.

Vertailtaessa maaseudun vahvuuksia ja heikkouksia, on naisten suhtautuminen yleisesti asioihin myönteisempää. Erityisesti nousivat vahvuuksina esille heidän osaltaan elämä kylissä, yhteishenki, arvot ja perinteet sekä usko maaseutuun. Sama pätee koulutukseen ja yrittäjyyteen. Työllistymismahdollisuuksien sekä kuntalaisten ja poliitikkojen suhteen osalta naisten mielipiteet olivat kielteisemmät.

Mahdollisuuksien osalta naiset uskovat enemmän tietotekniikan kehitykseen ja seutuyhteistyöhön kuin miehet, niin ikään matkailuun ja energiapolitiikan osalta kotimaisen energian mahdollisuuksiin. Muutoin eroja ei juuri ollut.

Maaseutua koskevissa väitteissä naisilla oli emotionaalisempi ote asioihin, vaikka asenteet yleisesti noudattivat samoja linjoja. Maaseudun päättäjien osaamattomuuteen he eivät ota kantaa, sen sijaan miesten mielestä päättäjät eivät hallitse asioita.

Sukupuolta koskevat vertailutiedot ovat havainnollistettuina keskiarvokäyrinä liitteissä (Liite 3).

8.7. Eri ikäryhmien vertailu

Eri ikäryhmien osalta nuorimmat eli 15-24-vuotiaat suhtautuivat maaseudun tulevaisuuteen myönteisimmin. Erityisesti huomiota kiinnitti 25-34-vuotiaiden muita

pessimistisempi asenne monessakin kohdin. Yleisesti ottaen nuorin ryhmä ja vanhin eli 65-vuotiaat ja vanhemmat suhtautuivat myönteisimmin. Sen sijaan kunnan kehitykseen lyhyellä, vuoden tähtämellä vanhimmat suhtautuivat kielteisimmin. Nuorimmat ylivertaisesti myönteisimmin.

Tarkasteltaessa kunnan kehitystä kymmenen vuoden tähtämellä suhtautuivat 25-34-vuotiaat jälleen kielteisimmin, myönteisimmin nuorimmat ja 55-64-vuotiaat. Viimeksi mainitun ryhmän mielestä yrittäjyys kehittyi suotuisimmin, samoin kuntayhteistyö.

Maaseudun vahvuuksien ja heikkouksien osalta kielteisin asenne yleisesti oli 35-44-vuotiailla. Myönteisimmin suhtautuivat jälleen nuorimmat ja lisäksi yli 55-vuotiaat. Yleisesti maaseudun mahdollisuuksiin negatiivisimmin suhtautuivat vanhimmat ikäryhmät paitsi energiapolitiikan ja kotimaisen energian kehittämisen osalta. 35-44-vuotiaat uskoivat eniten tietotekniikan käytön mahdollisuuksiin ja kuntayhteistyöhön. Nuorin ryhmä puolestaan luotti koulutukseen.

Ikäryhmällä 55-64-vuotiaat oli yleisesti myönteisin suhtautuminen kansainvälisyyteen liittyviin kysymyksiin, kuten EU-jäsenyys, EU:n maatalouspolitiikka ja Emu, vaikka se jäikin hienoisesti uhkan puolelle. Suhtautumiseen voi vaikuttaa se, että esimerkiksi päättäjistä suurin osa kuuluu vanhimpiin ikäryhmiin, mikä näkyy kokonaistuloksissa. Yleisesti päättäjien asenne kansainvälisyyteen liittyviin kysymyksiin on myönteisempi kuin kuntalaisten.

Maaseutua koskevilla väittämillä vanhimalla ikäryhmällä eli yli 65-vuotiailla olivat jyrkimmät asenteet suuntaan tai toiseen. Kuitenkin nuorimmalla ryhmällä 15-24-vuotiailla oli vahvin usko maaseutuun. (Liite 3).

8.8. Veteliläiset – muualta muuttaneet, vertailu

Veteliläisten ja muualta muuttaneiden kesken ei ollut isoja eroja maaseudun tulevaisuuden suhteen. Alkuperäiset veteliläiset suhtautuivat kielteisemmin muuttoliikkeen kehitykseen kuin muualta muuttaneet. Sen sijaan yrittäjyys koettiin positiivisempana.

Kunnan aseman osalta veteliläisten mielipiteissä korostuvat luonnon ja ympäristön merkitys sekä metsätalouden edellytykset vahvuutena. Ikärakenteen kehittymiseen heillä oli kielteisempi suhtautuminen kuin muualta muuttaneilta.

Vahvuuksien ja heikkouksien osalta molempien ryhmien mielipiteet olivat aika yhtäläiset. Muualta muuttaneiden osalta koulutus ja osaaminen nousivat myönteisemmin esiin ja syntyperäisten veteliläisten kohdalla yrittäjäys.

Mahdollisuuksien osalta muualta muuttaneet suhtautuivat myönteisemmin matkailuun ja erikoistumiseen samoin kansainvälisyyteen liittyviin seikkoihin, kuten EU, Emu ja Natura.

Maaseutua koskevien väitteiden osalta suhtautuminen oli aika samantyyppistä. Veteliläisten osalta korostui asenne, maaseudusta ei enää välitetä, muualta muuttaneiden mielestä maaseutu-uskoa ei enää ole. (Liite 3)

8. 9 Omaa tulevaisuutta koskevat arviot – kuntalaiset, päättäjät

Yksilöllisissä, omaa elämää koskevissa kysymyksissä haastateltavalta tiedusteltiin, missä hän arvelee tai toisaalta toivoo asuvansa kymmenen vuoden kuluttua. Valtaosa, yli 70 prosenttia kuntalaisista arveli asuvansa kotikunnassa, muualla maaseudulla arveli asuvansa kymmenisen prosenttia. Poikkeuksellista vastauksissa oli, että Pohjanmaan kaupungissa sekä arveli, että toivoi asuvansa suhteessa pienempi määrä kuin Etelä-Suomen tai muussa kaupungissa. Valtaosa myös päättäjistä arveli tai toivoi asuvansa kymmenenkin vuoden kuluttua kotikunnassaan. Heistä kuntalaisia suurempi osa toivoi asuvansa Pohjanmaan kaupungissa, kuitenkin ulkomaat -vaihtoehto ohitti sen. Etelä-Suomen tai muut kaupungit jäivät minimaalisiksi.

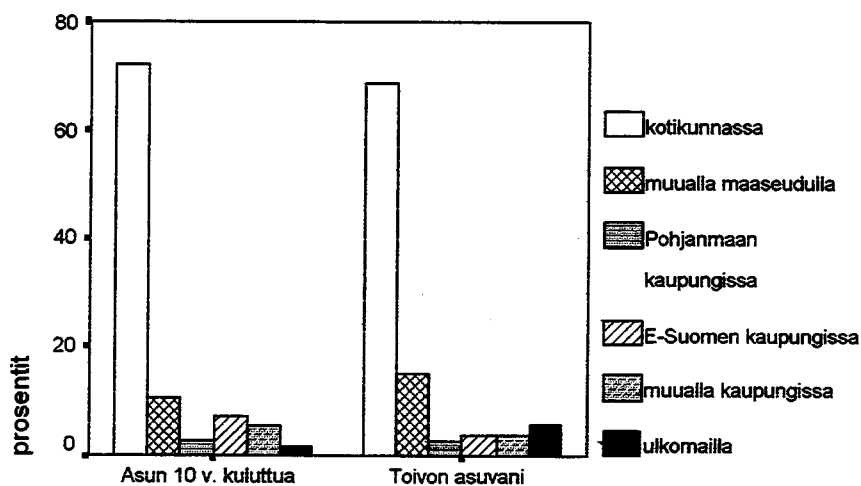
Kummankin ryhmän suhteellisen vähäinen kiinnostus muuttaa Pohjanmaan kaupunkeihin, selittynee ainakin Kokkolan osalta paljolti sen huonolla työllisyystilanteella. Sen työttömyysaste on pysynyt pitkään noin 18 prosentin paikkeilla eli heikoimpana koko sen talousalueella. Muuttoliikettä muihin Pohjanmaan kaupunkeihin eli Seinäjoelle ja Vaasaan ei ole perinteisesti juurikaan ole. Sen sijaan

nuorten opiskelujen myötä Ouluun, Tampereelle ja Jyväskylään sekä jossain määrin Helsinkiin.

Se, miten kotiseudulla on tarjolla töitä opintojen jälkeen, vaikuttaa luonnollisesti haluun palata. Tässä suhteessa edellä mainitut yliopistokaupungit ovat vetovoimaisia ja niiden painoarvo on vain noussut. Varsin usein korkeimmin koulutetut jäävät opiskelupaikkakunnilleen, koska aika usein varsinkaan maaseudulla ei ole tarjolla heille koulutusta vastaavaa työtä. Näin maaseutu menettää nuoria ja hyvin koulutettuja asukkaitaan.

Asun - toivon asuvani 10 v. kuluttua

Kuntalaiset

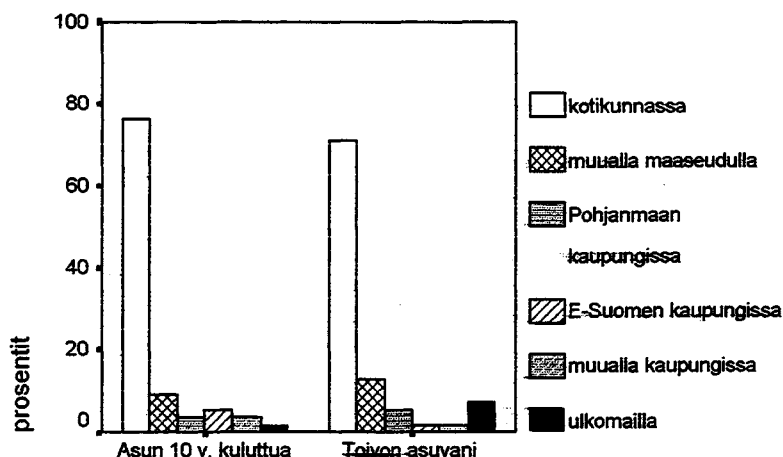

Kuvio 13.

Asun - toivon asuvani 10 v. kuluttua

Päätäjät

Kuvio 14.

Elämäntilanteen osalta tiedusteltiin eri tekijöiden kehittymistä kymmenen vuoden kuluessa. Tarkasteltavina olivat ansiotaso, koulutus, perhe, koti, suhteet muihin ihmisiin, terveys, taloudellinen tilanne, asuminen ja vapaa-ajan mahdollisuudet. Kuntalaisilla oli toiveikkaampi suhtautuminen tulevaisuuteen yksilöllisten tekijöiden osalta. Se korostui etenkin ansiotason kehittymisen kohdalla, asumismahdollisuuksien paranemisena ja myös koulutuksessa. Osin se johtunee varmaankin siitä, että kuntalaisissa oli vastaajina paljon nuoria. Heidän osaltaan nämä osiot kehittyvät myönteisempään suuntaan, kun taas päättäjien osalta ne lienevät vakiintuneempia. Toisaalta kuntalaisissa oli suhteessa päättäjiä enemmän niitä, jotka uskoivat ansiotasonsa heikkenevän.

Päätäjät olivat hieman enemmän huolissaan terveystensä kehittymisestä, mikä selittynee myös ryhmän vanhemmalla ikäjakaumalla. Suhteiden muihin ihmisiin samoin kuin perheen ja kodin asioiden molemmat ryhmät suurimmalta osin uskovat pysyvän ennallaan ja varsin suuri määrä uskoo niiden paranevankin. Sama pätee vapaa-ajan mahdollisuuksiin.

Avovastauksissa monet olivat huolissaan lähinnä talouteensa ja työpaikkaansa liittyvistä kysymyksistä. Niin ikään monia iäkkäämpiä ihmisiä huolesti se, kuka huolehtii heidän palveluistaan, kun kunnan pitää säästää menoistaan.

”Omaa elämää uhkaa työpaikan menettäminen, palvelut siirtyvät liian kauaksi syrjäkyliltä. Toimeentulo heikentyy ja terveyden heikkeneminen myös uhkaa”. 49-vuotias nainen, kuntalainen.

”Omaa elämää uhkaa liian pieni eläke. Sosiaaliturva huononee, koska palvelut siirtyvät kirkonkylälle. Haja-asutusalueella asuvalle tulee asiointi kaukana kalliiksi.” 68-vuotias mies, kuntalainen.

”Omaa elämää uhkaa se, että on vaikea löytää vakituista työsuhdetta. Kun palvelut yksityistetään siitä seuraa myös eriarvoisuutta.”, 25-vuotias nainen, kuntalainen.

Taulukko 30. Elämäntilanne 10 vuoden kuluttua, kuntalaiset

	huonompaan %	pysyy ennallaan %	parempaan %
ansiotaso	36,0	30,7	33,3
koulutus	12,5	50,9	36,6
perhe, koti	8,7	54,8	36,5
suhteet muihin ihmisiin	7,0	61,7	31,3
terveys	39,8	50,9	9,3
taloudellinen tilanne	25,2	40,9	33,9
asuminen	8,8	64,9	26,3
vapaa-ajan mahdoll.	9,6	50,9	39,5

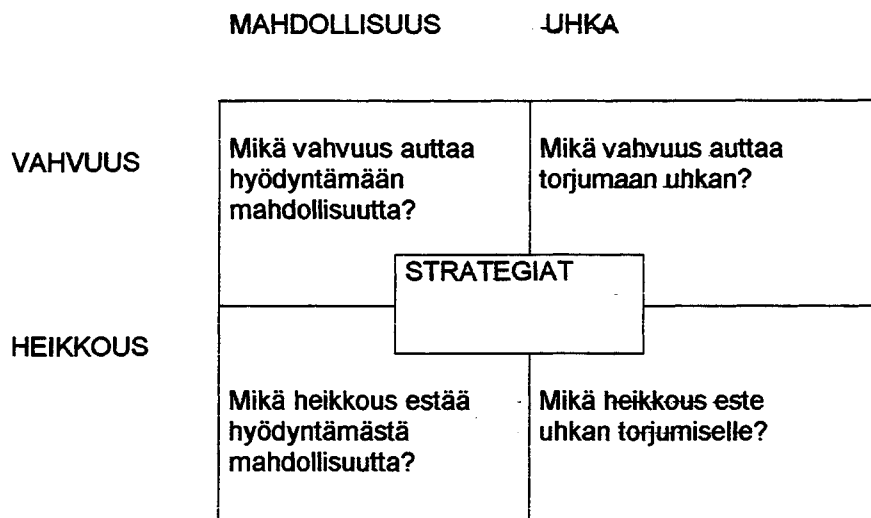
Taulukko 31. Elämäntilanne 10 vuoden kuluttua, päättäjät

	huonompaan %	pysyy ennallaan %	parempaan %
ansiotaso	25,0	57,1	17,9
koulutus	8,9	64,3	26,8
perhe, koti	3,6	66,0	30,4
suhteet muihin ihmisiin	7,1	59,0	33,9
terveys	43,6	49,1	7,3
taloudellinen tilanne	23,2	55,4	21,4
asuminen	5,4	80,3	14,3
vapaa-ajan mahdoll.	8,9	51,8	39,3

8.10 Kuntalaisten ja päättäjien maaseutua koskevat arviot SWOT-asetelmina

Kuntalaisten ja päättäjien vastaukset maaseudun vahvuuksiin ja heikkouksiin ja ympäristön mahdollisuuksiin ja uhkiin voidaan esittää myös SWOT-nelikenttäasetelmina. Niiden pohjalta voidaan pohtia, millaisista lähtökohdista kummankin ryhmän tulevaisuuden visio voitaisiin muovata ja millainen heidän tulevaisuudenuskonsa maaseutuun on.

Tässä yhteydessä ei ole perusteltua kuitenkaan listata pelkästään nelikentän eri osiin tulevia muuttujia vaan voidaan edetä askelta pidemmälle eli käydään läpi vahvuuksia ja mahdollisuuksia, heikkouksia ja mahdollisuuksia, vahvuuksia ja uhkia sekä heikkouksia ja uhkia seuraavan taulukon mukaan (Hautamäki 1991, 166).

8.10.1 Kuntalaisten maaseutua koskevat SWOT-asetelmat

Kuntalaisten vastauksista muodostetaan ensiksi taulukoksi vastapareina maaseudun vahvuudet ja ympäristön mahdollisuudet. Ne ovat strategisen suunnittelun lähtökohta.

Niissä voidaan peilata, miten maaseudun vahvuuksien kautta voidaan hyödyntää ulkoa tulevia mahdollisuuksia.

Vahvuudet

Traditio

luonnonresurssit
elämä kylissä
yhteishenki
arvot ja perinteet

Innovoivuus

yrittäjyys
koulutus, osaaminen

Mahdollisuudet

Traditio

asumisympäristöt

Innovoivuus:

yrittäjyys
erikoistuminen
matkailu
kotimaisen energian käytön kehittäminen
koulutusjärjestelmät

Uusi tekniikka

tietotekniikan kehitys
teknologian kehitys

Kansainvälistyminen

Aluerakenne

kuntaliitokset
seutuyhteistyö

Tarkasteltaessa maaseudun tulevaisuuden mahdollisuuksia kuntalaisten näkökulmasta, liittyy niihin aika paljon myönteisiäkin seikkoja. Vahva traditioon pohjautuminen ja uskomisen yhdistettynä innovoivuuteen eli yrittäjyyteen, koulutukseen ja osaamiseen antaa varsin paljon tilaa ulkoisten mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Koulutus ja osaaminen samoin kuin yrittäjyys eivät nouse merkittävälle tasolle vahvuuksina, mutta kuitenkin tuloksista voidaan päätellä niiden olevan tällä hetkellä vahvuuksia. Tästä näkökulmasta maaseutu voisi kyetä hyödyntämään muun muassa luontoon ja asumisympäristöön, niin ikään uuteen teknologiaan ja tietotekniikkaan sisältyviä mahdollisuuksia samoin kuin kansainvälisyydenkin mukanaan tuomia seikkoja. Kansainvälisyyttä sellaisenaan ei pidetä uhkana vaan siinä nähdään myönteisiäkin puolia. Poikkeuksena ovat lähinnä EU:n mukanaan tuomat muutokset. Aluerakenteen osalta voidaan hyödyntää myös kuntaliitosten ja seutuyhteistyön tuomia mahdollisuuksia.

Näissä kohdissa maaseutu voi tukeutua paljolti omiin paikallisiin ja alueellisiin resursseihin, joskin niihin voidaan kanavoida myös kansallisia ja maakunnallisia kehitysvaroja.

Maaseudun heikkoudet

Traditio

usko maaseutuun

Paikalliset rakenteet

elinkeinorakenne
palvelujen riittämättömyys
työllisyysmahdollisuuksien puute
nuorten mahdollisuuksien puute

Muutosvastarinta

EU:n mahdollisuuksien huono
hyödyntäminen
joustamattomuus haasteiden
edessä

Paikallinen toimintapolitiikka

kuntayhteistyö
kuntalaisten – poliitikkojen suhde
asiantuntijoiden tiedon taso

Ympäristön mahdollisuudet

Traditio

asumisympäristöt

Innovoivuus

yrittäjyys
erikoistuminen
matkailu
kotimaisen energian kehittäminen
koulutusjärjestelmät

Uusi tekniikka

tietotekniikan kehitys
teknologian kehitys

Kansainvälistyminen

Aluerakenne

kuntaliitokset
seutuyhteistyö

Tarkasteltaessa maaseudun heikkouksia suhteessa ulkopuolisiin mahdollisuuksiin nousevat esille osin traditioihin eli maaseutu-uskoon liittyvät, niin ikään rakenteiden muutoksiin, yleiseen muutosvastarintaan ja paikallisiin toimintatapoihin sisältyvät tekijät. Kuitenkin esimerkiksi tradition osalta väljä asuminen ja luonnonläheisyys voisivat olla vetovoimatekijä eli tuoda uusia mahdollisuuksia. Niin ikään innovoivuus saattaisi luoda työpaikkoja erikoistumisen kautta. Innovaatioilla voitaisiin työstää myös rakenteisiin liittyviä heikkouksia. Niissä korostuvat maaseudun omien asiantuntijoiden ohella erityisesti ulkopuolisten kehittäjien rooli ja esimerkiksi maaseutu- ja aluepoliittiset toimet.

Maaseudun heikkoudet**Traditio**

Usko maaseutuun

Paikalliset rakenteet

elinkeinorakenne

palvelujen riittämättömyys

työllistymismahdollisuuksien puute

nuorten mahdollisuuksien puute

Muutosvastarinta

EU:n mahdollisuuksien huono

hyödyntäminen

Paikallinen toimintapolitiikka

kuntayhteistyö

kuntalaisten – poliitikkojen suhde

asiantuntijoiden tiedon taso

Ympäristön uhat**Kansainvälistyminen**

EU-jäsenyys

EU:n aluepolitiikka

EU:n maatalouspolitiikka

Emu

Natura

Kansalliset rakennetekijät

palvelurakenteen muutokset

muuttoliike

Kriisitekijöiden eli maaseudun heikkouksien ja ulkopuolisten uhkien suhteen nousevat esille traditioon, rakenteiden muutoksiin, yleiseen muutosvastarintaan ja paikalliseen hallintokulttuuriin liittyvät tekijät suhteutettuna kansainvälistymiseen, lähinnä EU:n mukanaan tuomiin uhkiin, niin ikään maan sisäisiin rakenteellisiin tekijöihin, palvelurakenteen muutoksiin ja muuttoliikkeeseen. Nämä tekijät suhteutettuna toisiinsa muodostavat vakavan ongelmakentän, koska ne kaikki ovat toisiinsa yhteydessä.

Maan sisäiset rakenteelliset tekijät eli muuttoliike ja palvelurakenteen muutokset heijastuvat maaseudun infrastruktuuriin eli heikentävät palveluja, vaikuttavat työllisyyteen ja ikärakenteeseen. Kansainvälistymisen osatekijät suhteutettuna muutosvastarintaan ovat vakava uhka, kun siihen kytketään vielä hallintokulttuuriin liittyvä problematiikka. Nämä kaikki suhteutettuna toisiinsa vaativat kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla toimia, jotta vakaviin haasteisiin pystyttäisiin vastaamaan. Ne edellyttävät ponnisteluja aluepolitiikan, mutta myös sektoripolitiikan tasolla, eri hallinnonaloilla. Ne vaativat niin ikään monenlaisia kehitystoimia ja myös poliittisen kulttuurin muutoksia paikallisellakin tasolla.

Maaseudun vahvuudet

Traditioon liittyvät
 luonnonresurssit
 elämä kylissä
 yhteishenki
 arvot ja perinteet

Innovoivuus
 yrittäjyys
 koulutus osaaminen

Ympäristön uhkat

Kansainvälistyminen
EU-jäsenyys
 EU:n aluepolitiikka
EU:n maatalouspolitiikka
 Emu
 Natura

Kansalliset rakennetekijät
 palvelurakenteen muutokset
 muuttoliike

Maaseudun vahvuuksilla voidaan torjua ympäristön uhkia. Asetelmaan sisältyy kuitenkin strategisia rajoituksia. Vahvuudet liittyvät traditioon sekä innovoivuuteen, yrittäjyyteen, koulutukseen ja osaamiseen. Ulkopuolisina uhkina ovat kansainvälistymiseen kuuluvat EU:n mukanaan tuomat tekijät sekä maan sisäisiin rakennemuutoksiin liittyvät seikat. Maaseudun sisäisiin voimavaroihin kytkeytyvä perinteen ja uuden yhdistäminen sekä yrittäjyys voisivat antaa mahdollisuuksia uhkien torjumiseen. Toisaalta kansainvälisyyteen ja yleisesti maan sisäisiin rakenteisiin ja niiden muuttumiseen sisältyvät tekijät ovat muualta johdettuja. Uhkien torjumisessa tarvitaan laajoja kansainvälisiä, kansallisia, alueellisia ja paikallisia kehittämis- ja tukitoimia. Lähtökohdat ovat kuitenkin kohtuulliset.

8.10.2. Päättäjien maaseutua koskevat SWOT-asetelmat

Päättäjien osalta tarkastellaan vastapareina myös vahvuuksien ja heikkouksien suhdetta mahdollisuuksiin ja uhkiin. Aluksi selvitetään maaseudun vahvuuksia suhteessa ympäristön mahdollisuuksiin.

Vahvuudet

Traditio
Luonnonresurssit
Arvot ja perinteet

Mahdollisuudet

Traditio
asumisympäristöt

Innovoivuus
yrittäjyys
matkailu
erikoistuminen
kotimaisen energian kehittämien
koulutusjärjestelmät

Uusi tekniikka
Tietotekniikan kehitys
Teknologian kehitys

Kansainvälistyminen

Aluerakenne
kuntaliitokset
seutuyhteistyö

Tarkasteltaessa vastapareja maaseudun vahvuudet ja ympäristön mahdollisuudet, jää asetelma aika kapeaksi. Maaseutuun liittyvät perinteiset arvot mielletään lähinnä vahvuuksina, sen sijaan mahdollisuuksien puolella on varsin paljon vaihtoehtoja. Olennaista on, että maaseutuun liittyvät yhteisölliset tekijät puuttuvat. Toisaalta uusien innovaatioiden osalta tärkeät koulutus ja osaaminen sekä yrittäjyys eivät ole päättäjien asetelmassa vahvuus eikä heikkous. Niiden avulla voitaisiin kuitenkin vastata varsin moniin tulevaisuuden haasteisiin. Ehkä päättäjien mielestä yrittäjyys, koulutus ja osaaminen eivät ole maaseudulla riittävällä tasolla. Toisaalta niitä ei ole heikkoudeksikaan arvioitu.

Mahdollisuuksien osalta monet innovoivuuteen liittyvät ulkopuoliset tekijät ja toisaalta maaseudun perinteiset vahvuudet antaisivat tässä asetelmassa maaseudulle myönteisiäkin näkymiä. Niissä korostuisivat kuitenkin ulkoiset puitteet, ylhäältä annettu. Aika vähän annetaan tilaa maaseudun omille voimavaroille, joskin luonnollisesti tärkein eli luonnonresurssi on toki mukana samoin muut tradition

kannalta tärkeät tekijät, joihin osana liittyy myös yrittäjyys ja maahenki. Uuden luovuuden eli innovaation välineet kuitenkin puuttuvat.

Maaseudun heikkoudet

Traditio

usko maaseutuun

Rakenteet

elinkeinorakenne
palvelurakenne
työllistymismahdollisuuksien puute
nuorten mahdollisuuksien puute

Muutosvastarinta

uusien ideoiden hyödyntäminen
EU:n mahdollisuuksien hyödyntäminen
joustamattomuus haasteiden edessä

Paikallinen toimintapolitiikka

kuntayhteistyö
kuntalaisten - poliitikkojen suhde
asiantuntijoiden tiedon taso

Ympäristön mahdollisuudet

Traditio

asumisympäristöt

Innovoivuus

yrittäjyys
matkailu
erikoistuminen
kotimaisen energian kehittäminen
koulutusjärjestelmät

Kansainvälistyminen

Aluerakenne

kuntaliitokset
seutuyhteistyö

Päättäjät näkevät maaseudun heikkoudet aika laaja-alaisina. Ympäristön antamilla mahdollisuuksilla ja erilaisilla kehitysohjelmilla voitaisiin kompensoida puutteita. Muun muassa ulkoisilla innovaatioilla saatettaisiin pyrkiä vaikuttamaan rakenteisiin. Esimerkkeinä mainittakoon erilaiset yrittäjyyteen ja erikoistumiseen liittyvät projektit, joilla ehkä korjattaisiin palvelurakennetta. Koulutusjärjestelmien kehittämällä pystyttäisiin vaikuttamaan puutteisiin koulutuksessa ja osaamisessa, niin ikään sillä ehkä vähennettäisiin yleistä muutosvastarintaa. Yleisesti asetelma on kuitenkin epätasapainossa eli maaseudun heikkouksien osuus on varsin mittava suhteessa mahdollisuuksiin ja vaatisi paljon erilaisia kehitys- ja tukiohjelmaa.

Maaseudun heikkoudet**Traditio**

Usko maaseutuun

Rakenteet

elinkeinorakenne

palvelurakenne

työllistymismahdollisuuksien puute

nuorten mahdollisuuksien puute

Muutosvastarinta

uusien ideoiden hyödyntämisen heikkous

EU:n mahdollisuuksien hyödyntämisen

heikkous

Joustamattomuus haasteiden edessä

Paikallinen toimintapolitiikka

kuntayhteistyö

kuntalaisten – poliitikkojen suhde

asiantuntijoiden tiedon taso

Ympäristön uhkat**Kansainvälisyys**

EU-jäsenyys

EU:n aluepolitiikka

EU:n maatalouspolitiikka

Natura

Kansalliset rakennetekijät

palvelurakenteen muutokset

muuttoliike

Maaseudun heikkouksien ja ulkopuolisten uhkien suhde on varsin ongelmallinen, sillä ne kaikki oikeastaan leikkaavat toisiaan ja ovat vahvassa suhteessa toisiinsa. Näistä lähtökohdista ajatellen maaseutu on aika vaikeassa tilanteessa. Se vaatisi kaikilla hallinnon ja politiikan tasoilla kehitystoimia pärjätäkseen.

Maaseudun vahvuudet**Traditioon liittyvät**

luonnonresurssit

arvot ja perinteet

Ympäristön uhkat**Kansainvälisyyteen liittyvät**

EU-jäsenyys

EU:n aluepolitiikka

EU:n maatalouspolitiikka

Natura

Kansalliset rakennetekijät

Palvelurakenteen muutokset

Muuttoliike

Päätäjien peilaamina maaseudun vahvuudet voivat jossain määrin pystyä vastaamaan ympäristön uhkiin. Toisaalta ongelmallisia ovat tässä suhteessa vastapareina traditioon ja toisaalta kansainvälisyyteen liittyvät tekijät. Ne poikkeavat niin arvoasetelmiltaan kuin sisällöiltäänkin.

9. Pohdinta ja johtopäätöksiä

Maaseudun väestön, niin kuntalaisten kuin päättäjienkin vastauksista näkyy syvä huoli maaseudun tulevaisuudesta. Monet työllisyyteen ja toimeentuloon liittyvät seikat ovat heidän näkemyksensä mukaan kehittymässä kielteiseen suuntaan. Näistä esimerkkeinä mainittakoon työpaikat, maatalouden edellytykset ja julkiset palvelut sekä myös jossain määrin yksityisetkin palvelut.

Maaseudun tärkeisiin voimavaratekijöihin kuuluvat ikärakenne ja koulutusmahdollisuudet kehittyvät heidän näkemystensä mukaan myös negatiiviseen suuntaan. Ikärakenteen vinoutumiseen vaikuttaa voimakas muuttoliike ja useimmiten lähtee nuori ja koulutettu väki. Nuorten jääminen paikkakunnalle on puolestaan paljolti kytköksissä koulutusmahdollisuuksiin ja myös työnsaantiin. Koulutus mahdollistaa uusien innovaatioiden luomista ja vähentää muutosvastarintaa uusien asioiden omaksumisessa ja uusien ideoiden käyttöönotossa. Se voi vaikuttaa työllistymiseenkin antaen virikkeen vaikkapa itsenäiseen yrittäjyyteen ellei palkkatyötä ole tarjolla.

Maaseudun perinteisten resurssien eli luonnon ja ympäristön sekä metsätalouden edellytyksien arvioidaan kehittyvän myönteiseen suuntaan. Yrittäjyys, joka tietyllä tapaa on myös maaseudulla voimakas elämänasenne ja arvo jää muuttumattoman rajalle kymmenen vuoden aikavälillä arvioituna. On vaikea sanoa, mistä tämä johtuu. Ehkä koetaan yleisesti mahdollisuuksien yrittää kapenevan. Toisaalta, jos ikärakenne kehittyi epäsuotuisaan suuntaan, yrittäjyyskin kärsii. Kuitenkin esimerkiksi maaseudun kehittämissuunnitelmissa panostetaan juuri monenlaiseen yrittäjyyteen.

Maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuuksien ja aluepolitiikan osalta kehitys on näiden mielikuvien mukaan epäsuotuisaa. Tällä lienee taustana osin se, että maaseudun väki varsinkin Keski-Pohjanmaalla ja muuallakin pohjoisessa Suomessa suhtautui voimakkaan kielteisesti EU:hun liittymiseen ja hävisi. Tämän seurauksena voi ilmetä voimattomuuden tunnetta. Ennen tutkimuksen tekoa, aiemmin syksyllä Keski-Pohjanmaa maakuntana koki myös kaksi merkittävää takaiskua, kun sieltä lakkautettiin ensin metsäkeskus ja sittemmin ympäristökeskus. Myöhemmin pettymyksenä koettiin myös se, että maakunta ei saanut omaa, kovasti tavoittelemaansa TE-keskusta. Nämä seikat ovat voineet vaikuttaa yleiseen ilmapiiriin koko maakunnan alueella.

Toisaalta haastateltujen mukaan poliittinen valta on etäännyttänyt maaseudusta, mikä on tottakin ainakin valtakunnantasolla. Vähäväkiset seudut eivät samalla tapaa enää kiinnosta valtakunnan poliitikkoja kuin aiemmin. Kaupunkilaisten suhtautumisen kehittyminen, sen negatiivinen yleisleima, kuvaa puolestaan aiempaa vastakohta-asettelua maaseudun ja kaupungin kesken. Sille on ollut ominaista edunvalvonta-ajattelu, taistelu eduista ja toisaalta keskus-periferia-ajattelu, jossa kaupunkilaiset suhtautuvat maaseutuun alentuvasti. Kaupunki mielletään kehityksen paikkana ja maaseutu taantuvana ja paikallaan junaavana periferiana.

Kuntayhteistyön lisääntymiseen uskotaan voimakkaasti ja se näkyy myös avokysymysten mielipiteissä. Julkisen hallinnon palveluja arvellaan voitavan edelleen säilyttää keskittämisen ja yhdessä järjestämisen kautta. Toisaalta sillä voi olla kielteinenkin merkitys ja kyliä riisuva vaikutus. Kun toimintoja keskitetään, kylien asema hallinnollisina keskuksina laskee, mikä voi vaikuttaa myös muun palveluvarustuksen vähenemiseen.

Se, että kunnassa suhtaudutaan hienoisesti monilta osin myönteisemmin oman kunnan kehitykseen kuin yleisesti maaseudun kehitykseen, ei kuitenkaan muuta miksiäkään sitä tosiasiaa, että sielläkin trendit koetaan ihan saman suuntaisina, negatiivissävytteisinä useiden tekijöiden osalta.

”Elämää uhkaavat ongelmat ovat maaseudun autioituminen, korkea verotus ja yrittäjyyden huono arvostus, elinkeinorakenteen yksipuolisuus ja poliittiset päätökset. Mahdollisuuksia ovat hyvä asuinympäristö, ahkerat ja rehelliset ihmiset.” 44-vuotias mies, kuntalainen.

”Asenteet maaseutua kohtaan ovat muuttuneet negatiivisiksi. Päättäjät ja poliitikot eivät välitä ja on helppoa ottaa sieltä, missä vastustus on vähäisintä...” 30-vuotias nainen, kuntalainen.

Toisaalta, kuten Tiina Silvasti toteaa, julkisessa keskustelussa maaseudun ja varsinkin maatalouden taloudellinen aspekti on saanut huomattavan suhteettoman suuren osan keskustelun ajasta ja tilasta, kun taas maaseudun sosiaalisesta ja kulttuurisesta tulevaisuudesta ei ole juuri puhuttu.

Turvattu taloudellinen toimintakyky on vain yksi täysipainoisen elämän osa-alue. Esimerkiksi Erik Allardt (1976) lukee hyvinvointiin mukaan elintason ohella yhteisyyssuhteet, paikallisyhteisyyden, perhesuhteet ja ystävyyssuhteet sekä itsensä toteuttamisen muodot eli arvonannon, statuksen, korvaamattomuuden, poliittiset resurssit ja mielenkiintoisen vapaa-ajan toiminnan. (Silvasti 1996, 56,57)

9.1. Maaseudun arvot paljolti traditiossa

Maaseudun vahvuuksia tässä kyselyssä ovat yleisesti, varsinkin kuntalaisten mukaan, traditioon liittyvät seikat eli sen luonnonvarat, elämä kylissä, yhteishenki sekä arvot ja perinteet. Maaseudun arvostusta ja maaseutua arvona kuvaa myös asukkaiden halu asua maaseudulla. Se on heille elämäntapa.

Yleisessä arvojen asetelmassa tämä suhtautuminen liittyy säilyttämisen akseliin, perinteisiin, kulttuuriin ja turvallisuuteen. (Puohiniemi 1993,18) Toisaalta esimerkiksi elämä kylissä ja yhteishenki ovat yhteydessä muiden huomiointiin, hyväntahtoisuuteen ja universalismiin.

Näiden vastakohtana yleisessä arvojen asteikossa ovat avoimuus muutokselle ja itseohjautuvuus sekä itsensä korostaminen, valta, suoriutuminen ja hedonismi. Maaseudun heikkoutena kuntalaisien mielestä on jossain määrin joustamattomuus haasteiden edessä ja se vielä korostuu päättäjien näkemyksissä. Samoin negatiiviseksi arvioidaan uusien ideoiden hyödyntämisen, innovoivuuden puute. Tässä osiossa kuntalaisten mielipiteissä erottuu kuitenkin myönteisenä yrittäjyys eli halu itseohjautuvuteen. Niin ikään positiivisen puolelle kuntalaisten mielissä yltävät koulutus ja osaaminen, mikä ainakin antaa eväitä innovaatioihin.

Maaseutumaiseen elämäntapaan perinteisesti liittyy yrittäjyys, omillaan pärjääminen. Agraarisen Suomen vähävaraisuus ja syrjäisyys on Satu Apon mukaan merkinnyt talousyksiköiden seisomista omilla jaloillaan aina 1800-luvun lopulle saakka ja syrjäisillä seuduilla pidemmällekin. Omavaraisuus edellytti laajaa osaamista. Piti viljelyyn, karjanhoidon ja pyynnin prosessien ohella valmistaa itse työvälineet, vaatteet, kulkuvälineet ja asunnot.

Suomessa-ovat myös ekologiset kehykset kapeat, agraarikulttuuri on ollut vaativaa. Tilojen pienuudesta johtuen työväkenä olivat pääosin mies ja vaimo. Raskaat elämisen edellytykset vaikuttivat siihen, että ihmiset joutuivat pärjäämään omillaan. Itsensä varassa selviämällä oli yksilöllinen ja kollektiivinen ulottuvuus. Tästä periytyy myös suomalainen työkultti ja yksin selviämisen eetos, joka heijastuu nykyisissäkin elämänmuodoissamme. (Apo, 1997, 179,180)

Kielteisenä tekijänä molempien ryhmien mielipiteissä näkyy usko maaseutuun. Tämä voitaneen ymmärtää sitä taustaa vasten, että suomalainen yhteiskunta samoin kuin maaseutukin ovat voimakkaassa murroksessa. Maaseutua koettelee kovimmin lähinnä muuttoliike, mutta myös EU:n maatalouteen ja aluepolitiikkaankin liittyvät uudet rajoitukset, mikä heijastuu myös kokonaisvaltaisesti mielialaan maaseudulla.

Maaseutu-uskoon voi vaikuttaa se, että ihmiset eivät koe enää hallitsevansa tulevaisuuttaan. Maaseutua ja paljolti omaa kuntaakin koskevat asiat päätetään muualla, mikä voi vähentää tulevaisuudenuskoa.

Elämänusko maaseudulla on koetteilla, arvojen tasolla maaseutumainen elämäntapa kokee tullessa monella tapaa yhteiskunnan hylkäämäksi. Maaseudun tulevaisuus ratkeaa henkisellä tasolla, maaseutu selviytyy muutoksista, jos se päättää selviytyä. Jos ei tahtoa ole, ei mikään auta. (Kuisma & Haavisto, 1995)

”Maaseudulla ei ole enää mitään mahdollisuuksia, koska kukaan ei ole enää isäntä omansa päälle. Kaikki päätetään korkeammalla tasolla. Se, mitä tuolla pääkallon paikalla päätetään, on uhkaavinta, kun siellä tehdään niin hulluja päätöksiä.” 69-vuotias nainen, kuntalainen.

”Missään muualla maailmassa ei ole niin hyvin hoidettua ja henkisesti hyvässä kunnossa olevaa maaseutua. Mutta kuinka kauan.” 39-vuotias mies, päättäj.

Arvot kuuluvat tärkeimpiin ihmisyhteisöä koossapitäviin voimiin ja edustavat pysyvyyttä. Ne muuttuvat lähinnä sukupolvien tasolla. Kaikille suomalaisille tärkeitä ovat oma terveys ja turvallisuus sekä tunne siitä, että pystyy vastaamaan omista asioistaan. Sen ohella yksilöllisyys ja vastuuntunto korostuvat kuten muissakin Länsi-

Euroopan maissa. Eniten korostuvat aineettomat asiat, kuten osaaminen ja asennoituminen. Tässäkin kyselyssä korostuivat maaseudun vahvuuksina aineettomat asiat, kuten yhteisöllisyyteen viittaavat, elämä kylissä, yhteishenki, arvot ja perinteet sekä koulutus ja osaaminen.

Suomi on sosiaalisen vastuunoton maa, jossa yksilöä arvostetaan ja tasa-arvo on kunniaa. Tarkasteltaessa yleisesti suomalaisten arvoja, korostuvat niissä sosiaaliset, eettiset ja älylliset piirteet, ne ylittävät materialistiset arvot. Suomalaisien arvoilla on yhtäläisyyttä Pohjoismaiden ja Hollannin kanssa, jotka kuuluvat kansainvälisesti niin sanottujen feminiinisten maiden joukkoon. Niissä korostuu välittäminen, vaatimattomuus ja tasa-arvo, kun yleisesti länsieurooppalaisissa arvoissa korostuu maskuliinisuus – pärjäämisen kova maailma.

Suomalaiset lisäksi poikkeavat siinä, että he pyrkivät välttämään epävarmuutta ja huolehtivat tulevaisuudesta, heillä on emotionaalinen muutosvastarinta suurempi, myös sukupolvien välinen kuilu on muita suurempi. Niin ikään leimallista on vähäinen riskinottohalu. Maskuliinisen maailman arvot ovat suomalaisille vieraita. (Puohiniemi 1993, 28).

Suomalaiselle kulttuurille ominaista on pehmeys suhteessa muihin länsieurooppalaisiin kulttuureihin. Arvot sijoittuvat länsi- ja itäeurooppalaisen välimaastoon, läntistä on tasa-arvoon sitoutuminen, itäistä vaikutusta ilmentää tapa välttää ympäröivän maailman aktiivista hallintaa. Suomalaisen on helppo ottaa asiat annettuina, mutta vaikea tuottaa niitä itse. Vaikea taloudellinen tilanne voi nujertaa meidät helposti. (Puohiniemi 1993)

Puohiniemen mukaan suurissa murroksissa ja muutostilanteissa korostuvat kansalaisten mielipiteissä ja arvostuksissa turvallisuuteen ja turvattomuuteen liittyvät seikat. Vaikuttajat tarkastelevat puolestaan tilannetta vallan käyttöön liittyvien taloudellisten käsitteiden avulla. Vaikeassa tilanteessa erilaiset tavat puhua voivat tuoda esiin arvoriitit. (Puohiniemi 1993, 85).

Suomessa esimerkiksi maaseudun kannalta tämä arvoriitien tilanne jo näkyy. Maaseutu on selvinnyt varsin pitkään, mihin ovat vaikuttaneet maaseudun painoarvo ja pohjoismainen yhdenvertaisuutta korostava arvomaailma. Osana maaseutupolitiikkaa

pitäisi olla maalla asumisen arvojen tuominen esiin. Luonto, vapaus ja yritteliäisyys ovat suomalaisuuden ja tulevaisuuden menestystekijöitä, mutta ne ovat myös maaseudun menestystekijöitä. (Kuisma & Haavisto, 1995).

Maaseudun mahdollisuuksien ja uhkien osalta on nähtävissä kuitenkin, että niin kuntalaiset kuin päättäjätkin näkevät tilaisuuksia uusiin ideoihin ja innovaatioihin aika monellakin sektorilla. Siten muutosta ei pidetä yksin omaan kielteisenä. Uudenlaista yrittäjyyttä ja mahdollisuuksia maaseudulle toisivat heidän mukaansa muun muassa tietotekniikan kehitys, erikoistuminen, matkailu, kotimaisen energian kehittämiseen sijoittaminen ja teknologian kehitys.

Myös kuntaliitoksille ja seutuyhteistyölle löytyy myötämielisyyttä. On vaikea sanoa, millainen tilanne olisi todellisuudessa kuntia liitettäessä, sillä perinteisesti kunnat ovat tiukasti pitäneet kiinni itsenäisyydestään. Seutuyhteistyön lisääminen on tullut kuvioihin EU:n myötä ja sen vahvuutena on alueellinen suurempi painoarvo eli ääni saadaan paremmin kuuluviin. Toisaalta seutujen kunnat voivat keskittyä osaltaan erilaisiin hankkeisiin, työnjako mahdollistaa paremmin yrittäjyyttä.

Kuntaliitosten yhteydessä pyritään muun muassa hallinnollisiin säästöihin, toisaalta kuten edellä mainitsin, niihin liittyy käänttöpuoli eli ne voivat jouduttaa kylien ja kuntakeskusten palvelurakenteen murenemistä entisestään. Pällekkäisyyksiä on luonnollisesti karsittava, jokaisen palvelun vähentämisen seurannaisvaikutukset olisi myös selvitettävä eli ei vähennettävä pelkän vähentämisen takia.

Uhkien puolelle kyselyssä kallistuvat kaikki EU:n mukanaan tuomat asiat, niin ikään muuttoliike ja palvelurakenteen muutokset. Yleisesti päättäjät suhtautuivat kansainvälisyyteen kuitenkin myös mahdollisuutena. Kielteisen suhtautumisen selittää maaseudun asukkaiden yleinen EU-vastaisuus ennen siihen liittymistä. Toisaalta EU:n julkisuuskuva ja sisällöllinen toiminta liittyvät markkinatalouteen, jossa korostuvat maskuliinisen maailman ja pärjäämisen arvot, jotka ovat suomalaiselle ajattelulle ja arvoille vieraita. Tämä myös selittää Vetelin kuntalaisten ja päättäjien mielipiteitä.

Suomalaiselle ajattelulle tyypillistä on myös pyrkimys välttää epävarmuutta ja taipumus huolehtia tulevaisuudesta (Puohiniemi 1993). Kansainvälistymisen voimakkaassa murroksessa nämä tuntemukset ovat aktualisoituneet. Uusi tilanne koetaan epävarmana ja osin kaaosmaisenaakin. Ei voida suunnitella kovin pitkälle tulevaisuuteen eikä toisaalta voida kaikissa asioissa edes siihen vaikuttaa. Näin kansainvälistymiseen liittyvien tekijöiden sisältämä muutos saa ymmärrettävästi negatiivisen sävyn.

Toisaalta maaseutu on kokenut jo varsin voimakkaana esimerkiksi EU:n sisältämän maatalouspolitiikan vaikutukset. Ydinmaaseudulla maataloudella on varsin vahva rooli eli se edustaa elinkeinoista noin 20-30 prosenttia, joten sen elintilan kapeneminen vaikuttaa mielialoihin.

Suomen liittyminen Emuun, Euroopan talous- ja rahaliittoon edellytti valtiolta tiukkoja säästötoimia julkisen talouden osalta ja edelleenkin. Samalla vastuuta on siirretty yhä enemmän kunnille, ja niiden talouden tiukkeneminen aiheuttaa myös säästöpainetta. Yhdessä nämä kansainvälistymisen sisältämät heijastusvaikutukset eivät voi olla aiheuttamatta kielteisiä asenteita. Tietenkin voidaan sanoa, että maaseudun rakennemuutokseen olisi jouduttu ilman EU:takin ja julkishallinnon säästötoimiin ilman Emua. Niiden ajoittuminen muutaman vuoden sisään ja niiden aiheuttama voimakas murros tuntuvat joka tapauksessa.

Hautamäki sanookin olevan valitettavaa, että maaseudun uudistusta ei aloitettu 1980-luvulla, jolloin valtiontalous oli paremmassa kunnossa ja mahdollisuudet maaseudun uudistamiseen paremmat. Nyt kansainvälinen kilpailu, työttömyys ja julkistalouden ongelmat sanelevat maaseudun muuttumisen ehdot. Muutospaineet ovat patoutuneet, julkistalouden kriisi ja EU-sopeutuminen sattuvat samaan aikaan. Liikkumavara on pienempi niin taloudellisesti kuin kansallisestikin. (Hautamäki 1995, 12).

Tietyn tyyppinen yhteistoiminnan tarve tuntuisi haastatelluilla olevan, mikä näkyy niin standardivastauksissa kuin avovastauksissakin. Yhdessä koetaan oltavan vahvempia. Tämä näkyy erityisesti naisten omista vastauksista. Naisilla perinteisesti on työskentelymallina ryhmätyö ja myös toisten apuun yhteistyöhön turvaaminen.

”... uhkana eristäytyminen ja itsekkyyks, ei tarpeeksi yhteistyötä yksilöiden ja kuntienkaan välillä. Ei puhalleta tarpeeksi yhteen hiileen. Maaseudulla oli ennen enemmän talkoita ja muuta yhteistä, nyt vähentyneet.” 38-vuotias nainen, kuntalainen.

”... pienet yrittävät tulla väkisin toimeen omillaan, yhteistyöhalukkuus puuttuu ...”, 45-vuotias nainen, päättäjä.

”... asennemuokkaus tulisi aloittaa tosissaan, jos halutaan saada aikaan työtä ja verkostoitumista. Se kestää kauan. Myös identiteettiä tulisi vahvistaa enemmän ...” 21-vuotias nainen, kuntalainen.

9.2. Maaseudulla yleisesti arvoa elämänpiirinä

Maaseutua koskevissa asenneväittämässä kuvastuvat yleisesti kuntalaisten ja päättäjien maaseutuun liittyvät arvostukset ja arvot. Elämän maaseudulla uskotaan kehittyvän kymmenen vuoden kuluessa huonompaan suuntaan, mutta sitä pidetään kuitenkin parhaana asuinpaikkana ja erittäin tärkeänä resurssina. Kaupunkiin ei haluttaisi muuttaa, vaikka työpaikka ja asuntokin olisi tarjolla.

Koko maan asuttamista ei pidetä kalliina eikä tyhjenemistä luonnollisena kehityskulkuna. Kuntalaiset olivat jyrkemmin sitä mieltä, että palvelut voidaan säilyttää koko maassa, jos vain tahtoa on. Hienoisesti he arvelivat, että maaseutu ei pärjää omillaan. Päättäjät eivät toisaalta olleet ihan yhtä varmoja, että palvelut voidaan säilyttää koko maassa, vastaavasti he olivat vahvemmin sitä mieltä, että maaseutu tarvitsee koko yhteiskunnan apua eli ei pärjää itse.

Hallitusta syytettiin aavistuksen verran tilanteesta, toisaalta maaseudunkin päättäjiä pidettiin osaamattomina ja taitamattomina. Päättäjien osalta oli aste-ero hieman myönteisempään päin, negatiivisen puolelle asenne kuitenkin jäi.

Kaupunkilaisten katsottiin pitävän maaseudun asukkaita jossain määrin junteina, toisaalta haluttiin parantaa maaseudun ja kaupungin suhdetta ja lisätä yhteistyötä puoleen ja toiseenkin. Käytännössä yhteistyötä esitettiin avovastauksissakin.

Maaseudun asukkaiden ja kaupunkilaisten välinen kuilu on ollut keskustelun ja tutkinnan kohteena aina 1960-luvulta saakka, voimakkaan rakennemuutoksen aikaan.

Tuolloin mm. Antti Eskola on todennut maaseutukuntien asukkaiden ja kaupunkilaisten käsityksissä toisistaan ilmenevän pintapuolisuutta ja ennakkoluuloja. Silloinkin oli kyse yhteiskunnallisista etuoikeuksista, joka toi ristiriitoja maaseudun ja kaupunkien välille. Tuolloin vastakohtaisuuksia lievensivät välittävät ryhmät, muun muassa varsin monen kaupunkilaisen juuret olivat maalla. (Silvasti, 1996, 32)

Tämä kaupunkilaisten kielteinen suhtautuminen maaseutuun yleensä ei ehkä kuitenkaan pidä niin laajassa määrin paikkaansa kuin kuvitellaan tai mitä esimerkiksi tutkimuksessa haastatellut arvelivat. EVA:n 1997 tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa vallitsee maaseudun merkitystä ja arvoja voimakkaasti korostava asenneilmasto. Kaupunkien ja maaseudun yhteistyön tarve ja tärkeys saivat erittäin laajan hyväksynnän niin kaupungissa kuin maallakin. ”Asuisin mielelläni maalla, jos se vain olisi ... mahdollista.” ja ”Maaseutu tarjoaa paremman asumisympäristön kuin kaupungit” saavat molemmat 68 prosentin kannatuksen. Toisaalta väite ”Maaseutu on suomalaisen kulttuurin ja identiteetin tärkein perusta”, voittaa selvästi 59 prosentilla maaseudun takapajuisuutta edustavan väitteen ”Maaseutu edustaa mennyttä aikaa, jonka on väistyttävä kehityksen tieltä”, joka sai vain 6 prosentin kannatuksen. (Syrjäisen maaseudun kehittäminen, 1998, 30). Myös väitteestä ”Maaseutu on nykyisin Suomelle pikemminkin taakka kuin voimavara” oli 72 prosenttia eri mieltä. Näissä asioissa myös kuntalaisten ja päättäjien kannat olivat varsin saman suuntaiset. Todettakoon vielä, että EVA:n tutkimuksen mukaan 96 prosenttia haastatelluista oli sitä mieltä, että kaupungit ja maaseutu tarvitsevat toisiaan nyt ja tulevaisuudessa. Samanhenkinen, mutta yhteistyön ja tiiviimpien suhteiden virittämiseen liittyvä kannatus sai myös Vetelissä tehdyssä kyselyssä kannatusta.

Kuitenkin maaseudun kehittämiselle yhä suurempi ongelma on päättäjien ja asukkaiden mielikuvien erilaisuus. Mikään puolue ei suhtaudu maaseutuun negatiivisesti, mutta sen poliittinen painoarvo on laskenut äänestäjien vähetessä. (Syrjäisen maaseudun kehittäminen 1998, 31). Tämän haastatellut kokevat asenneväittämässä siten, että maaseudusta ei enää välitetä. Toisaalta heidän mielestään maaseudunkaan päättäjät eivät yleisesti hallitse kehitystä.

9.3 Kuntalaisten ja päättäjien tulevaisuuden visiot

Olen pyrkinyt hahmottelemaan molempien ryhmien tulevaisuuden visiot sen pohjalta, mitä he ovat arvioineet maaseudun vahvuuksiksi ja heikkouksiksi ja toisaalta ulkopuolisiksi mahdollisuuksiksi ja uhkiksi. Vahvuuksiin ja uhkiin sisältyy nykytilan arvioiminen, mahdollisuuksissa ja uhkissa on tulevaisuuden aspekti.

9.3.1 Kuntalaisten toiveikas tulevaisuuden visio maaseudusta

Kuntalaisten arvioissa nykytilan eli perustan muodostavat vahvuuksiksi arvioidut traditioon liittyvät luonnonresurssit, niin ikään yhteishenki, yhteisöllisyys ja elämä kylissä. Sen ohella uskotaan maaseudun arvoihin ja perinteisiin eli sen kulttuurisiin traditioihin. Maaseutu koetaan myös tietyssä määrin innovoivuuden perusteiltaan hyväksi. Siihen liittyvät yrittäjyyden, koulutuksen ja osaamisen aspektit.

Maaseudun heikkouksia ovat osin traditioihin liittyvät tekijät, kuten usko maaseutuun sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin kytköksissä olevat seikat, muun muassa työllisyys nuorten mahdollisuudet ja elinkeinorakenne. Myös muutosvastarintaa on jossain määrin, samoin paikallisen toimintapolitiikan heikkouksia.

Maaseudun vahvuudet yhdistettyinä ulkoisiin mahdollisuuksiin näkyvät uusina innovaatioina, esimerkiksi yrittäjyytenä, erikoistumisena ja matkailun kehittämisenä sekä kotimaiseen energiaan sijoittamisena. Maaseudun luonnonresursseilla on annettavaa esimerkiksi niin virkistykseen ja lomailun kannalta kuin myös erilaisen tuotannollisen yrittäjyydenkin osalta.

Innovoivuuden osalta koulutusjärjestelmät, tietotekniikan ja teknologian kehittyminen avaavat myös uusia mahdollisuuksia maaseudulle. Ne toisivat mukanaan erilaisia kehitysmahdollisuuksia työn ja toimeentulon osalta.

Kansainvälistymisen haasteeseen pystytään vastaamaan toisaalta traditioon liittyvän identiteetin ja toisaalta innovaatioon perustuvien uusien ajattelutapojen avulla, vaikkakin murrosvaiheessa erityisesti EU:hun liittyvät muutokset koetaan ongelmallisina.

Aluerakenteessa seutuyhteistyöllä ja mahdollisilla kuntaliitoksilla pyritään vastaamaan uusiin haasteisiin. Yhteistyön avulla voidaan nostaa seutukuntien ja kuntien painoarvoa, kun tavoitellaan esimerkiksi tukea erilaisille kehityshankkeille. Toisaalta yhteistyöllä on mahdollisuus keskittää voimavaroja ja yhdessä sovitun työnjaon avulla erikoistua. Esimerkiksi seutukuntien kunnat voivat kukin erikoistua tiettyihin tuotannon tai teollisuuden osa-alueisiin. Myös palvelurakennetta voitaisiin turvata ja lisätäkin yhteistyön avulla.

Kehittämisen kohteeksi otetaan maaseudun heikkouksiin ja ulkoisiin mahdollisuuksiin liittyvät tekijät. Rakenteiden puutteisiin ja ongelmiin voidaan yrittää vastata uusia innovaatioita ja mahdollisuuksia hyödyntämällä sekä kehitystyöllä. Sama pätee muutosvastarintaan ja paikallisiin toimintatapoihin. Näihin liittyvää kehitystyötä voidaan tehdä kansallisella, maakunnallisella ja alueellisella, mutta myös paikallisella tasolla.

Kehitystyötä edellyttävät myös kansainvälistymiseen ja erilaisiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin liittyvät ongelmatekijät. Ne vaativat henkilöresurssien ja taloudellisten panostustenkin kannalta laajoja ponnisteluja kuuluen sen vuoksi kansainvälisen ja kansallisen politiikan tehtäväkenttään. Sen ohella on kanavoitava voimavaroja myös alueelliselle ja paikalliselle tasolle.

Kuntalaisten arvioiden mukaiset maaseudun heikkoudet ja ympäristön uhkat ovat varsin paljon yhteydessä toisiinsa. Traditio, paikallinen rakennemuutos, muutosvastarinta ja paikallinen toimintatapa suhteutettuna kansainvälistymiseen ja kansalliseen rakennemuutokseen liittyviin uhkiin ovat maaseudun tulevaisuuden kannalta aika vaikea yhtälö ratkaistavaksi.

Maaseudun heikkoudet ja ympäristön uhkat ovat tulevaisuuden suunnittelun kannalta vaikein kohde. Ne muodostavat kriisitekijöitä, joiden varalle voi kehittää ehkä vain peräytymis- tai kiertostrategioita. Osaksi näihin väistöliikkeisiin ei tarvitse mennä, mikäli pystytään hyvin yhdistämään vahvuudet ja mahdollisuudet sekä luomaan kehittämistoimia muiden strategisten vaihtoehtojen eli vahvuuksien ja uhkien ja heikkouksien ja mahdollisuuksien osalta.

9.3.2 Päättäjien taantuva tulevaisuuden visio maaseudusta

Päättäjien mukaan maaseudun vahvuuksia ovat traditioon liittyvät luonnonresurssit, arvot ja perinteet. Heikkouksia ovat osin traditioon, alueelliseen ja paikalliseen rakennemuutokseen, muutosvastarintaan sekä paikalliseen toimintapolitiikkaan sisältyvät tekijät.

Maaseutu voisi vahvuksiensa osalta lunastaa paikkansa lähinnä traditioon liittyvistä seikoista. Sillä olisi mahdollisuus ammentaa luonnonresursseistaan perinteisistä lähtökohdista. Muutoin päättäjien visio jää kapeaksi. Sitä voisi kutsua jopa taantuneeksi.

Toisaalta päättäjien odotuksissa kymmenen vuoden tähtäimellä koulutus, osaaminen ja yrittäjyys menevät hieman parempaan suuntaan, mikä voisi avata mahdollisuuksia parempaan eli esimerkiksi innovoivuuteen. Tulevaisuuden suunnittelussa lähdetään kuitenkin tämän päivän lähtökohdista. Vision perusta on nykytila.

Maaseudun vahvuuksilla, jotka perustuvat yksinomaan traditioon on aika vaikea vastata sellaisiin ulkoisiin uhkiin, kuten kansainvälistymiseen tai yhteiskunnan laajaan rakennemuutokseen.

Ympäristön mahdollisuuksia voidaan yrittää hyödyntää kehitystoimin. Kun perusresurssit ovat kapeat, vaatii se erityistä panostusta. Toisaalta se tietenkin turvaa hallinnon ja kehittäjäyhteisöjen työpaikat. On vaikea sanoa, missä määrin se tuo tuloksia. Kehitystoimet vievät kuitenkin aina aikaa ja niiden kestäessä maaseudun mahdollisuudet voivat entisestään heikentyä.

Jos tarkastellaan maaseudun heikkouksia ja ympäristön uhkia, ovat näkymät varsin ongelmalliset. Heikkouksia on tradition puolellakin eli maaseutu-uskon menetys ainakin jossain määrin, niin ikään rakennemuutos, muutosvastarinta ja paikallinen toimintapolitiikka. Kun nämä suhteutetaan kansainvälisyyden ja kansallisen yhteiskuntapolitiikan, lähinnä rakennemuutosten tuomiin uhkiin, ollaan maaseudun kannalta erittäin vaikeassa tilanteessa.

Kun maaseudun resurssit ja sen mahdollisuudet hyödyntää ulkoisia mahdollisuuksia ovat kapeat, korostuvat myös heikkouksien ja uhkien merkitys kokonaistilannetta heikentävinä tekijöinä.

9.3.3 Visioiden vertailua

Kuntalaisten tulevaisuuden visiot maaseudusta ovat monista huolestuttavista piirteistään huolimatta myönteisempiä kuin päättäjien, mikä on aika yllättävä havainto. Päättäjien arviot kehityskulkuihin kymmenen vuoden aikatahtämellä olivat kuitenkin monilta osin myönteisempiä kuin kuntalaisten. Tarkasteltaessa sen sijaan tulevaisuutta strategisista näkökulmista eli niistä, joille tulevaisuuden suunnittelun kunnissakin olisi hyvä perustua, asiat keikahtivat toiseen suuntaan. Kuntalaisten visio voisi olla ”mahdollisuuksien visio” ja päättäjien ”taantuva visio”.

Erityisesti merkille pantavaa on se, että arviot poikkeavat yhteiskuntarakenteessa jo näin alhaisella tasolla eli paikallisessa ulottuvuudessa. Ei siis ole kyse valtakunnallisten eliittien ja tavallisen kansan näkemysten eroavuuksista, vaan samalla paikallisella, joskin hierarkkisesti vallankäytön kannalta eri tasolla toimivien ihmisten mielipideeroista.

Yhtä merkittävää syytä mielipide-eroavuuksille on vaikea sanoa. Ehkä taustalla voi olla päättäjien ikäjakauma, heidän osuutensa vanhemmista ikäryhmistä oli suurempi kuin kuntalaisilla. Perinteisesti iän myötä alttius muutoksille vähenee, halutaan pitäytyä perinteisessä, ei kyetä tai uskalleta nähdä uusia mahdollisuuksia, vaikka olisi niiden aika. (Sukupuolijakaumataulukot ss. 46-47).

Kuntalaisissa oli vastaajina paitsi enemmän nuoria ikäryhmiä, myös suhteessa enemmän naisia, joiden on tutkimusten mukaan todettu olevan miehiä alttiimpia muutokselle ja uusille ideoille. (Ikäjakaumataulukot ss. 46-47).

Tietenkin yhtenä näkökohtana voitaisiin esittää, että päättäjillä saattaisi olla taloudellisten ja muiden realiteettien osalta parempi tuntuma maaseudun todellisuuteen kuin kuntalaisilla. Toisaalta asukkaidenkaan käsitystä ei pidä väheksyä, sillä heidän

mielikuvansa pohjautuvat käytännön ja arjen todellisuudelle. Päättäjien suhde voi olla siitä etäännyntynyt, kuten tämäkin tutkimus osaltaan kertoo. Asukkaiden arviot edustavat myös vahvaa enemmistöä ja niistä pitäisi vetää toimintapolitiikkoja koskevat johtopäätöksetkin. Maaseudun elävänä ja toimintakykyisenä pitämiseksi on olemassa kansallisestikin laaja kaupunkilaisten ja maaseudun väestön hyväksyntä, mihin jo aiemmin viittasinkin EVA:n tutkimukseen vedoten.

9.4. Arvokeskustelu tarpeen kuntien ja kylien tulevaisuudesta

Nykyisessä yhteiskunnallisessa ja maaseudun murroksessa tarvittaisiin ruohonjuuritason keskustelua siitä, millaiseksi tavalliset ihmiset haluavat kylänsä ja kuntansa sekä yhteiskuntansa kehittyvän. Monissa tutkimuksissa ilmenee kansalaisten ja valtakunnan tason eliitin ja päättäjien välinen ristiriita arvoissa ja arvostuksissa. Tekemäni tutkimus toi tämän eron esiin myös paikallistasolla.

Huolimatta negatiivisista kehityskuluista, joita nähdään tietyiltä osin, sisältävät kuntalaisten ja päättäjienkin kannanotot paljon myönteistä, johon voidaan tarttua. Tärkeintä olisi toiminta tasolla, joka loisi asukkaisiin jälleen uskoa maaseutuun. Kehitystyötä voidaan tehdä niin paikallisella, seudullisella, alueellisella kuin kansallisillakin tasoilla. Suomalainen arvomaailma ei ole pelkästään korostetun materialistinen, vaikka karuissa ja pohjoisissa elämänoloissa tarvitaankin tietynlaista kovuutta ja sitkeyttä, yrittäjyyttä. Mielestäni olisi huomioitava myös välittämisen aspekti, tasa-arvo, perinteet, joille yhteiskuntaa on varsin onnistuneesti rakennettu. Niiden pohjalta koko maassa, kaikilla ihmisillä on ollut varsin pitkälti samanlaiset mahdollisuudet elämään ja tulevaisuuteen.

Maaseudun tulevaisuus on paljolti kiinni toimivissa pienyhteisöissä, sosiaalisissa ja kulttuurisissa yhteisöissä, vireissä ja elävissä kylissä. Maaseutua on rakennettu kuitenkin viime vuosikymmenet kaupunkien esikuvien mukaan keskittäen ja keskustaajamia vahvistaen. Tietenkin kuntakeskusten roolia on nostanut keskushallinnon sijoittuminen sinne, mikä on toisaalta vaikuttanut muiden palvelujen ja yrittäjyyden tulemiseen alueelle. Samaan aikaan sivukylien palveluverkosto on karsiutunut. Kunnissa tarvittaisiin vuoropuhelua myös kylien merkityksestä ja niiden roolista kehityksessä. Ne voivat parhaimmillaan muodostaa toimivan paikallisverkoston

ja osaltaan vaikuttaa myös kuntien tulevaisuuteen. Mikään kunta ei toimi yksittäisten keskusten varassa, sillä keskittämistä seuraa edelleen keskittämistä, palvelut vähenevät ja siirtyvät asukkaiden näkökulmasta yhä etäämmäksi. Tulevaisuuden kunta pitääkin myös huolta kylistään ja kyliensä asukkaista, sillä ilman asukkaitaan sillä ei ole tulevaisuutta.

Paikallistason yhdeksi työskentelymuodoksi voitaisiin ottaa kyläläistenkin taso. Se voisi toteutua valitsemalla kunnallisvaaleissa nelivuotiskaudeksi myös kylävaltuutetut eli erityisvaltuutetut, joiden tehtävänä olisi kunnan byrokratiassa viedä eteenpäin kylien kannalta keskeisiä asioita. Heitä ei valittaisi poliittisin perustein vaan sen mukaan, miten aktiivisia he ovat osallistumaan oman kylänsä monipuoliseen kehittämiseen. Tämä kahden tai kolmen hengen ryhmä toimisi kyläkehityksen eräänlaisena koordinaattorina eli kokoaisi ideoita ja pyrki valmistelemaan niitä jatkokäsittelyyn kunnan tai muissa byrokratioissa. Heillä pitäisi olla mahdollisuus saada myös tarvitsemansa tieto tai apu kunnan hallinnolliselta tasolta. Käytännössä se voisi toteutua jonkinlaisella ”kummijärjestelmällä”, jossa viranhaltijoilla olisi nimikkokylänsä. Sektoroituneessa ja erikoistuneessa hallinnossa se saattaa muodostua ongelmaksi, mutta pulma ei liene kuitenkaan ylipääsemätön.

Yhtenä työmuotona voisivat olla myös kylien kyselytunnit. Johtavat viranhaltijat ja poliitikot olisivat tietyin määräajoin informoimassa kyläläisiä kunnan ja seutukunnankin kehittämiseen liittyvistä kysymyksistä ja saisivat samalla tietoa kyläläisiä koskettavista asioista. Paikalliset yhteistyömuodot lähentäisivät ainakin tällä tasolla päättäjien ja kuntalaisten suhteita.

Kunnat ja niiden kyläyhteisöt vaativat myös kehitystyötä ja sen taustaksi tutkimustietoa. Esimerkiksi Hautamäen mukaan tarvittaisiin maaseudun kehittämiseksi eri sektorirajat ylittävää tutkimusta. Tällä hetkellä ollaan panostettu pääosin lyhytaikaisiin ja huonosti resursoituihin, lyhytaikaisiin tutkimuksiin. Sen sijaan olisi sijoitettava varoja paikallisen ja alueellisen kehittämisen tekniikkaan ja strategiseen ajatteluun sekä muutoksen hallinnan periaatteisiin. (Hautamäki 1995).

Tutkimuksessakin kaivattua innovoivuutta ja yhteistyötä voitaisiin hyödyntää Ronnbyn (1995) kehittämällä toimijamallilla. Paikallisessa kehittämishankkeessa on sen mukaan

kolme ydinkohtaa: 1. Paikallisiin ihmisiin ja resursseihin ankkuroituminen 2. Julkisen sektorin tuki, esimerkiksi kunnan panostus hankkeen mahdollistamiseksi 3. Ulkopuoliset ärsykkeet ja tuki katalysaattorina. (Syrjäisen maaseudun kehittäminen, 1998, 96).

Paikallisyhteisössä, kylissä olisi mahdollisuus hyödyntää Levande kustbygd –projektin mallia, jolla on myös yhtymäkohtia Ronnbyn ajatteluun. Se vastaisi myös kuntalaisten toiveita maaseudun kehittämisestä. Edellä mainitussa projektissa Merenkurkun neuvosto on toiminut katto-organisaationa projektille, jossa on koottu erilaisia aloitteita, joita saariston asukkaat, yhdistykset ja viranomaiset voivat kehittää edelleen. Työvaiheessa on kokeiltu muun muassa paikallisväestön aktiivista osallistumista kokonaissuunnitteluun. Suunnitteluprojekti toteutettiin vv. 1992-993 yhteistyössä paikallisten aikuiskoulutusjärjestöjen kanssa. Ruotsissa, Sikeån kunnassa, Robertsforsin kylässä suunnittelun kohteena oli satama-alue ja Suomessa Mustasaaren Björköbyssä kaavoittamaton kyläkeskusta. Kiinnostus oli suuri ja kyliin perustettiin kylätoimikunta jatkamaan kylien suunnittelua ja kehittämistä. (Levande kustbygd, 1996, 180).

Ideoita ja oma-aloitteisuutta kuntalaisissa ja kyläyhteisöissä löytyy, kunhan vain yhteistoiminta saadaan liikkeelle. Kylävaltuutettujen ja kylän kyselytuntien ohella kunnissa toimii erilaisia yhdistyksiä ja organisaatioita, joiden voimavarat kannattaa ottaa myös käyttöön kylien ja sitä kautta kuntien kehittämiseksi.

10. Lopuksi

Tutkimus antaa mielestäni suuntaviivoja siitä, millaiseksi ydinmaaseudun ja ehkä yleisemminkin maaseudun asukkaat kokevat kotiseutunsa ja oman tulevaisuutensa. Toisaalta se vahvistaa käsitystä siitä, että maaseudulla edelleen on vetovoimaa luonnonläheisenä asuinpaikkana ja tietynlaisena elämäntapana. Sieltä löytyy myös syytykkeitä uusien elämisenmahdollisuuksien kehittämiseen. Kuitenkin myös huoli maaseudusta ja maaseutu-uskon väheneminen ovat todellisia ja vakavasti otettavia seikkoja, jotka murentavat asukkaiden tulevaisuudenuskoa. Ne heijastuvat perheissä myös lasten mielipiteisiin ja asenteisiin eli varsinaisiin maaseudun tulevaisuuden tekijöihin.

Mielestäni kuntien ja alueiden päättäjien kannattaisi laajemmassa määrin kuunnella asukkaidensa ääntä, myös ruohonjuuritasoa. Ehkä tämä on yksi virike siihen suuntaan.

Maaseudun asukkaiden käsityksiä tulevaisuuden osalta olisi ehkä vielä tarkemmin tutkittava nuorimpien ikäryhmien osalta, sillä heidän ajatuksensa ja mielipiteensä vaikuttavat siihen pysyykö tulevaisuuden maaseutu edelleen asuttuna. Kiinnostavimpia tässä suhteessa olisivat ehkä 15-24, 25-34 ja 35-44 -vuotiaat ja heidän näkökantojensa tutkiminen ja keskinäinen vertaileminen.

Niin ikään voitaisiin tarkemmin analysoida kuntalaisten ja päättäjien kunnan ja maaseudun tulevaisuutta koskevia diskursseja, heidän tapojaan keskustella ja käydä vuoropuhelua asiasta. Maaseudun strategisesta asemasta saadut kuntalaisten ja päättäjien erilaiset käsitykset olisivat taustana selvitykselle. Toisaalta tutkimuksessa saatu avokysymysten laajahko vastausryvä antaisi siihen myös pohjaa, jota voitaisiin täydentää muulla laadullisella aineistolla.

LÄHTEET:

- Alasaarela, Esko (1998) Keski-Pohjanmaan tulevaisuuden visiot. Selosteita ja katsauksia no. 25. Jyväskylän Yliopisto Chydenius Instituutti. Kokkola.
- Alaranta, Juha, Maaseudun uusi aika (1997/1). Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti. Vaasan yliopiston tutkimuslaitos. Vaasa
- Almås, Reidar (1994) Norway's Gift to Europe. Centre for Rural Research. Trondheim. Norway.
- Andersson, Kjell (1995) Landsbygd, samhällsutveckling och miljöpolitik. Sociologiska institutionen. Ser. A:430. Åbo.
- Apo, Satu (1996) teoksessa Olkaamme siis suomalaisia. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Asplund, Johan (1985) Teorier om framtiden. LiberFörlag. Stockholm.
- Beck, Ulrich (1995) teoksessa Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Tampere
- Chydenius Instituutin selosteita ja katsauksia n:o 23. Keski-Pohjanmaan tilastokatsaus 1998. Jyväskylän Yliopisto, Chydenius Instituutti. Kokkola.
- Giddens, Anthony (1995) teoksessa Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Tampere.
- Gidlund, Janerik e.a. (1988) Framtidsbilder: Periferins renässans. Lokala framtider och Sveriges omvandling. Svenskt Tryck. Stockholm.
- Hautamäki, Lauri (1991) Alueellisen suunnittelun teoriat ja menetelmät. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos. Julkaisusarja A:12. Tampere.
- Hautamäki, Lauri (1995) Maaseutu elää. Polemia-sarja. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Gummeruksen Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Kansalaismielipide ja kunnat. Ilmapuntari 1997. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.
- Katajamäki, Hannu & Kaikkonen, Rauno (1991) Maaseudun kolmas tie. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Julkaisusarja A:1. Lapua.
- Keski-Pohjanmaan maakuntaliiton julkaisuja. Vuosikertomus 1997
- Kosonen, Pekka (1998) Pohjoismaiset mallit muutoksessa. Vastapaino. Tampere.
- Kuisma Juha & Haavisto Heikki (1995) Kaupunki ja maaseutu - avoliitto vai susipari. Polemia-sarja. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Gummeruksen kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Kuntaliiton maaseutuohjelma 1996. Kuntaliiton painatuskeskus, Helsinki.
- Levande kustbygd (1994). Kvarkenrådet. Arkmedia Vaasa 1993.
- Malaska, Pentti (1998) teoksessa Rakennamme tulevaisuutta. Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö. Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy. Kokkola
- Mannermaa, Mika (1991) Evolutionaarinen tulevaisuuden tutkimus. Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Helsinki.
- Oksa, Jukka, toim. (1994) Syrjäisen maaseudun uudet kerrostumat. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuskeskus. Joensuu.
- Oksa, Jukka (1998) Syrjäkylä muutoksessa. Joensuun yliopisto. Joensuu.
- Prähl-Ollila, Mia (1995) Nuoret viljelijät maatalouden murroksessa. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen julkaisuja 1/95.
- Prähl-Ollila, Mia (1997) Nuoren viljelijäväestön erilaistuminen. Jatkoa vuosina 1993 ja 1995 tehdyille tutkimuksille. Maatalousyrittäjien eläkelaitos.
- Puohiniemi, Martti (1993) Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5

- Pääkkönen, Juha (1991) Yhteistyötä kylillä. Helsingin yliopisto Maaseudun tutkimus- ja koulutuskoulutuskeskus. Mikkeli. Julkaisuja 19.
- Ruokanen, Tapani, Nurmio, Aarne (1995) Suomi ja mahdolliset maailmat. WSOY, Juva.
- Sahrman, Keijo & Kivelä Torsti toim. (1994) Kunnat ja Euroopan Unioni. EU-jäsenyyden vaikutukset paikallis- ja aluehallintoon. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Silvasti, Tiina (1996) Viljelijöiden ajatukset ja tunteet maatalouden murroksessa. Maatalousyrittäjien eläkelaitos.
- Suomen aluekehityksen raportti 13. Mateus-tutkimusohjelma.
- Suhonen, Pertti toim. (1989). Suomi muutosten yhteiskunta. WSOY. Juva.
- Susiluoma, Heikki & Luoto, Ilkka & Ruuskanen, Petri (1995) Maaseutu, elinkeinot ja etiikka. Jyväskylän yliopisto, Chydenius Instituutti. Selosteita ja katsauksia n:o 11.
- Susiluoma, Heikki & Luoto, Ilkka (1994) Vapautuksen ekologia. Ympäristöeettisen maaseutupolitiikan peruslähtökohtia. Jyväskylän yliopisto, Chydenius Instituutti, tutkimuksia 3/94.
- Suomi keskittyy ja autioituu (1997) Muuttoliike alueittain 1985-1996. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Suomi vuonna 2020 (1993) Valtioneuvoston kanslia, julkaisuja 1993/4.
- Syrjäisen maaseudun kehittäminen (1998) Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Toimiva maaseutu (1996) Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Uusitalo, Eero (1994) Maaseutupolitiikan keinot. Gummerus. Jyväskylä
- Uusitalo, Eero (1998) Maratoniasuissa. Toimiva maaseutu-ohjelman laatiminen ja toimeenpano. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Valtioneuvoston tulevaisuusselostus 1997/2

LIITE 1.

KYSYMYSLOMAKE *)

Ole hyvä ja vastaa kaikkiin kysymyksiin rengastamalla sopiva vaihtoehto tai kirjoittamalla vastaus avoimeen kohtaan. Huomioi sivujen molemmat puolet.

1. Sukupuoli   1. Mies   2. Nainen
2. Perhesuhteet   1. Naimaton 2. Avioliitossa/avoliitossa
3. Eronnut   4. Leski
5. Lasten lukumäärä .....   Lasten iät .....
3. Minkä ikäinen olet? ..... vuotta
4. Ammattiryhmä:
1. Maatalousyrittäjä
  2. Metsätalousyrittäjä
  3. Muu yrittäjä, mikä .....
  4. Palkansaaja (mainitse myös ammattisi) .....
  5. Kotiäiti/-isä
  6. Opiskelija/koululainen
  7. Eläkeläinen
  8. Työtön
  9. Muu, mikä .....
5. Koulutustaso
1. Kansa- tai peruskoulu
  2. Ammatillinen oppilaitos, yo-tutkinto
  3. Opistotutkinto
  4. Yliopisto tai korkeakoulu
  5. Muu, mikä .....
6. Oletko
1. syntyperäinen veteliläinen	2. muualta muuttanut
	2.1 kauanko olet asunut Vetelissä? ..... vuotta
	2.2 Missä muualla olet asunut, mainitse paikkakunta ja vuodet
	.....
	.....
	.....
	.....

*) Molemmille ryhmille jaettiin sama lomake, päättäjien lomakkeeseen eroteltiin yläosaan kohdat A. poliittinen päättäjä B. hallinnon päättäjä ja C. elinkeinoelämän edustaja

7. Uskotko maaseudun asioiden menevän parempaan vai huonompaan suuntaan A. seuraavan vuoden tai B. seuraavan kymmenen vuoden kuluessa? Rengasta seuraavalla asteikolla: 1. huonompaan 2. jossain määrin huonompaan 3. ei parempaan eikä huonompaan 4. jossain määrin parempaan 5. parempaan.

A. Seuraavan vuoden aikana

	Huonompaan Parempaan				
	< ----- >				
1. työpaikat	1	2	3	4	5
2. maatalouden edellytykset	1	2	3	4	5
3. yksityiset palvelut	1	2	3	4	5
4. julkiset palvelut	1	2	3	4	5
5. muuttoliike	1	2	3	4	5
6. luonto ja ympäristö	1	2	3	4	5
7. metsätalouden edellytykset	1	2	3	4	5
8. yrittäjäyys	1	2	3	4	5
9. koulutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
10. ikärakenne	1	2	3	4	5
11. maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
12. maaseudun huomiointi aluepolitiikassa	1	2	3	4	5
13. kuntien yhteistyö	1	2	3	4	5
14. kaupunkilaisten suhtautuminen maaseutuun	1	2	3	4	5

B. Seuraavan 10 vuoden aikana

	Huonompaan Parempaan				
	< ----- >				
1. työpaikat	1	2	3	4	5
2. maatalouden edellytykset	1	2	3	4	5
3. yksityiset palvelut	1	2	3	4	5
4. julkiset palvelut	1	2	3	4	5
5. muuttoliike	1	2	3	4	5
6. luonto ja ympäristö	1	2	3	4	5
7. metsätalouden edellytykset	1	2	3	4	5
8. yrittäjäyys	1	2	3	4	5
9. koulutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
10. ikärakenne	1	2	3	4	5
11. maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
12. maaseudun huomiointi aluepolitiikassa	1	2	3	4	5
13. kuntien yhteistyö	1	2	3	4	5
14. kaupunkilaisten suhtautuminen maaseutuun	1	2	3	4	5

8. Entä miten arvioit oman kotikuntasi asioiden menevän seuraavan vuoden ja kymmenen vuoden aikana? Rengasta seuraavalla asteikolla: 1. huonompaan 2. jossain määrin huonompaan 3. ei parempaan eikä huonompaan 4. jossain määrin parempaan 5. parempaan.

A. Seuraavan vuoden aikana

	Huonompaan Parempaan				
	< ----->				
1. työpaikat	1	2	3	4	5
2. maatalouden edellytykset	1	2	3	4	5
3. yksityiset palvelut	1	2	3	4	5
4. julkiset palvelut	1	2	3	4	5
5. muuttoliike	1	2	3	4	5
6. luonto ja ympäristö	1	2	3	4	5
7. metsätalouden edellytykset	1	2	3	4	5
8. yrittäjäyys	1	2	3	4	5
9. koulutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
10. ikärakenne	1	2	3	4	5
11. maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
12. maaseudun huomiointi aluepolitiikassa	1	2	3	4	5
13. kuntien yhteistyö	1	2	3	4	5
14. ulkopuolisten suhtautuminen kuntaan	1	2	3	4	5

B. Seuraavan 10 vuoden aikana

	Huonompaan Parempaan				
	< ----->				
1. työpaikat	1	2	3	4	5
2. maatalouden edellytykset	1	2	3	4	5
3. yksityiset palvelut	1	2	3	4	5
4. julkiset palvelut	1	2	3	4	5
5. muuttoliike	1	2	3	4	5
6. luonto ja ympäristö	1	2	3	4	5
7. metsätalouden edellytykset	1	2	3	4	5
8. yrittäjäyys	1	2	3	4	5
9. koulutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
10. ikärakenne	1	2	3	4	5
11. maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
12. maaseudun huomiointi aluepolitiikassa	1	2	3	4	5
13. kuntien yhteistyö	1	2	3	4	5
14. ulkopuolisten suhtautuminen kuntaan	1	2	3	4	5

10. Miten seuraavat asiat vaikuttavat maaseudun tulevaisuuteen? Ovatko ne mahdollisuuksia vai uhkia maaseudun kehittymiselle? Rengasta seuraavalla asteikolla. 1. uhkaa paljon maaseutua 2. uhkaa jonkin verran 3. ei mahdollisuus eikä uhka 4. antaa jonkin verran uusia mahdollisuuksia 5. antaa uusia mahdollisuuksia.

	uhkaa maaseutua			antaa uusia mahdollisuuksia	
	<----->				
1. asumisympäristöt	1	2	3	4	5
2. koulutusjärjestelmät	1	2	3	4	5
3. palvelurakenteen muutokset	1	2	3	4	5
4. tietotekniikan kehitys	1	2	3	4	5
5. kuntaliitokset	1	2	3	4	5
6. seudullinen yhteistyö	1	2	3	4	5
7. muuttoliike	1	2	3	4	5
8. kansainvälistyminen	1	2	3	4	5
9. EU-jäsenyys	1	2	3	4	5
10. EU:n aluepolitiikka	1	2	3	4	5
11. EU:n maatalouspolitiikka	1	2	3	4	5
12. Emu	1	2	3	4	5
13. Natura-ohjelma	1	2	3	4	5
14. matkailu	1	2	3	4	5
15. erikoistuminen	1	2	3	4	5
16. yrittäjyys	1	2	3	4	5
17. energiapolitiikka, kotimaisen energian käytön kehitys	1	2	3	4	5
18. teknologian kehitys	1	2	3	4	5

10. Miten seuraavat asiat ovat mielestäsi maaseudulla tällä hetkellä? Arvioi seuraavalla asteikolla 1. huonosti 2. melko huonosti 3. ei hyvin eikä huonosti 4. melko hyvin 5. hyvin.

	huonosti			hyvin	
	<----->				
1. luonnonresurssit	1	2	3	4	5
2. elämä kylissä	1	2	3	4	5
3. yhteishenki asukkaiden kesken	1	2	3	4	5
4. arvot ja perinteet	1	2	3	4	5
5. usko maaseutuun	1	2	3	4	5
6. nuorten mahdollisuudet	1	2	3	4	5
7. koulutus, osaaminen	1	2	3	4	5
8. yrittäjäyys	1	2	3	4	5
9. uusien ideoiden hyödyntäminen	1	2	3	4	5
10. EU:n antamien mahdollisuuksien hyödyntäminen	1	2	3	4	5
11. palvelujen riittävyys	1	2	3	4	5
12. työllistymismahdollisuudet	1	2	3	4	5
13. joustavuus uusien haasteiden edessä	1	2	3	4	5
14. yhteistyö kuntien kesken	1	2	3	4	5
15. yhteys kuntalaisten ja poliitikkojen kesken	1	2	3	4	5
16. asiantuntijaorganisaatioiden tietämyksen taso	1	2	3	4	5
17. elinkeinorakenne					

11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? Rengasta seuraavalla asteikolla 1. täysin samaa mieltä 2. jokseenkin samaa mieltä 3. en osaa sanoa 4. jokseenkin eri mieltä 5. täysin eri mieltä.

	täysin samaa mieltä			täysin eri mieltä	
	<----->				
1. Elämä suomalaisella maaseudulla on 10 v. kuluttua parempaa kuin koskaan aikaisemmin.	1	2	3	4	5
2. Suomessa ei enää välitetä miten maaseudun käy.	1	2	3	4	5
3. Koko maan asuttuna pitäminen on aivan liian kallista.	1	2	3	4	5

(jatkuu seuraavalla sivulla)

Rengasta seuraavalla asteikolla 1. täysin samaa mieltä 2. jokseenkin samaa mieltä 3. en osaa sanoa 4. jokseenkin eri mieltä 5. täysin eri mieltä.

4. Maaseudun tyhjeneminen on luonnollinen kehityssuunta, mitä on turha estää.	1	2	3	4	5
5. Nykyinen hallitus on syyppää maaseudun ongelmiin.	1	2	3	4	5
6. Maaseutu on ihmisen paras asuinpaikka.	1	2	3	4	5
7. Muuttaisin mielelläni kaupunkiin, jos vain työ ja asunto järjestyvät	1	2	3	4	5
8. Palvelut voidaan ylläpitää koko maassa, jos vain tahtoa on.	1	2	3	4	5
9. Maaseudun ihmisetkään eivät enää usko maaseutuun.	1	2	3	4	5
10. Maaseudun päättäjät eivät lainkaan hallitse kehitystä.	1	2	3	4	5
11. Maaseutu voi rakentaa tulevaisuutensa omin avuin.	1	2	3	4	5
12. Elävä maaseutu on Suomelle tärkeä resurssi.	1	2	3	4	5
13. Kaupunkilaiset kuvittelevat maaseudun ihmisiä junteiksi ja tyhmiksi.	1	2	3	4	5
14. Maaseudun ja kaupungin suhteiden lähentäminen olisi järkevintä, mitä poliitikot ja elinkeinoelämä voivat tehdä.	1	2	3	4	5

12. Missä arvelet asuvasi 10 vuoden päästä?

1. kotikunnassasi
2. muualla maaseudulla
3. jossain Pohjanmaan kaupungissa
4. Etelä-Suomen kaupungissa
5. muussa kaupungissa
6. ulkomailla

13. Missä toivoisit asuvasi 10 vuoden päästä?

1. kotikunnassasi
2. muualla maaseudulla
3. jossain Pohjanmaan kaupungissa
4. Etelä-Suomen kaupungissa
5. muussa kaupungissa
6. ulkomailla

14. Arvioi elämäntilannettasi noin kymmenen vuoden kuluttua. Rengasta sopiva vaihtoehto.

	kehittyy huonompaan	pysyy ennallaan	kehittyy parempaan
1. ansiotaso	1	2	3
2. koulutus	1	2	3
3. perhe, koti	1	2	3
4. suhteet muihin ihmisiin	1	2	3
5. terveys	1	2	3
6. taloudellinen tilanne	1	2	3
7. asuminen	1	2	3
8. vapaa-ajan mahdollisuudet	1	2	3

15. Koetko, että yhteiskunnan muutokset uhkaavat elämääsi tai toimeentuloasi? Mitkä ovat niihin liittyvät elämäsi kaksi suurta ongelmaa tällä hetkellä?

.....

.....

.....

16. Koetko, että yhteiskunnan muutokset uhkaavat elämääsi tai toimeentuloasi? Mitkä arvelet olevan niihin liittyvät elämäsi kaksi suurta ongelmaa tulevaisuudessa?

.....

.....

.....

17. Mitkä ovat mielestäsi maaseudun suurimmat mahdollisuudet?

.....

.....

.....

18. Mitkä ovat mielestäsi maaseudun suurimmat uhkat?

.....

.....

.....

19. Mitä suomalaista maaseutua koskevia asioita haluaisit vielä tuoda esille tässä yhteydessä? (jatka halutessasi takasivulle).

.....

.....

.....

.....

Lämmin kiitos osallistumisesta.

LIITE 2. Vastauksien prosenttijakaumat

Taulukko 14. Maaseudun asema vuoden kuluttua, kuntalaiset, päättäjät

(Sarakkeet: I huonompaan, II, jossain määrin huonompaan, III ei parempaan ei huonompaan, IV jossain määrin parempaan, V parempaan)

	I	II	III	IV	V	
	%	%	%	%	%	
työpaikat	27,7	32,8	28,6	9,2	1,7	K
	12,5	33,9	34,0	19,6		P
maatal. edellytykset	39,5	33,6	22,7	2,5	1,7	K
	26,8	48,2	23,2	1,8		P
yksit. palvelukset	16,1	22,9	44,9	15,3	0,8	K
	5,4	35,7	41,1	17,9		P
julkiset palvelut	21,2	37,3	33,1	7,6	0,8	K
	12,5	71,4	12,5	1,8	1,8	P
muuttoliike	27,8	51,3	17,4	2,6	0,9	K
	26,8	60,7	10,7	1,8		P
luonto ja ympäristö	5,0	14,3	35,3	38,7	6,7	K
	5,4	41,1	51,8	1,8		P
metsätal. edellytykset	3,4	17,6	57,2	19,3	2,6	K
	14,3	44,6	39,3	1,8		P
yrittäjyys	9,2	18,5	42,9	26,1	3,4	K
		19,6	39,3	41,1		P
koulutusmahdollisuudet	14,3	24,4	37,0	21,0	3,4	K
	3,6	30,4	41,1	23,2	1,8	P
ikä rakenne	26,1	48,7	20,9	2,6	1,7	K
	30,4	55,4	10,7	1,8	1,8	P
vaikutusmahdollisuudet	30,3	39,5	26,1	3,4	0,8	K
	23,2	48,2	26,8	1,8		P
huomiointi aluepol.	36,1	37,0	19,3	7,6		K
	25,0	39,3	28,6	7,1		P
kuntayhteistyö	6,7	6,7	47,1	38,7	0,8	K
	1,8	3,6	23,7	67,3	3,6	P
kaupunkil. suhtaut.	20,2	18,5	41,2	17,6	2,5	K
	5,4	10,7	48,2	30,4	5,4	P

Taulukko 15. Maaseudun asema kymmenen vuoden kuluttua,
Kuntalaiset, päättäjät

(Sarakkeet: I huonompaan, II, jossain määrin huonompaan, III ei parempaan ei huonompaan,
IV jossain määrin parempaan, V parempaan)

	I	II	III	IV	V
	%	%	%	%	%
työpaikat	33,1 28,6	33,9 37,5	16,1 16,1	12,7 17,9	4,2 K P
maatal. edellytykset	47,9 35,7	27,4 37,5	11,1 17,9	12,0 7,1	1,7 K 1,8 P
yksit. palvelut	19,7 10,7	29,9 35,7	29,1 33,9	16,2 17,9	5,1 K 1,8 P
julkiset palvelut	28,2 32,7	39,3 56,4	22,2 9,1	10,3 1,8	K P
muuttoliike	37,9 43,6	40,5 38,2	15,5 14,6	5,2 3,6	0,9 K P
luonto ja ympäristö	6,1 1,8	14,0 7,1	25,5 28,6	43,0 57,1	11,4 K 5,4 P
metsätal. edellytykset	3,4 1,8	19,8 10,7	44,1 39,3	29,3 44,6	3,4 K 3,6 P
yrittäjyys	12,1 7,1	22,4 25,0	37,9 25,0	22,4 41,1	5,2 K 1,8 P
koulutusmahdollisuudet	19,6 14,3	27,4 32,1	24,8 26,8	24,8 21,4	3,4 K 5,4 P
ikä rakenne	38,3 50,0	39,1 40,7	15,6 3,7	6,1 1,9	0,9 K 3,7 P
vaikutusmahdollisuudet	41,0 40,0	26,5 38,2	20,5 18,2	11,1 3,6	0,9 K P
huomiointi aluepol.	38,8 30,9	26,7 38,2	17,3 14,5	12,9 16,4	4,3 K
kuntayhteistyö	7,70 5,4	9,4 1,8	27,4 10,7	45,3 60,7	10,3 K 21,4 P
kaupunkil. suhtautum.	22,4 5,4	19,0 8,9	25,9 37,4	23,3 42,9	9,5 K 5,4 P

Taulukko 16. Kunnan asema vuoden kuluttua, kuntalaiset ja päättäjät

(Sarakkeet: I huonompaan, II, jossain määrin huonompaan, III ei parempaan ei huonompaan, IV jossain määrin parempaan, V parempaan)

	I	II	III	IV	V	
	%	%	%	%	%	
työpaikat	22,2 10,7	30,8 <u>30,4</u>	35,0 <u>35,7</u>	9,4 23,2	2,6	K P
maatal. edellytykset	31,0 14,3	31,9 60,7	32,8 23,3	2,6 1,7	1,7	K P
yksit. palvelut	15,8 8,9	23,7 <u>28,6</u>	46,5 <u>50,0</u>	14,0 10,7	1,8	K P
julkiset palvelut	20,9 19,6	33,9 57,1	36,5 23,3	7,8	0,9	K P
muuttoliike	28,1 22,2	43,0 <u>59,3</u>	21,9 14,8	6,1 3,7	0,9	K P
luonto ja ympäristö	4,3	8,7 7,1	50,5 48,2	30,4 41,1	6,1 3,6	K P
metsätal. edellytykset	6,0 1,8	15,5 <u>12,5</u>	52,6 44,6	23,3 35,7	2,6 5,4	K P
yrittäjäyys	9,6 5,5	14,8 21,8	47,8 32,7	23,5 40,0	4,3	K P
koulutusmahdollisuudet	14,8 8,9	27,0 <u>28,6</u>	34,8 39,3	20,9 21,4	2,6 1,8	K P
ikä rakenne	28,4 20,0	43,1 70,9	23,3 7,3	4,3	0,9 1,8	K P
vaikutusmahdollisuudet	21,7 14,3	23,5 <u>30,4</u>	47,0 48,2	7,0 7,1	0,9	K P
huomiointi aluepol.	21,6 9,1	31,9 40,0	35,3 40,0	10,3 10,9	0,9	K P
kuntayhteistyö	9,6 1,8	14,8 <u>8,9</u>	35,7 25,0	39,1 58,9	0,9 5,4	K P
kaupunkil. suhtautum	16,4 5,4	20,7 26,8	50,9 49,9	10,3 16,1	1,7 1,8	K P

Taulukko 17. Kunnan asema kymmenen vuoden kuluttua, kuntalaiset, päättäjät

(Sarakeet: I huonompaan, II, jossain määrin huonompaan, III ei parempaan ei huonompaan, IV jossain määrin parempaan, V parempaan)

	I	II	III	IV	V	
	%	%	%	%	%	
työpaikat	33,0 23,2	33,9 35,7	14,8 10,7	14,8 30,4	3,5	K P
maatal. edellytykset	43,1 35,7	31,9 41,1	15,6 14,3	6,0 8,9	3,4	K P
yksit. palvelut	20,9 14,3	30,4 39,3	27,8 28,5	20,0 17,9	0,9	K P
julkiset palvelut	31,0 36,4	35,3 52,7	24,2 7,3	7,8 3,6	1,7	K P
muuttoliike	42,6 35,7	38,3 44,6	13,9 16,1	4,3 3,6	0,9	K P
luonto ja ympäristö	6,1 1,8	10,5 3,6	34,3 35,7	38,6 51,8	10,5 7,1	K P
metsätal. edellytykset	8,6 1,8	18,1 10,7	38,9 46,4	28,4 37,5	6,0 3,6	K P
yrittäjäyys	15,7 7,1	22,6 25,0	33,1 21,4	24,3 42,9	4,3 3,6	K P
koulutusmahdollisuudet	18,1 16,1	37,1 32,1	26,7 23,2	14,7 26,8	3,4 1,8	K P
ikä rakenne	40,0 42,9	43,5 41,1	12,2 12,4	2,6 1,8	1,7 1,8	K P
vaikutusmahdollisuudet	20,9 23,2	33,0 32,1	34,0 35,8	10,4 8,9	1,7	K P
huomiointi aluepol.	27,6 17,9	29,3 39,3	30,2 32,1	11,2 10,7	1,7	K P
kuntayhteistyö	11,3 3,6	16,5 1,8	23,5 21,4	38,3 57,1	10,4 16,1	K P
kaupunkil. suhtautum.	22,4 8,9	17,2 21,4	39,8 48,2	17,2 17,9	3,4 3,6	K P

Taulukko 18. Maaseudun vahvuudet heikkoudet, kuntalaiset, päättäjät

(Sarakeet: I huonosti, II melko huonosti, III ei hyvin, IV melko hyvin, V hyvin)

	I %	II %	III %	IV %	V %
luonnonresurssit	2,6 1,8	5,1 1,8	26,5 25,0	47,9 60,7	17,9 K 10,7 P
elämä kylissä	6,8 1,8	22,0 32,1	33,9 35,7	29,7 30,4	7,6 K P
yhteishenki	10,2 3,6	18,6 25,5	27,2 41,8	34,7 25,5	9,3 K 3,6 P
arvot ja perinteet	4,3	3,6 10,3	36,4 33,3	58,2 37,6	1,8 K 14,5 P
usko maaseutuun	19,3 18,2	35,3 38,2	25,2 29,1	14,3 12,7	5,9 K 1,8 P
nuorten mahdollisuudet	39,3 30,4	34,2 57,1	14,5 7,1	10,3 5,4	1,7 K P
koulutus, osaaminen	10,9 7,1	15,1 19,6	26,1 39,4	45,4 33,9	2,5 K P
yrittäjyys	3,4 5,4	20,3 21,4	46,7 42,8	25,4 28,6	4,2 K 1,8 P
ideoiden hyödyntäminen	6,8 7,3	27,1 38,2	43,3 40,0	18,6 12,7	4,2 K 1,8 P
EU:n mahdoll. hyödynt.	16,4 9,1	32,8 47,3	39,6 32,7	10,3 9,1	0,9 K 1,8 P
palvelun riittävyys	13,8 5,5	29,3 32,7	26,8 45,4	28,4 16,4	1,7 K P
työllist. mahdollisuudet	44,4 38,2	40,2 43,6	11,1 16,4	2,6 1,8	1,7 K P
joustavuus haast. edessä	13,0 16,1	40,0 41,1	33,1 35,7	13,0 7,1	0,9 K P
kuntayhteistyö	10,3 21,4	30,2 32,1	37,9 28,6	20,7 17,9	0,9 K P
kuntal. – poliittikk. suhde	29,3 19,6	38,8 39,3	25,0 25,0	6,9 16,1	K P
asiantunt. tiedon taso	20,2 9,1	21,1 21,8	43,8 49,1	14,9 18,2	K 1,8 P
elinkeinorakenne	9,5 10,7	27,6 50,0	51,7 33,9	9,5 5,4	1,7 K P

Taulukko 19. Maaseudun mahdollisuudet – uhat, kuntalaiset, päättäjät

(Sarakeet: I huonompaan, II, jossain määrin huonompaan, III ei huonompaan ei parempaan, IV jossain määrin parempaan, V parempaan)

	I %	II %	III %	IV %	V %	
asumisympäristöt	5,2	12,2	29,6	45,2	7,8	K
asumisympäristöt	1,9	5,6	14,7	59,3	18,5	P
koulutusjärjestelmät	12,8	23,9	24,8	28,2	10,3	K
koulutusjärjestelmät	3,6	29,1	29,2	34,5	3,6	P
palvelurak. muutokset	16,7	31,6	28,0	20,2	3,5	K
palvelurak. muutokset	9,1	45,5	20,0	23,6	1,8	P
tietotekn. kehitys	4,2	8,5	20,3	44,1	22,9	K
tietotekn. kehitys	1,9	3,8	17,0	54,7	22,6	P
kuntaliitokset	3,7	7,4	16,7	48,1	24,1	K
kuntaliitokset	3,4	12,0	29,9	38,5	16,2	P
seutuyhteistyö	2,6	10,5	21,1	44,7	21,1	K
seutuyhteistyö	1,9	1,9	15,1	58,5	22,6	P
muuttoliike	48,3	34,5	11,1	5,2	0,9	K
muuttoliike	29,6	57,4	11,1	1,9		P
kansainvälistyminen	14,0	16,7	34,2	28,1	7,0	K
kansainvälistyminen	3,8	15,1	35,8	41,5	3,8	P
EU-jäsenyys	45,3	26,5	16,2	10,3	1,7	K
EU-jäsenyys	27,8	24,1	24,0	22,2	1,9	P
EU:n aluepolitiikka	44,8	27,6	14,7	11,2	1,7	K
EU:n aluepolitiikka	24,5	35,8	18,9	18,9	1,9	P
EU:n maatalouspolit.	59,0	23,9	11,1	5,1	0,9	K
Eu:n maatal.polit.	40,7	37,0	11,1	9,3	1,9	P
Emu	38,5	26,5	28,2	6,8		K
Emu	11,1	25,9	42,6	16,7	3,7	P
Natura-ohjelma	41,7	20,9	20,9	14,8	1,7	K
Natura-ohjelma	20,0	32,7	31,0	14,5	1,8	P
matkailu	6,9	8,6	22,5	51,7	10,3	K
matkailu	1,9	18,9	66,0	13,2		P
erikoistuminen	4,3	7,8	24,5	53,0	10,4	K
erikoistuminen	3,8	11,3	66,0	18,9		P
yrittäjyys	5,1	6,8	19,7	49,6	18,8	K
yrittäjyys	1,9	1,9	13,2	60,4	22,6	P
energiapol. kotim.energ.	4,3	5,2	15,5	42,2	32,8	K
energiapol. kotim. energ.	1,9	7,4	9,2	57,4	24,1	P
teknol. kehitys	1,7	9,6	33,1	30,4	25,2	K
teknol. kehitys	1,9	3,7	11,0	66,7	16,7	P

Taulukko 20. Maaseutua koskevat väittämät, kuntalaiset, päättäjät

(1. täysin samaa mieltä, 2. jokseenkin samaa mieltä, 3. en osaa sanoa, 4. jokseenkin eri mieltä, täysin samaa mieltä).

	1	2	3	4	5	
1. Elämä suomalaisella maaseudulla parempaa 10 v. kuluttua kuin koskaan aiemmin	5,1 3,6	8,5 8,9	16,0 19,6	26,3 39,3	44,1 28,6	K P
2. Suomessa ei enää välitetä, miten maaseudun käy	35,3 12,7	26,1 30,9	6,7 12,7	19,3 36,4	12,6 7,3	K P
3. Koko maan asuttuna pitäminen on aivan liian kallista	8,5 7,1	3,4 16,1	21,1 12,5	26,3 28,6	40,7 35,7	K P
4. Maaseudun tyhjentyminen luonnollinen kehityssuunta	10,9 5,4	5,9 5,4	5,9 8,9	24,4 46,4	52,9 33,9	K P
5. Nykyinen hallitus syypää maaseudun ongelmiin	30,2 10,7	24,1 26,8	19,0 25,0	13,8 16,1	12,9 21,4	K P
6. Maaseutu ihmisen paras asuinpaikka	58,0 42,9	25,2 37,5	9,3 12,5	5,0 7,1	2,5	K P
7. Muuttaisin kaupunkiin, jos asunto ja työ järjestyisivät	6,1 3,6	6,1 10,7	14,8 5,4	20,0 23,2	53,0 57,1	K P
8. Palvelut voidaan ylläpitää koko maassa, jos tahdotaan	55,5 30,4	31,9 39,3	7,6 12,4	2,5 16,1	2,5 1,8	K P
9. Maaseudun ihmisetkään eivät enää usko maaseutuun.	16,8 8,9	30,3 42,9	9,2 10,7	28,6 26,8	15,1 10,7	K P
10. Maaseudun päättäjät eivät hallitse lainkaan kehitystä.	20,5 10,7	31,6 50,0	25,7 16,1	13,7 19,6	8,5 3,6	K P
11. Maaseutu voi rakentaa tulevaisuutensa itse.	10,1 5,5	16,8 16,4	27,7 14,5	30,3 49,1	15,1 14,5	K P
12. Elävä maaseutu on Suomelle tärkeä resurssi.	13,7 69,6	1,7 21,4	1,7 3,6	2,6 1,8		K P

(1. täysin samaa mieltä, 2. joihinkin samaa mieltä, 3. en osaa sanoa, 4. joihinkin eri mieltä, täysin samaa mieltä).

	1	2	3	4	5
13. Kaupunkilaiset kuvittelevat maaseudun asukkaita junteiksi ja tyhmiksi.	29,9 16,1	27,4 26,8	19,6 21,4	12,0 25,0	11,1 K 10,7 P
14. Maaseudun ja kaupungin lähentäminen tärkeintä, mitä voidaan tehdä.	32,8 33,9	31,9 44,6	26,7 21,5	4,3	4,3 K P

Taulukko 21. Asun – toivon asuvani 10 v. kuluttua, kuntalaiset, päättäjät

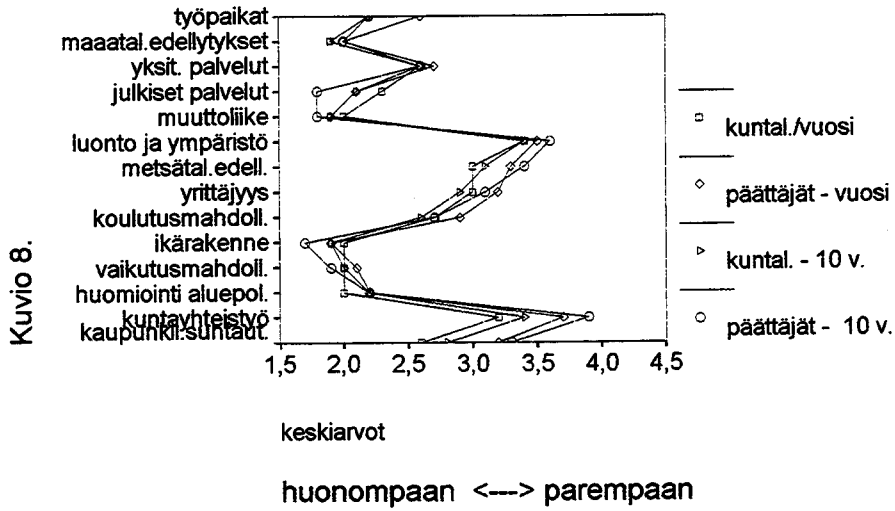
	kotikunta	muu maaseutu	jokin Pohjanmaan kaupunki	Etelä-Suomen kaupunki	muu kaupunki	ulko- maat
K	72,1 68,6	10,8 15,2	2,7 2,9	7,2 3,8	5,4 3,8	1,8 5,7
P	76,4 70,9	9,1 12,7	3,6 5,5	5,5 1,8	3,6 1,8	1,8 7,3

Taulukko 22. Elämäntilanne 10 vuoden kuluttua, kuntalaiset, päättäjät

	huonompaan	pysyy ennallaan	parempaan	
ansiotaso	36,0	30,7	33,3	K
	25,0	57,2	26,8	P
koulutus	12,5	50,9	36,6	K
	8,9	64,3	26,8	P
perhe, koti	8,7	54,8	36,5	K
	3,6	66,0	30,4	P
suhteet muihin ihmisiin	7,0	61,7	31,3	K
	7,1	59,0	33,9	P
terveys	39,8	50,9	9,3	K
	43,6	49,1	7,3	P
taloudellinen tilanne	25,2	40,9	33,9	K
	23,2	55,4	21,4	P
asuminen	8,8	64,9	26,3	K
	5,4	80,3	14,3	P
vapaa-ajan mahdoll.	9,6	50,9	39,5	K
	8,9	51,8	39,3	P

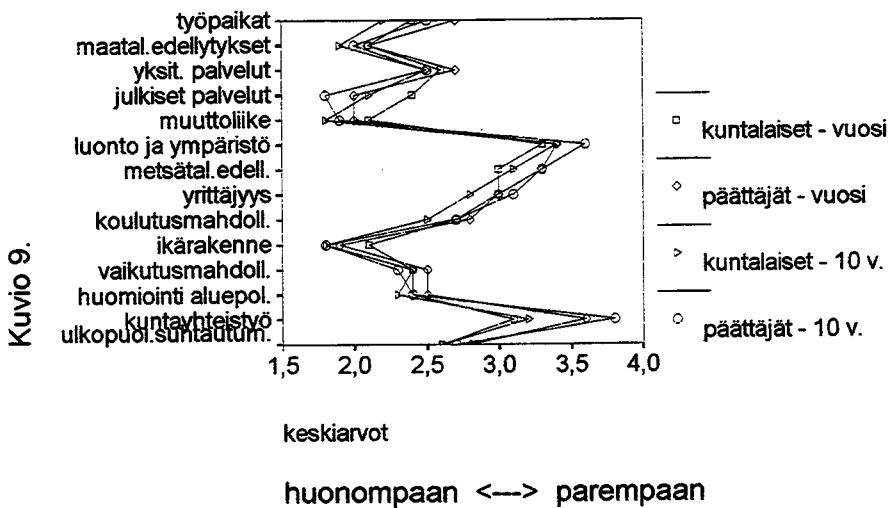
Graph

Maaseutu vuoden -
10 vuoden kuluttua
Kuntalaiset - päättäjät

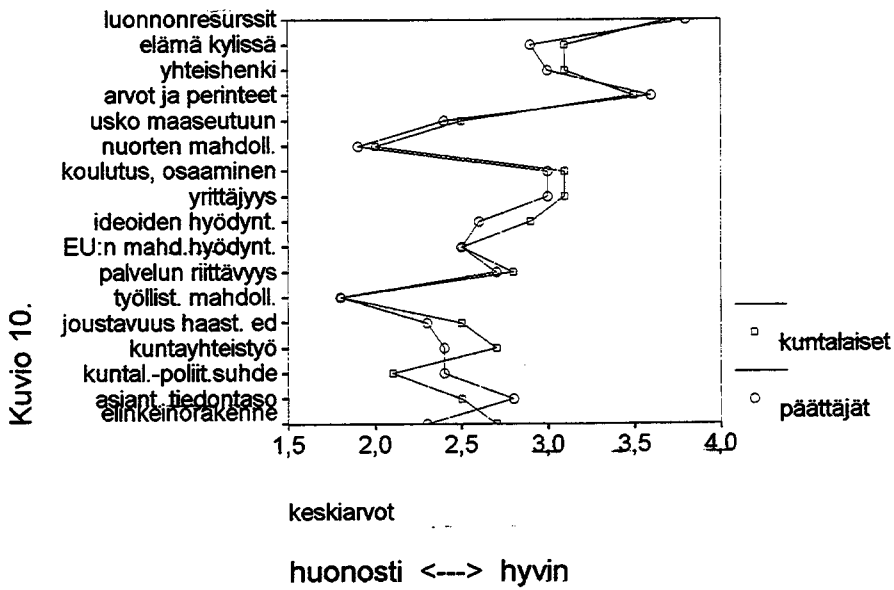
Graph

Kunta vuoden -
10 vuoden kuluttua
Kuntalaiset - päättäjät

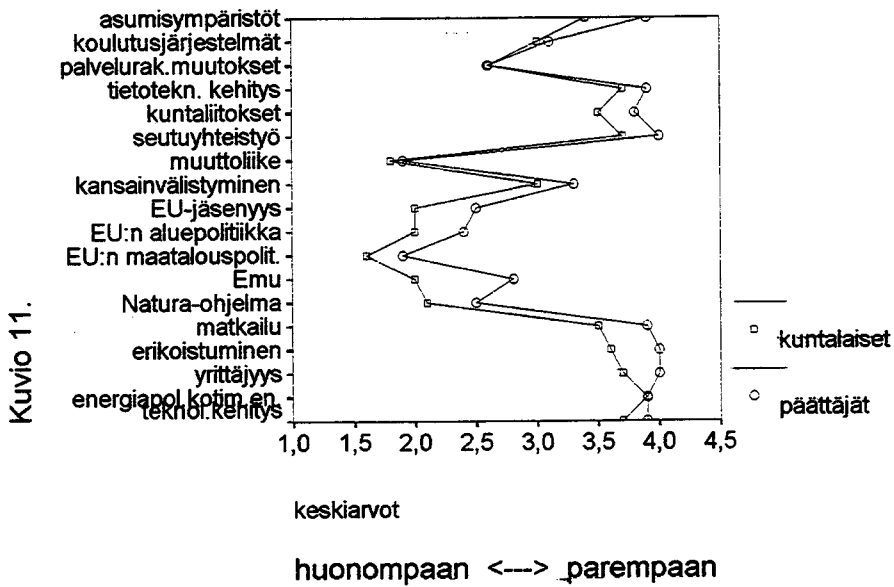
Graph

Maaseudun vahvuudet - heikkoudet

Graph

Maaseudun mahdollisuudet -uhkat

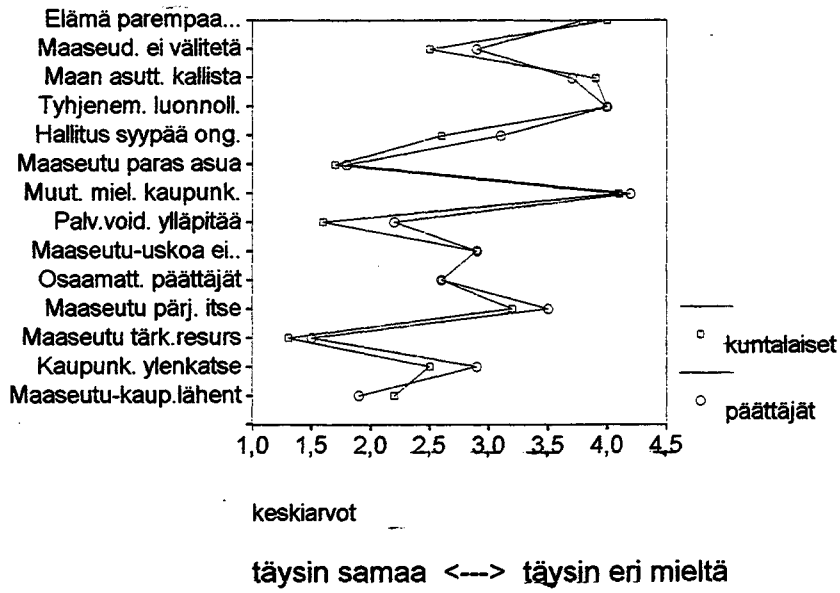

Graph

Maaseutua

koskevat väittämät

Kuvio 12.

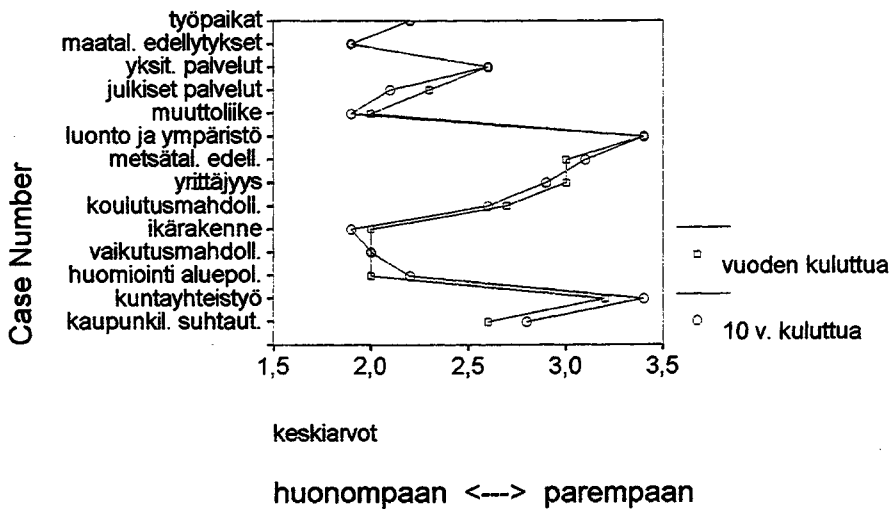

Graph

Maaseudun asema

vuoden - 10 v. kuluttua

Kuntalaiset

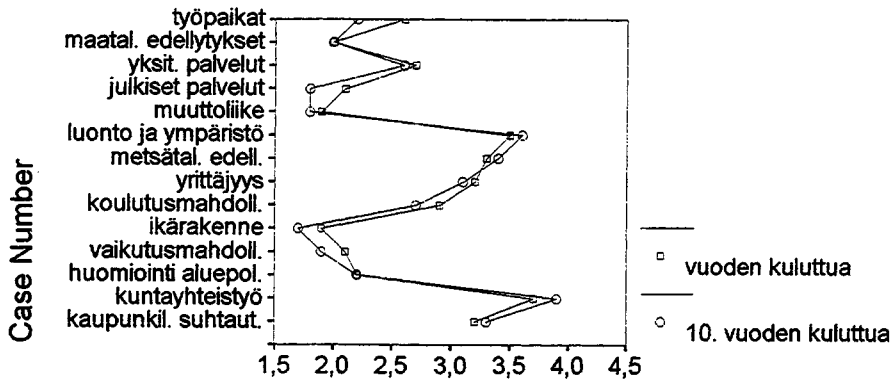
Graph

Maaseudun asema

vuoden - 10 v. kuluttua

Päättäjät

keskiarvot

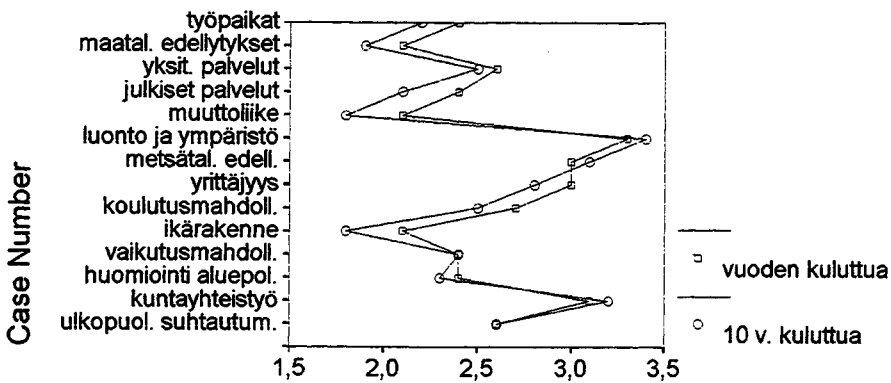
huonompaan <---> parempaan

Graph

Kunnan asema

vuoden - 10 v. kuluttua

Kuntalaiset

keskiarvot

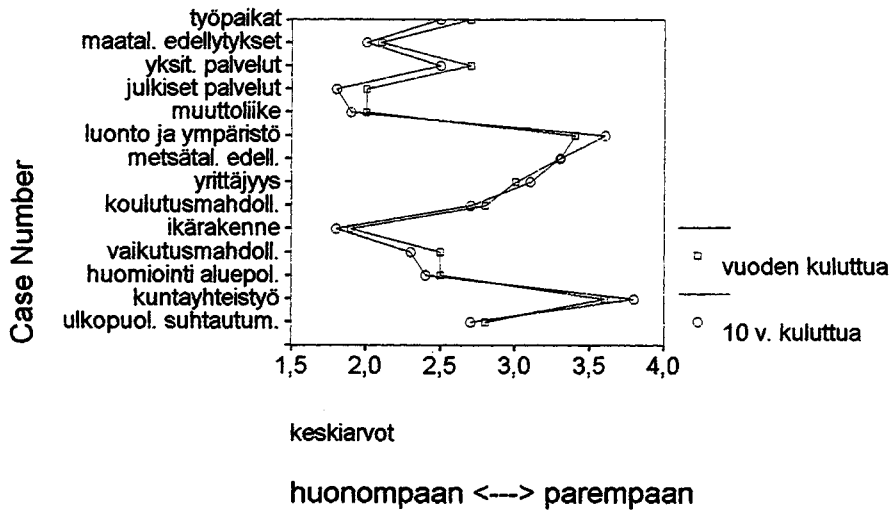
huonompaan <---> parempaan

Graph

Kunnan asema

vuoden - 10 v. kuluttua

Päättäjät

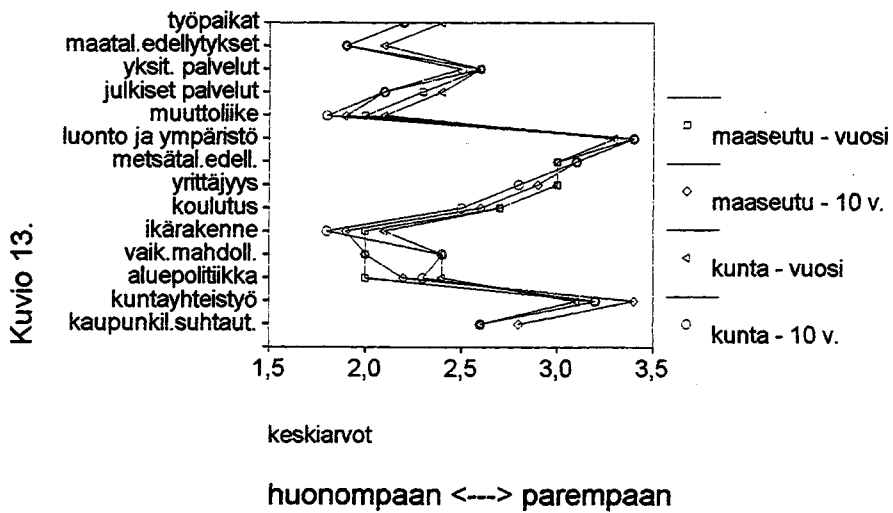

Graph

Maaseudun ja kunnan asema

vuoden - 10 v. kuluttua

Kuntalaiset

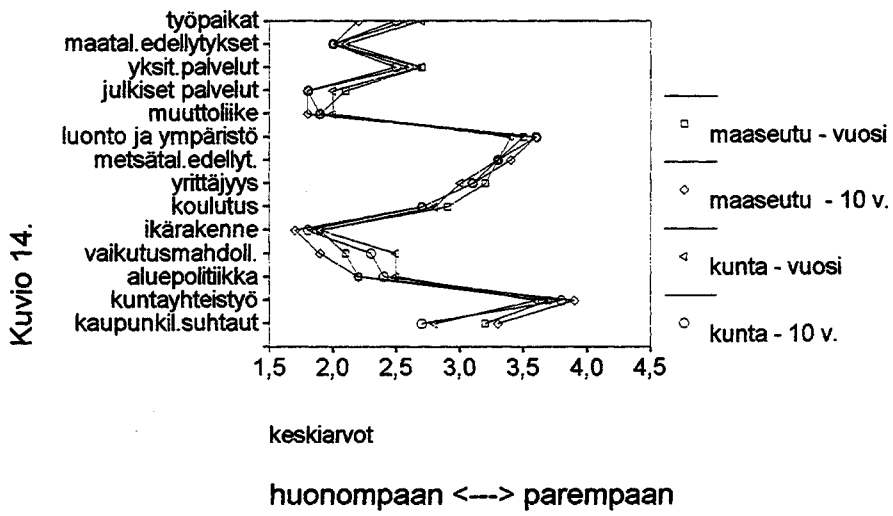

Graph

Maaseudun - kunnan asema

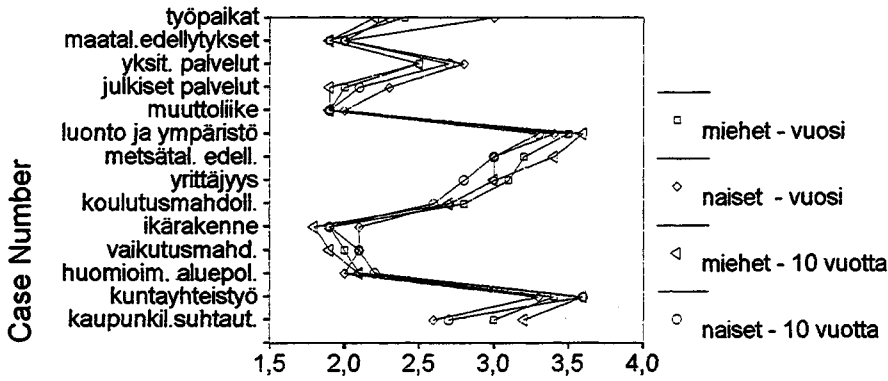
vuoden - 10 v. kuluttua

Päättäjät

Maaseudun asema
vuoden ja 10 v. kuluttua

Miesten ja naisten mielipiteet

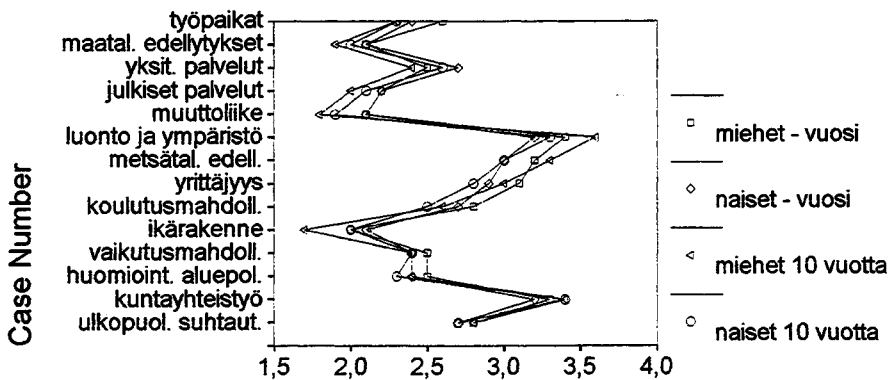
keskiarvot

huonompaan - parempaan

Graph

Kunnan asema
vuoden - 10 v. kuluttua

Miesten ja naisten mielipiteet

keskiarvot

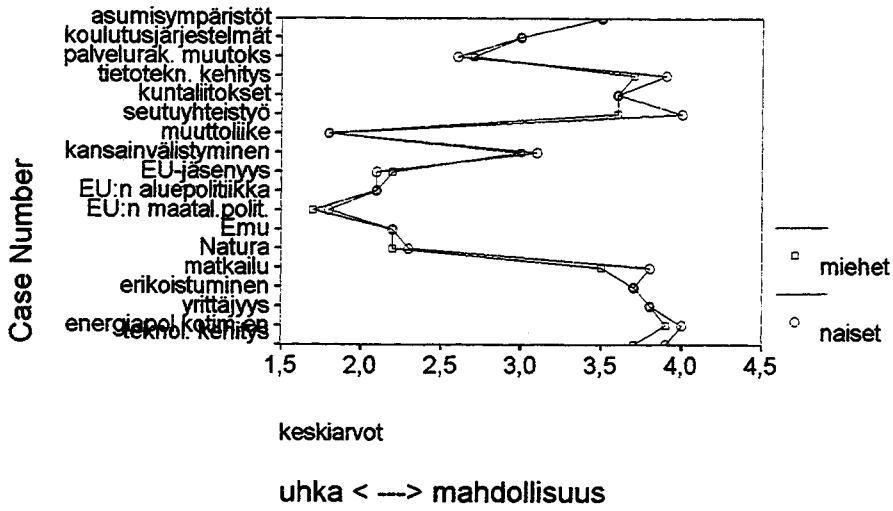
huonompaan <---> parempaan

Graph

Maaseudun

mahdollisuudet ja uhkat

Miesten ja naisten mielipiteet

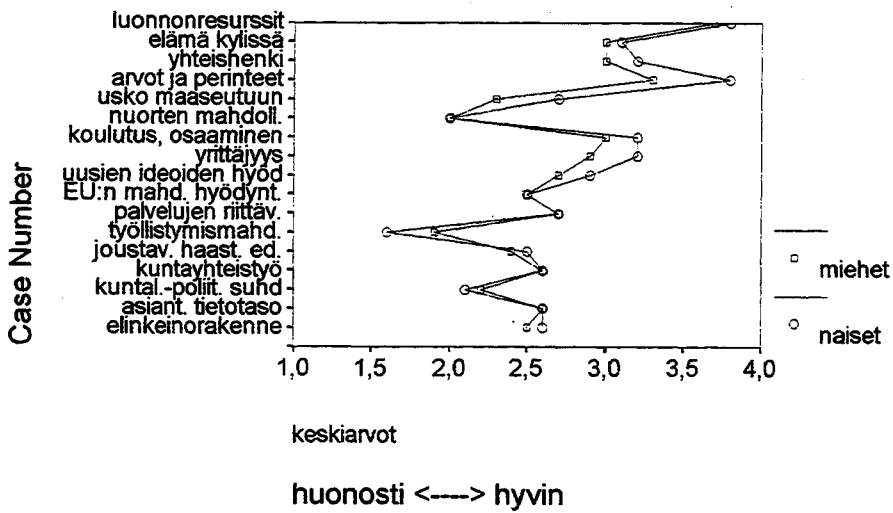

Graph

Maaseudun

vahvuudet ja heikkoudet

Miesten ja naisten mielipiteet

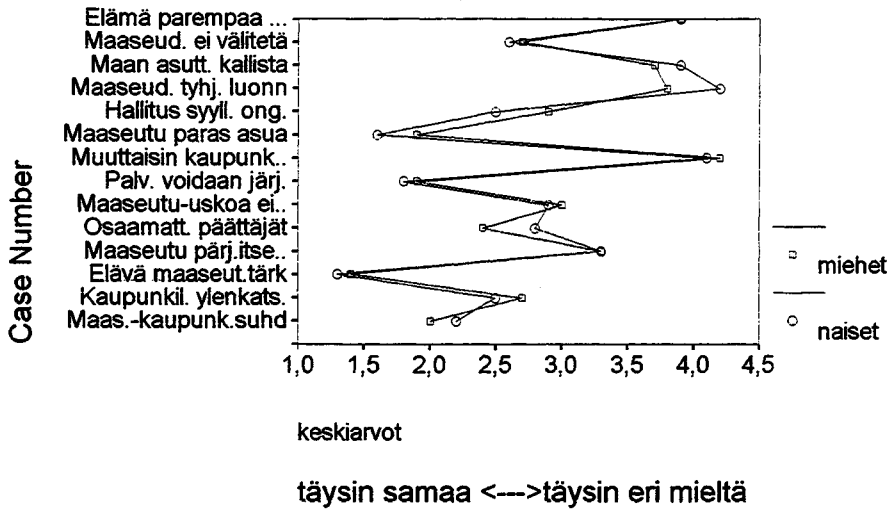

Graph

Maaseutua

koskevat väittämät

Miesten ja naisten mielipiteet

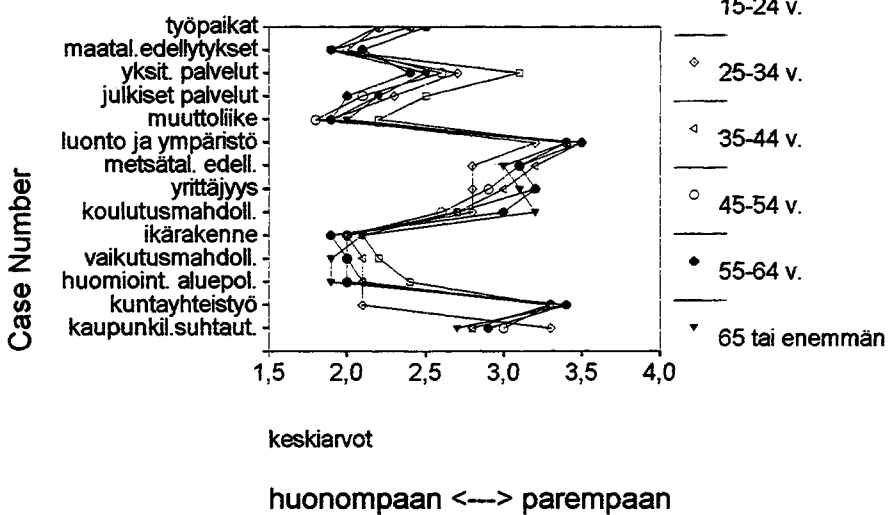

Graph

Maaseudun asema

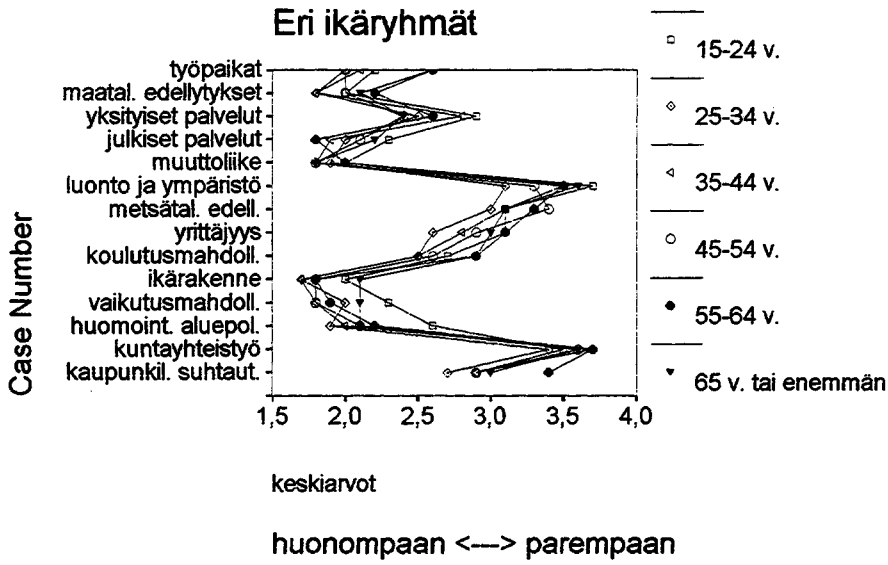
vuoden kuluttua

Eri ikäryhmät

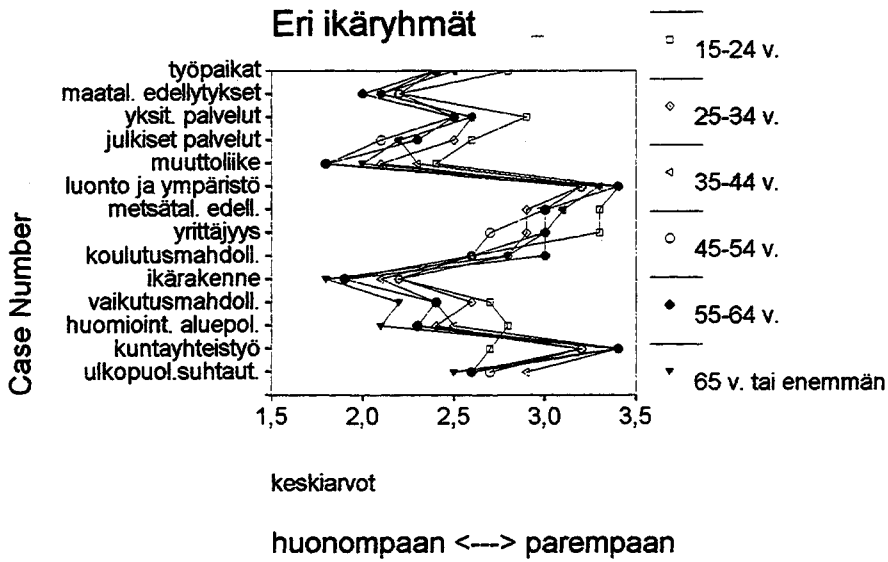
Graph

Maaseudun asema 10 vuoden kuluttua

Graph

Kunnan asema vuoden kuluttua

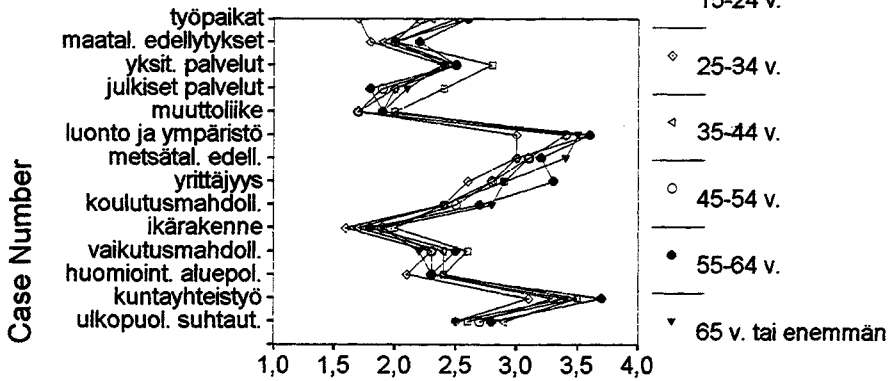

Graph

Kunnan asema

10 vuoden kuluttua

Eri ikäryhmät

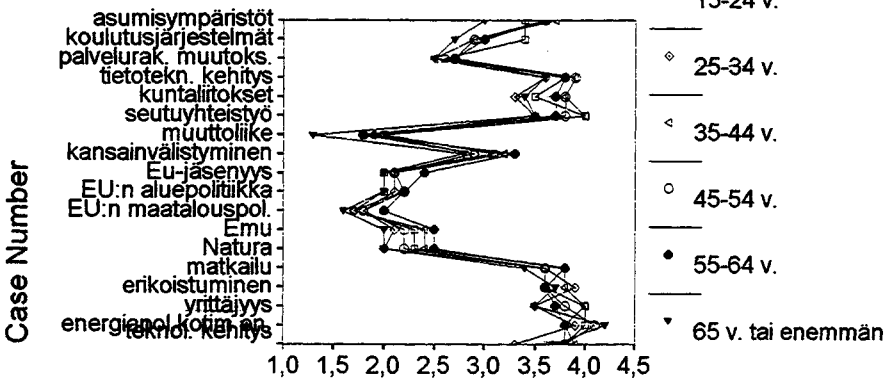

Graph

Maaseudun

mahdollisuudet ja uhkat

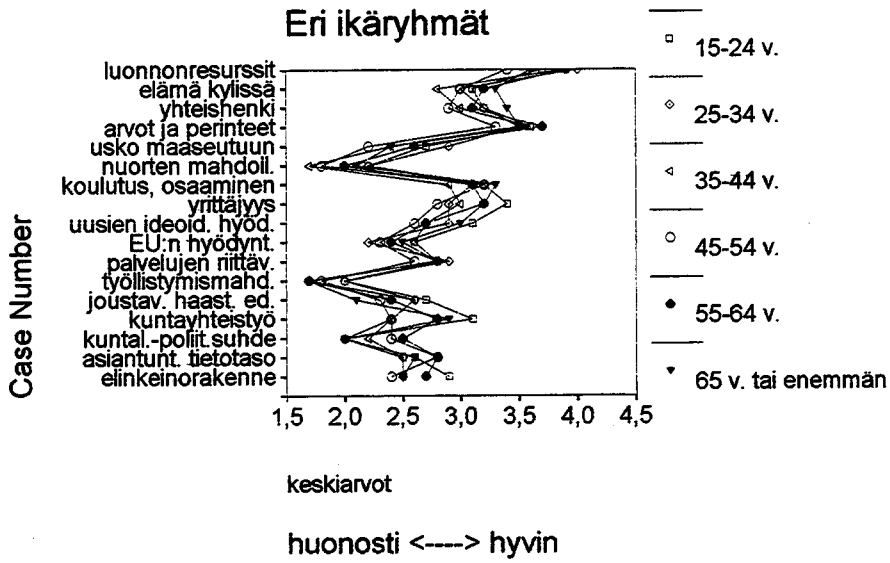
Eri ikäryhmät

Graph

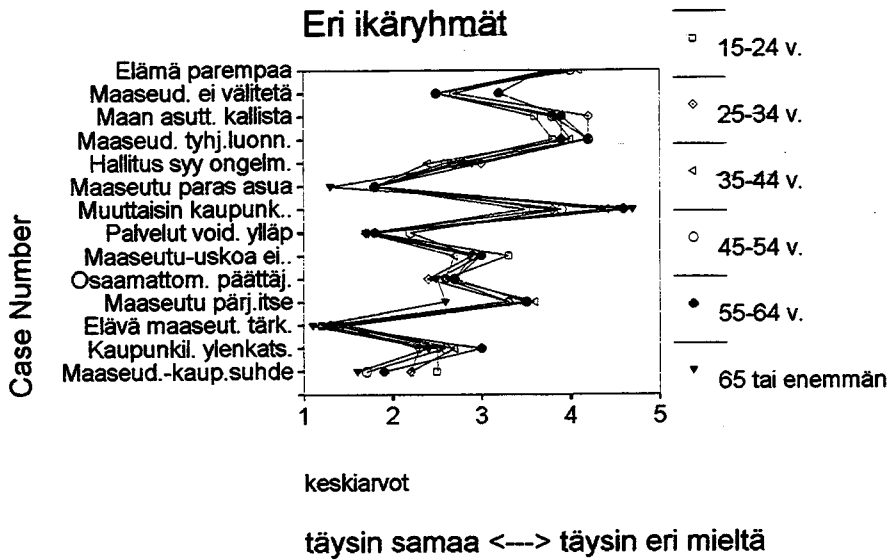

Maaseudun vahvuudet ja heikkoudet

Graph

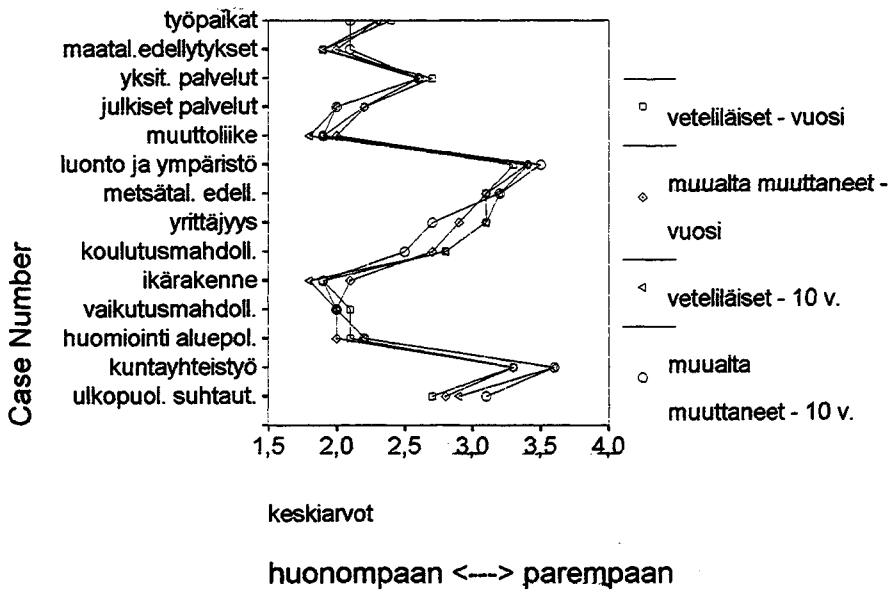
Maaseutua koskevat väittämät

Graph

Maaseutu vuoden - 10 v. kuluttua

Veteliläiset - muualta muuttaneet

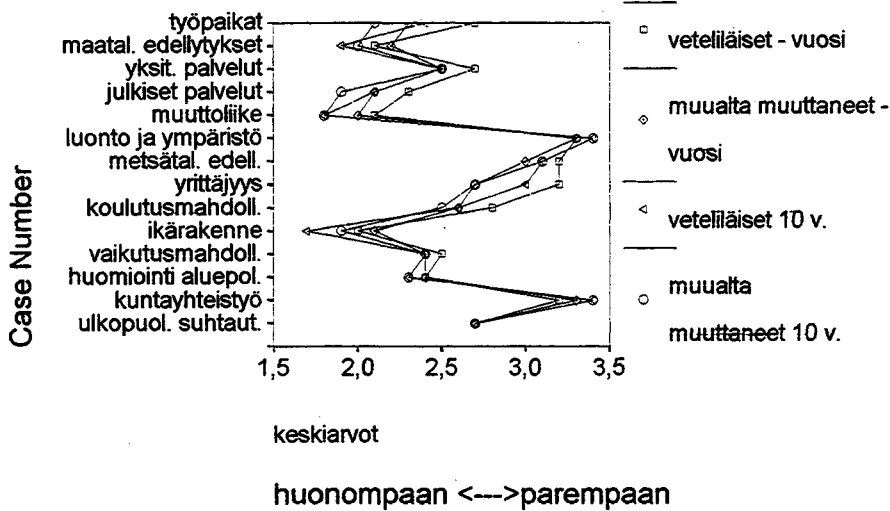

Graph

Kunnan asema vuoden -

10 vuoden kuluttua

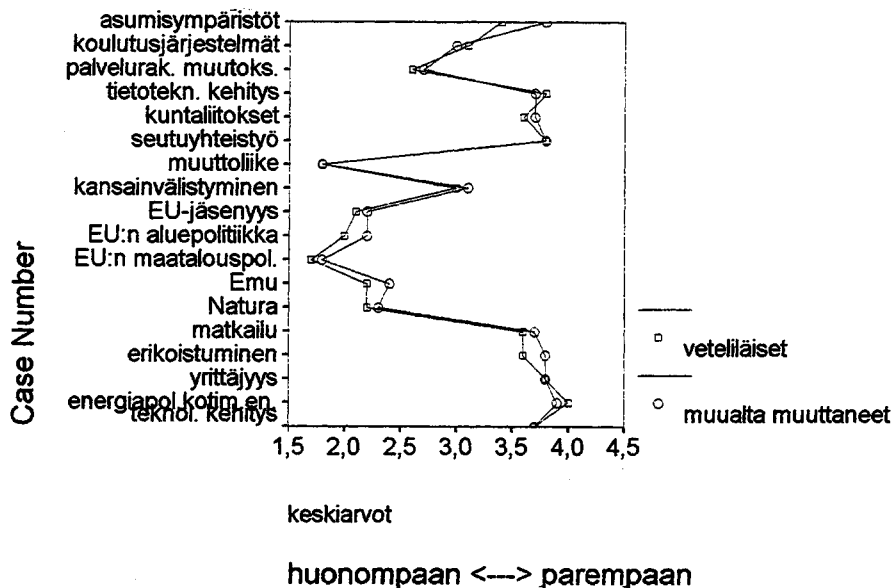
Veteliläiset - muualta muuttaneet

Graph

Maaseudun mahdollisuudet - uhka

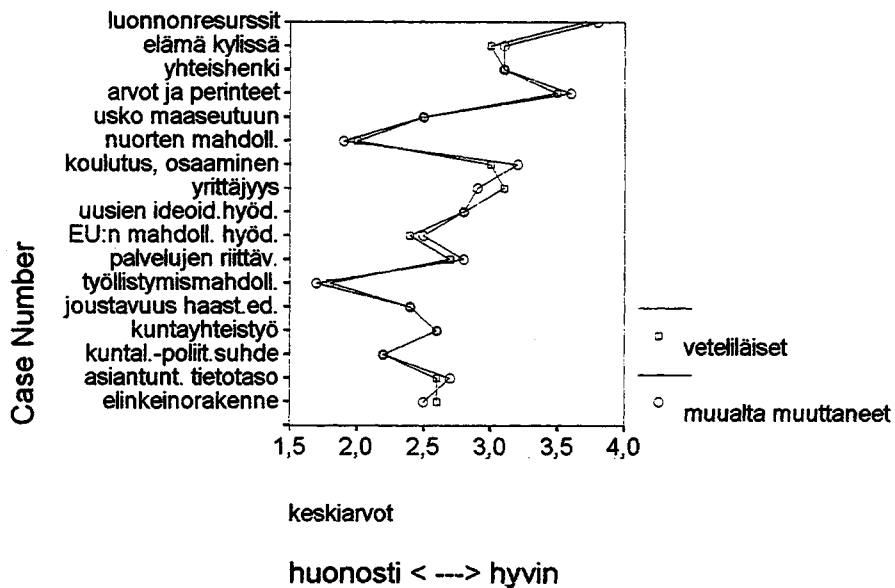
Veteliläiset - muualta muuttaneet

Graph

Maaseudun vahvuudet - heikkouk

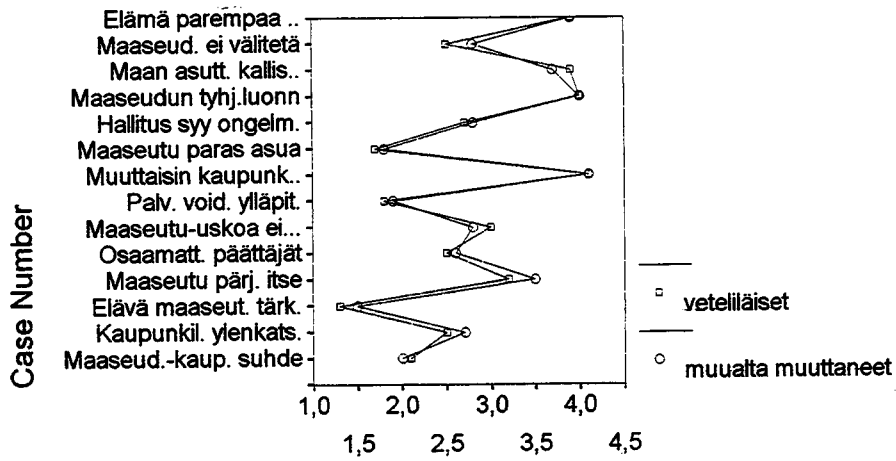
Veteliläiset - muualta muuttaneet

Graph

Maaseutua koskevat väittämät

Veteliläiset - muualta muuttaneet

keskiarvot

täysin samaa <---> täysin eri mieltä